

הישיבה המאה-ושלושים-ואחת של הכנסת השתים-עשרה

יום רביעי, כ"ט בכסליו, התש"ן (27 בדצמבר 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. ברכת יושב-ראש הכנסת את יושב-ראש בית-הנבחרים של ברזיל

הידידות בין מדינותינו היא בת שנים רבות. עם ישראל לא ישכח לעולם את תרומתה של ברזיל להכרה במדינת ישראל בשנת 1947.

אני מאחל לכם, אורחים יקרים, שהות פורה ונעימה בארצנו, ומקווה שביקורכם בארץ יתרום לחיזוק קשרי הידידות המסורתית בין עמינו ומדינותינו.

היו"ר ד' שילנסקי:
הנני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, בפתיח ישיבה זו של הכנסת אני מתכבד לקדם, בשמי ובשם עמיתי חברי הכנסת, את אורחניו דפוטרו אנטוניו פאס דה אנדרדה, יושב-ראש בית-הנבחרים של ברזיל, ורעייתו, חבר בית-הנבחרים לוסיו אלקאנטארה וחברי הפמליה הנכבדה שבאו אתם בברכת ברוכים הבאים לירושלים.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חוק פיצויי פטורים (הוראת שעה), התש"ן-1989, שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 80), התש"ן-1989, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, הודעה למזכיר הכנסת.
מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת —

ג. שאלות בעל-פה

הראשונה היא שלילית, וממילא זו גם התשובה על השאלה השנייה.
אשר לסעיף השלישי, שר האוצר התבטא בפומבי באומרו כי קבלת תוכנית בייקר עלידי הפלשתינים עדיפה על המשך האלימות מצדם; הוא לא הפנה פנייה זו לכאובת ספציפית.

היו"ר ד' שילנסקי:
הסעיף הבא בסדר-היום — שאלות בעל-פה. סגן שר האוצר ישיב על שאלות בעל-פה מס' 206 מאת חבר הכנסת פנחס גולדשטיין בנושא: פרסום ב"אקונומיסט". חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, בבקשה.

206. פרסום ב"אקונומיסט"

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, ב"אקונומיסט" הבריטי פרסם, כי לפני כשלושה שבועות שלח שר האוצר שמעון פרס שדר ליאסר ערפאת, באמצעות ד"ר אחמד טיבי, ובו הציע לו לקבל את תוכנית בייקר; בין השאר נאמר, כי היענות אש"ף לחמש נקודות בייקר תהיה חיובית, ותסייע לו בגישתו החדשה בתוך מפלגת העבודה.

ברצוני לשאול:

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, סגן השר, שאני מכבד אותו מאוד, ראשית אני רוצה לפנות אל יושב-ראש הכנסת. אתה, אדוני היושב-ראש, המשכת מסורת של שאלות בעל-פה. חשבתי לתומי, שמוסד השאלות בעל-פה נוצר כדי להתעמת, אם מותר לי לומר, בשאלה ישירה עם השר, ולא עם שלוחו, שאני מכבד אותו מאוד.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
שלוחו של אדם כמותו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
ידוע לי, ידוע לי.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת גולדשטיין, הביטוי "שלוחו" הוא אומנם מכובד, אבל הטון — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אם זה נשמע כמשהו לא-חיובי, אני מסיר את המלה.

1. האם היריעות נכונות?
2. אם כן — האם נענה ערפאת להצעתך?
3. האם פנית בעבר לערפאת או למי מאנשיו בכתב או בעל-פה?

היו"ר ד' שילנסקי:
אדוני סגן שר האוצר, בבקשה.

סגן שר האוצר י' ביילין:
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, התשובה על השאלה

הי"ר ד' שילנסקי:

הטון, וטון היה קצת — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

סליחה, אני מוריד את הטון. שלוחו של אדם כמותו, והתכוונתי לכך בדיוק במינוח הזה. הרי כל עניין השאלות בעל-פה, הופך פלסטר — ואני אומר זאת פיאניסימו, אדוני היושב-ראש, שמא תפרש גם את זה שלא כהלכה — ואינו תואם את כוונתכם, את מה שרציתם להשיג על-ידי מוסד השאלות בעל-פה. אני רואה בכך כאילו בריחה מהתעמתות ומדין אמיתי בנושא.

אבל מאחר שאלה היו התשובות של סגן השר, ברצוני לשאול: אם אומנם כך הדבר, ואם לא נשלחו שדרים, כפי שאמרנו, מדוע לא יתבע שר האוצר, ממלא-מקום ראש הממשלה שמעון פרס, את ה"אקונומיסט" על הוצאת דיבה ועל השחרת פניו ברכים?

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש וחברי סגן שר האוצר, קודם כול אני רוצה לומר לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, שמוסד סגן-השר נועד בעיקרו לייצג את השר בכנסת. זה כמעט טבעי, שעל כל דבר יענה סגן שר. יש מדיניות, שבהן ממנים שפע של סגני שרים כדי שימלאו את התפקיד הזה. לכן תמיהתו תמוהה בעיני.

הי"ר ד' שילנסקי:

אני מסכים אתך, חבר הכנסת וייס. זו זכותו. אתה יכול לשאול את השאלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זה ניצול לרעה של זכותו.

שבח וייס (המערך):

הייתי אומר, שסגן שר שלא עושה זאת הוא ממש לא-נחוץ. זה התפקיד. זה ממש תפור על יוסי ביילין.

הי"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מכל חברי הכנסת לשבת. יש כאן יותר מדי מטיילים. רגע אחד, חבר הכנסת שבח וייס, הרי אתה רוצה שישמעו אותך. ארגיע תחילה את חברי הכנסת. אני מבקש מכולכם לשבת. בבקשה, חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אני הייתי רוצה לשאול את סגן שר האוצר, האם הוא, בהיותו בתוך העניינים, יודע משהו על כך, שמצרים נועצת באש"ף וכעופאת? האם הוא מעלה כלל על דעתו שמץ של סיכוי של קצה-קצהו של משא-ומתן בלי שאש"ף יהיה בתמונה, מפני שאנחנו באופן ישיר ננהל אתו את הדיונים? אבל, האם בכלל קיימת אפשרות כזאת? הווי אומר, האם אין אפשרות להסיק מסקנה, שמי שמתנגד לכל סוג של שיחוף אש"ף בתהליך, האם הוא בעצם לא סותם את הגולל על כל סיכוי של פתיחת תהליך?

שרה דורון (הליכוד):

יאיר שפירנצק (מולדת):

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. חברי הכנסת, נא להירגע. רשות השאלה לחבר הכנסת דראושה, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, אם אכן קיימים שדרים ופגישות כאלה, אני מברך עליהם ואני מקווה שהם יהיו רבים. אבל, אני יודע שד"ר אחמד טיבי הכחיש את השר הזה, וכפי שאני מכיר אותו, הוא כן בדבריו.

בכל אופן, אני רוצה לשאול את כבוד סגן השר, מה הן השמועות המתברכות והולכות על כך, שמתקיימים מפגשים בין אנשי הליכוד ובין אנשי אש"ף? אחד הנפגשים המוכרים היה משה עמירב, וגירשו אותו מהליכוד בגלל זה, אף שהוא נפגש בהסכמת שמיר, כפי שפורסם, וכפי שאני יודע בצורה ברורה וחוחכת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מה השאלה?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לאחרונה קיים איש הליכוד הללי פגישות עם אנשי אש"ף במקומות שונים באירופה, והיו עוד מפגשים אחרים, שאני יודע על קיומם, בין אנשי ליכוד ואש"ף. אני רוצה לשאול, האם קיימת מדיניות של הממשלה, בלתי מוכרזת, לקיים מגעים עם אש"ף בלי להכריז בפני דעת הקהל בישראל, שזוהי אכן המדיניות של הממשלה?

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר בבקשה.

סגן שר האוצר יי ביילין:

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת גולדשטיין, שר האוצר עסוק, כידוע, בימים אלה ממש בהכנת התקציב לשנת 1990, ולאחר אישור הממשלה נתחיל בהכנות אינטנסיביות לקראת הבאתו לכנסת לקריאה שנייה ושלישית.

ראובן ריבלין (הליכוד):

הוא לא העביר את זה לוועדת ביילין?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

בשביל מה יש לו סגן שר? יטפל הוא בזה.

סגן שר האוצר יי ביילין:

אני חושב, שאם הוא יעסוק בהגשת משפטי דיבה על כל הדברים המתפרסמים שאינם נכונים, הוא יתקשה מאוד להגיש את התקציב עד 31 במרס, וזה בוודאי יהיה דבר שאיש מאתנו לא יברך עליו.

דן תיכון (הליכוד):

עד 31 בינואר.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

האם אחרי זה הוא יגיש את המשפט?

סגן שר האוצר יי ביילין:

הוא בוודאי ישקול.

לשאלת חבר הכנסת וייס, אני יכול להביע רק עמדה אישית. מאחורי התשובות המצויות נמצא אש"ף. כל מי שענינו בראשו מודע בוודאי לעובדה הזאת.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לשאלה הראשונה, התשובה היא כן. אני כבר שמעתי על המקרה.

לשאלה השנייה — התשובה שלילית. האדם אינו מהווה סכנה לציבור. ברם, אי-היענותו לעשרות הזמנות, לעשרות ביקורים של שוטרים בכיתו, שבהם הם דרשו מכני משפחתו להודיע לו להתייצב בלשכת ההוצאה לפועל במרחב-ירושלים ולשלם את חובו; היעדרותו מהבית בכל השעות הנורמליות של השבוע; אי-שיתוף פעולה מצד אשתו, שבחירוצים שונים ניסתה להתחכם — כל אלו הביאו לכך, שלא היתה כל אפשרות לאל לעצורו כליל שבת. אילו ביקש זאת, היה מלווה רגלית למעצר במרחב-ירושלים.

לשאלה השלישית — פעילות המשטרה בשבתות אינה שונה במהותה מהפעילות בשאר ימי השבוע, כמתחייב מתפקידי המשטרה בסעיף 3 לפקודת המשטרה, ואני מצטט: "משטרת ישראל תעסוק במניעת עבירות ובגילויין, כתפיסת עבריינים ובתביעתם לדין, בשמירתם הבטוחה של העצירים ובקיום הסדר הציבורי וביטחון הנפש והרכוש".

אין צורך בהיתרי עבודה כשבת לשוטרי ישראל, היות שחוק שעות העבודה והמנוחה, התשי"א — 1951, קובע בפרק שביעי, ואני מצטט: "חוק זה אינו חל על עבודתם של שוטרים במשטרת ישראל וכן על כל מי שנמנה על שירות בתי-הסוהר". עם זאת, ככלל, אין המשטרה עוסקת בכל התפקידים בימי שבת וחג.

לשאלה הרביעית — אין כאן שום מקום לצעדים מיוחדים, כיוון שמשטרת ישראל נוהגת ברגישות ובהירות רבה במילוי תפקידה, גם במקרה זה. אולם, אני הערתי למרחב-ירושלים, שאדם בעל חזות חודרית, הנעצר בשבת, יובא למעצר ברגל גם מבלי שיבקש זאת מפורשות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת רביץ.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני שר המשטרה, מכיוון שגם אנוכי תושב בית-דגן, יצא לי לבדוק את המקרה באופן אישי. מתברר, שהאיש המדובר היה בחוץ-לארץ תקופה ארוכה. הוא חזר ביום שישי בבוקר, ובאותו ליל שבת הוא נעצר. עד כמה שידוע לי, לא היו עשרות מקרים, כפי שמסרו לך במרחב-ירושלים, אלא כמה מקרים, שאכן הגיעו לביתו, והאיש לא היה בארץ כלל.

האיש ביקש שלא יסיעו אותו בשבת. בכלל, אדוני שר המשטרה, ידוע לי שלעיריית ירושלים יש סנקציות מתאימות אחרות כדי לגבות חוב, תשלום עבור מדרכה. הם יודעים פעמים רבות להפסיק את זרם המים לדירה, והם לא צריכים לאלץ את שוטרי ישראל לכתת רגליהם כלילות שבת כדי לעצור בני-אדם. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת משה זאב פלדמן.

רענן כהן (המערך):

אדוני השר, כנסת נכבדה, מהשאלתא של חבר הכנסת רביץ עולה, כאילו צריכה להיות הבחנה בין אדם דתי לבין אדם חילוני בגין שמירת שבת.

אברהם רביץ (דגל התורה):

על מה אתה מדבר?

לשאלת חבר הכנסת דראושה, אין מדיניות של הממשלה בדבר מפגשים עם אש"ף, לא גלויים ולא בלתי גלויים. אין מדיניות כזאת. לי לא ידוע על פגישות אנשי הליכוד עם אנשי אש"ף, ואם הן קיימות, הם לא הבהירו לי את העמדות האלה. אני מניח, שהן לא קיימות. אני מניח שכל מי שעושה דבר כזה יובא לדין בהתאם לחוק הישראלי.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ואם הן קיימות, אתה מברך עליהן?

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, אם יורשה לי — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, אני לא יכול להרשות לך.

חגי מירום (המערך):

לא, שאלה נוספת, רק הערה כללית, ברשותך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה.

קריאת:

מה זה?

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, ככל הכבוד, אישור השאלתא הזאת נראה לי תמוה.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, אין הערה כללית. אם יש לך הערה, תגיש אותה בכתב. אם יש לך הצעה לסדר, תגיש בכתב. יש סדר מסוים ואי-אפשר לתפוס טרמפ על נושא עם הערה כללית.

חגי מירום (המערך):

בסדר, אנגיש בכתב, אין לי ברירה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר המשטרה ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 203 מאת חבר הכנסת אברהם רביץ בנושא: מעצר בשבת. בבקשה, חבר הכנסת רביץ.

203. מעצר בשבת

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשטרה, בעיתון "יתד נאמן" מיום א', כ"ו בכסליו התש"ן, נמסר על אודות מעצר של אדם חרדי כליל שבת בביתו בשכונת בית-דגן בירושלים, וכל זאת בגלל אי-תשלום חוב לרשות המקומית בסך 2,000 שקל.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן — האם מדובר היה באדם המהווה סכנה לציבור ולכן נעצר כליל שבת?

3. האם מחוץ לעבודות הקשורות בפיקוח נפש ובביטחון שוטף מתנהלת במשטרה בשבתות פעילות שוטפת רגילה, והאם הוצאו לצורך כך היתרי עבודה?

4. איך בדעת השר לפעול?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

רענן כהן (המערך):

האם תמשיך המשטרה להפעיל את שירותיה לגבי כל אזרחי המדינה, ללא הבדל בין אזרחים דתיים לבין אזרחים חילונים?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

רענן כהן (המערך):

זה מה שהוא שאל. כך הבנתי.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כולם כבר נרגעו, נאפשר לחבר הכנסת פלדמן לשאול. חבר הכנסת צבן וחבר הכנסת רובינשטיין, אתם מתרגשים יותר מדי היום. שאלה נוספת לחבר הכנסת משה זאב פלדמן. חבר הכנסת צבן, נאפשר לחבר הכנסת פלדמן לשאול את שאלתו.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני רוצה לנצל הזדמנות זו כדי להודות ליושב-ראש על שנעתר לפנייתנו לקצר את סדר-היום בימי חנוכה, למען אפשר גם לעובדי הכנסת להדליק נרות חנוכה בכתייה בזמן סביר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

לגופו של עניין, אדוני השר, לפני הפרוטוקול של ישיבת הכנסת מ-30 באוקטובר 1989, השבת לי: "מדיניות המשטרה היא — ואני מוכן לחזור על זה בהנחיה טרייה ועדכנית — שלא לקיים בשבת שום פעילות שאינה עולה בקנה אחד עם החוק ושאינה חיונית לשמירת הנפש ושלוש הציבור, ואני אעמוד על כך".

אני חושב, שכל בר דעת מבין, שבפעילות הזאת לא היה שום עניין של שמירת הנפש ושלוש הציבור. בקצת תבונה, בקצת רגש, בקצת הבנה ובלי אטימות אפשר היה להשיג מטרה זו ללא חילול שבת מחפיר, ללא כפיית חילול שבת מחפיר.

אדוני השר, כיוון שאמרת שהמדיניות הקבועה של המשטרה היא, שלא לעשות שום פעילות שאינה חיונית לשמירת הנפש ושלוש הציבור, ואמרת לי אז שאתה מוכן לחזור על זה בהנחיה טרייה ועדכנית, שאלתי היא: האם המשטרה היא ילד מפונק, והאם הנחית השר היא שצריכות להיות סופגניות טריות בכל יום?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

שר המשטרה ח' ברילב:

לחברי הכנסת רביץ ופלדמן אני רוצה לומר: רבותי, במקום לבוא בטענות למשטרה, תדאגו לכך שאזרחי ישראל ישלמו את החובות שלהם.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אנחנו צריכים לבוא ולדאוג לכך שאזרחי ישראל ישלמו את חובותיהם?

שר המשטרה ח' ברילב:

כן.

אברהם רביץ (דגל התורה):

איזה מין תשובה היא זאת?

שר המשטרה ח' ברילב:

זאת תשובה מצוינת. אתה אל תבוא אלי בטענות על כך שהמשטרה ממלאה את צווי בתי-המשפט.

אברהם רביץ (דגל התורה):

שר המשטרה ח' ברילב:

אתה בא ואומר, שהאדם היה בחוץ-לארץ. אם יש לו כסף לנסוע לחוץ-לארץ, שישלם לפני כן 2,000 שקלים לעיריית ירושלים ולא "יטרטר" את המשטרה בשבת ולא יגרם עוול.

אברהם רביץ (דגל התורה):

תכניס אותו לבית-הסוהר. מה זה, אני צריך לדאוג לכך שאזרחים שלי ישלמו מסים?

שר המשטרה ח' ברילב:

אתה כבר שאלת, עכשיו תשמע את תשובתי. אתה לא צריך לדאוג, אתה לא צריך להפריע למשטרה לדאוג. אתה לא צריך לבוא בטענות למשטרה, שבאה עשרות פעמים לאדם הביתה, כותבת לו: אדם שיש לו כסף לנסוע לחוץ-לארץ, אבל לכבר צו של בית-המשפט לשלם 2,000 שקל אינו יכול.

אברהם רביץ (דגל התורה):

תכניס אותו לבית-הסוהר. אני בא בטענות למשטרה

שר המשטרה ח' ברילב:

והאדם הזה "מטרטר" את המשטרה בשבת, "מטרטר" אותי ו"מטרטר" אותך. זה לא עניין של עיריית ירושלים. זה צו של בית-המשפט.

אברהם רביץ (דגל התורה):

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רביץ, חבר הכנסת רביץ, אתה כבר אמרת את שלך.

שר המשטרה ח' ברילב:

אני רוצה לומר, שמי שלא רוצה עסקים עם המשטרה, לא ביום חול ולא בשבת, פשוט צריך לקיים את החוק.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אברהם רביץ (דגל התורה):

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני שר המשטרה, רק רגע. חבר הכנסת רביץ, אני מבקש לאפשר לשר להשיב.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אבל הוא מינה אותי לשר האוצר. אני אדאג לתשלום מסים?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רביץ, בכל הכבוד לשר, זו סמכות הכנסת למנותך כשר המשטרה.

חוכרת י', ישיבה קל"א

— שאלות בעל-פה; הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

שר המשטרה ח' בר-לב:

למשטרה יש בשנה 400,000 פקודות של כתיבה-משפט, שיש להוציאן לפועל. המצב אינו כזה, ששולחים לאורח מכתב והוא בא. בכל פקודה צריך לבוא שוב ושוב, ויהודים מתחכמים, וגם המשטרה יודעת להתחכם. צר לי מאוד על שלא הובילו אותו ברגל. אומרים לי, שאלו ביקש, היו מובילים אותו ברגל. כפי שאמרתי, ההנחיה תהיה שגם אם אדם חרדי אינו מבקש זאת מפורשות, יובילו אותו ברגל.
מה שאני יכול לייצג כולנו זה — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
לשלם מסים.

שר המשטרה ח' בר-לב:

לא רק לשלם מסים, אלא גם להגיד לאנשים שיש לנו השפעה עליהם: תשמרו את החוק ולא יהיה לכם עסק עם המשטרה. המשטרה פועלת לגבי כל אזרחי ישראל ללא הבדל. בחוק יש שיקול דעת למשטרה ולשוטר, וגם השוטר וגם המשטרה מפעילים שיקול דעת. במקרה הזה, כפי שאמרתי, אחרי אי-אלו ניסיונות להגיע לפתרון, הוחלט שאין אפשרות להגיע לאותו אדם אלא כליל שבת. אני מצטער על שלא הובילו אותו ברגל, אבל מעבר לזה אי-אפשר שלא לקיים צווי בית-משפט.

צר לי להגיד לכם, שיש היום פיגור באכיפה של 90,000 צווים של הוצאה לפועל. 90,000 צווים של בית-משפט לתשלום מזונות, לקנסות ולחובות אין המשטרה מספיקה למלא, ולמה היא לא מספיקה למלא אותם? בגלל התחכמויות של יהודים, היודעים שבשעות היום הרגילות כדאי שלא להימצא בבית וכן הלאה.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
הוא אמר שהשר מינה אותו לשר האוצר.

אברהם רביץ (דגל התורה):
אדוני היושב-ראש, אתה שמעת. אתה צריך להגן עלי.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני רק מבקש, שתאפשר לשר המשטרה לענות לך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
ביום שיש לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה, כבר היתה לך היום שאלה נוספת. אני מבקש שקט. אינני יודע מה קורה פה היום. בבקשה, אדוני השר, הציבור נרגע. אני מבקש מכל חברי הכנסת להירגע.

אברהם רביץ (דגל התורה):
אני ראש הקהל?

שר המשטרה ח' בר-לב:

אם כן, רבותי חברי הכנסת, אורח ישראלי השומר על החוק וממלא את חובותיו על-פי החוק — אין לו עסק עם המשטרה, לא ביום חול ולא בשום הודמנות אחרת.

במקרה הזה אני חוזר ואומר, שכתבו לו, באו אליו הביתה עשרות פעמים, כפי שדיווחו לי. אתה אומר: לא עשרות פעמים, אלא פעמים אחדות. מספיק.

קריאות:

היו"ר ד' שילנסקי:
אבל, חברי הכנסת, תאפשרו לשר לענות.

ד. הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון

וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התש"ן — 1989 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התש"ן — 1989. חוק זה מובא לכנסת בשתי הסתייגויות — של חבר הכנסת רובינשטיין ושל חבר הכנסת ירושובסקי.

אני מבקש להעיר, שההסתייגויות של חברי הכנסת רובינשטיין וירושובסקי אינן מובאות כהסתייגות אחת, אלא הן שתי הסתייגויות נפרדות לשני סעיפים נפרדים, וייתכן שהיה מוטב להצביע על כך כנפרד. אומר לי עכשיו חבר הכנסת חגי מירום, שגם הוא הגיש הסתייגות, אכן, אתמול בוועדה ביקשת לרשום הסתייגות. אומר לך את האמת, אינני יודע מדוע היא לא נרשמה. ייתכן שלאחר שהודעת על ההסתייגות, לא ניגשת ליועצת המשפטית של הוועדה והגשת את נוסח ההסתייגות.

חגי מירום (המערך):
ההסתייגות רשומה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התש"ן — 1989. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני היושב-ראש, תשובת שר המשטרה לא ענתה על השאלה של חבר הכנסת אברהם רביץ.

יגאל ביבי (המפלגה הרחבת הלאומית):
על דבר כזה היה בעבר משבר ממשלתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר המשטרה כבר עזב, ואני מבקש לאפשר לחבר הכנסת לין להביא את הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. בבקשה.

נאמר זאת בגילוי לב. באה הממשלה ומציעה להאריך את ההסדר הזה, הנוכה לגינוי בין-לאומי, לרבות ממשפטים יהודים שביקרו בין השאר בוועדת החוקה, חוק ומשפט, בנוכחות היושב-ראש שלשום. הממשלה מציעה להאריך זאת בשנתיים. אני אומר, רבותי, שנתיים הן יותר מדי. נאריך זאת בשנה אחת, ובשנה הזאת נראה איך משנים את המצב, איך מונעים את החרפה הזאת של שני דינים שונים תחת משטר ישראלי — אחד ליהודים והשני לערבים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

תציע להחיל את החוק על יהודה, שומרון ועזה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

תציעו אתם להחיל את החוק, אני אצביע נגד. אני אציע את ההצעה שלי, תצביעו אתם נגד. אבל אין דבר גרוע מיצור כלאים, המזכיר לנו את הגרועים שבמשטרים. אין דבר מקומם יותר ממצב שבו בעצם סמכויות בתי-המשפט נקבעות לפי מוצאו של המתדיין. שמעתי אתמול את שר הדתות וכולון המר אומר לארכיבישוף דומונד טוטו, שאסור להשוות בין ישראל לבין דרום-אפריקה, ואני מצטרף ככל לכדברים האלה. אבל בשטחים, באזורים כפי שאחם קוראים להם, יצרתם מבחן שבו הכול נקבע לפי השאלה האחת והיחידה — אם אדם הוא יהודי או ערבי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
המצב בשטחים יותר גרוע מאשר בדרום-אפריקה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זה חל על אזרח ישראלי.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

מה ההיתממות הזאת? לא, זה לא נכון שזה לפי האזרחות, מפני שבחוק הזה נאמר, שזכאי לזכויות האלה גם מי שזכאי לעלות לפי חוק השבות, דהיינו, יהודי, בלי שהוא קיבל אפילו אזרחות ישראלית.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אם ערבי מהגליל יגור ביהודה ובשומרון, איזה חוק יחול עליו?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אתם לא נותנים לו לגור שם. חבר הכנסת לנדאו, על מה אתה מדבר? הדברים פשוט לא נכונים. בחוק הזה, שמגישה ממשלת ישראל, לא נעים לה להגיד יהודי, זה לא יהיה יפה כל כך בימים אלה. היא אומרת, בושע וחרפה, שזכויות ניתנות כאן למי שזכאי לעלות על-פי חוק השבות גם אם הוא לא קיבל אזרחות ישראלית. לאזרח ישראלי ממוצא ערבי לא ייתנו להתנתח שם. על מה מדובר כאן? אל תשקרו, תגידו את האמת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

מה הצעתך?

הי"ר ד' שילנסקי:

אין לו זמן לענות על שאלתך, כי זמנו תיכף נגמר.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

הצעתי פשוט: להאריך את חוקי התקנות בשנה, ובמשך השנה הזאת הכנסת תכין — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— — —

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אם זה רשום, אני מצטער.

רבותי, הצעת החוק שבפניכם באה להסדיר את מערכת היחסים המשפטיים החל ממלחמת ששת-הימים כמגוון רחב של נושאים, הנובעים מהצורך לקיים מערכת הדדית של שיפוט מלא בין ישראל לבין יהודה, שומרון ועזה. החוק הזה בא להאריך את חוקי של תקנות שעת-חירום בשנתיים נוספות.

סוג אחד של עניינים שבהם אנחנו עוסקים בחוק זה הוא — סמכות לבית-המשפט בישראל לשפוט על-פי דיני מדינת ישראל חושב ישראל שנמצא באזור, אם הוא עבר עבירות שהן בנות עונשין על-פי חוקי מדינת ישראל. סוג נוסף — הגשת עזרה לבתי-המשפט הצבאיים כדי להעמיד לדין אנשים מישראל שעברו על צווי מפקד האזור. כמו כן, מגוון רחב של נושאים בכל הקשור בביצוע מעצרים, בצווי חיפוש, בהבאת אנשים וגם בחקירת עדים. כדי לאפשר מערכת ביצוע שלמה, הלכה למעשה, של דיני העונשין. כך, העובדה שאדם ביצע עבירה בישראל והוא נמצא באזור או ההיפך — ביצע עבירה באזור ויש צורך לאכוף את החוקים בישראל — לא תיפגם מבחינת המבנה המשפטי הקיים עם תקנות שעת-חירום שבפניכם.

דבר נוסף שעוסק בו החוק הוא השאלה של הטלת חבות מס על אדם שהוא חושב ישראל והוא נמצא באזור והוא צריך לשלם מס על-פי חוקי מדינת ישראל, לרבות תאגידים, ולא רק אנשים פרטיים.

הכנסנו דבר חדש, המהווה תיקון, על-פי הצעת משרד המשפטים והמוסד לביטוח לאומי, והוא מתן פיצוי לאדם שמילא חובת שמירה על-פי צו המפקד הצבאי באחד מן היישובים ונפגע, כשם שהוא זכאי לקבל פיצוי היום על-פי חוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה), מדובר במקרה ספציפי, שהתעורר לפני כשנתיים וחצי, והסתבר שאין תשובה משפטית הולמת למתן פיצוי לאדם זה על-פי חוקי המדינה, ואין ספק שהוא זכאי לפיצוי ככל אדם אחר שביצע חובת שמירה ביישוב מקומי בישראל.

כפי שאמרתי, חוק זה מוגש בשלוש הסתייגויות. אני מבקש, לאחר שמיעתן, להצביע על החוק. תודה.

הי"ר ד' שילנסקי:

כפי ששמעתם, יש שלוש הסתייגויות. המסתייגים רוצים לנמק? חבר הכנסת רובינשטיין, בבקשה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, מאז 1967, מאז מלחמת ששת-הימים, יש ממשל צבאי, לפי הדין הבין-לאומי, כשטחים הקרויים היום אזורים. אבל, למען האמת צריך גם לומר דבר נוסף, שנוצרה במשך השנים, בין השאר בעזרת תקנות שעת-חירום אלה, המוארכות מפעם לפעם, מציאות שבה יש דין, דיין ומינהל שונים ליהודים ולערבים.

היהודים המצויים בשטחים כפופים בעצם למשפט הישראלי, לערכאות ישראליות, לבתי-דין ישראליים ולמינהל ישראלי. הדבר הזה נעשה באמצעות תכסיסים מתכסיסים שונים שאין לי זמן לפרטם, אבל הם אינם ראויים לתואר חוק, סדר ומינהל, אלא הם תכסיסים שכל בן תרבות ושומר חוק חייב להתייחס אליהם בתיעוב מוחלט.

על כל פנים, העובדה היא, שהצעת חוק זו מגציחה משטר של הפרדה משפטית באותה טריטוריה בין יהודים לערבים.

חוברת י, ישיבה קל"א

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

יודע שיושב-ראש הוועדה היה רוצה שהיא תמצא את ביטויה בחקיקה ישראלית.

אנחנו מאשרים כאן תקנות, העומדות בסתירה למינהל התקין ולדמוקרטיה. מדי פעם אנחנו מאריכים את תוקף התקנות בשנתיים, ובכל פעם שמאריכים את התקנות האלה, אדוני היושב-ראש, נוספות עוד תקנות למסגרת הזאת. בתקנות שעת-חירום אלה נעשה שיפוט זוחל ונעשית החדרה גדולה והולכת של חוק ישראלי לשטחים. חוק ישראלי יכול היה להיות נאור, אבל הוא באמת, כפי שציין קודמי, חבר הכנסת רובינשטיין, מיועד רק ליהודים ולא לילידים הערבים שם. זה דבר חמור מאין כמוהו, וכל הגישה הזאת היא פסולה. כנסת ישראל מחוקקת זאת כבר בצורה גרחתית.

אדוני היושב-ראש, הצעתי היא, שתוקף התקנות יוארך בשנה במקום בשנתיים, אם כי שנה אחת היא כ" 364 ימים יותר מדי לתקנות אלה שיהיו בתוקפן ויהיו חלק מספר החוקים שלנו.

נקודה שנייה, בעניין העברת עצירים מהשטחים למדינת ישראל. הרי אחד ההסכרים שקיבלנו בוועדה היה, שתקנה זו נחרזה משום שבשטחים קשה למצוא מחנות וקשה לבנות מחנות בשביל עצירים. יש כאן דבר מוזר מאוד. מצד אחד רוצים, אלה שרוצים, להגדיל את ההתיישבות וההתנחלות בשטחים האלה ולהביא לשם עוד אלפי יהודים ועולים חדשים, אבל כדי להקים מחנות מעצר — בשביל זה אין שטח. לכן מוכנים לעבור על אמנת ז'נבה ולעשות דברים הנוגדים את כל התפיסה הדמוקרטית שלנו.

אני חושב שאלה סימנים כולטים, המעידים עד כמה פוגעים במהותה הדמוקרטית של ישראל הסיטואציה הפוליטית, הכיבוש המצביח שבו אנחנו נמצאים. התקנות האלה הן סימן נוסף למצב הפסול שנקלענו אליו.

היום אני יכול רק להרים את היד נגד הארכת תוקף התקנות האלה, אבל אני צריך לציין, שאני מתנגד הרבה יותר לשורשו של עניין, לכיבוש הנורא, שבגללו אנחנו "נאלצים" להתקין תקנות כאלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני לא אדבר כאן על הפרת אמנת ז'נבה ואף לא על היות התקנות הללו נוגדות או לא נוגדות את אופיה הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל. לא בכך אני רוצה לטפל. אני רוצה לדבר אל הרגישות של חברי הכנסת כמחוקקים, על אופיין של התקנות האלה.

אדוני היושב-ראש, מדובר בהארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום. הפעם לא מדובר בהארכת תוקף תקנות שעת-חירום משנת 1945, או תקנות אחרות, אלא מדובר בתקנות שעת-חירום משנת 1967. באיזו צורה? בדרך של מעשה חקיקה ישראלי נטו. כאשר הולכים לשינוי יסודי כזה בגישה, צריך להיות מאוד זהירים ורגישים.

אדוני היושב-ראש, 22 שנים אנחנו יושבים בשטחים. התקנות לשעת-חירום הללו הן תקנות המפעילות משפט בשטחים וכישראל. לנוכח המציאות המיוחדת המתהווה ומשתנה שם, צריך להזהר בהחלט תוקף של תקנות אלה במשך שנתיים. לדעתי, יש לצמצם את התקופה ולחזור לדון בתקנות האלה בכל שנה מחוש, מפני שיש בעיה, מפני שמדובר בעניין עדין של החלת עזרה משפטית בין השטחים

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, נא לאפשר לחבר הכנסת רובינשטיין לסיים. חבר הכנסת רובינשטיין, אני מבקש שתסיים. אתה לא יכול להשיב על כל קריאת ביניים.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

לא אענה על כל קריאת ביניים. אדוני היושב-ראש, תשליט סדר ותאפשר לי לדבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

ענית על כל קריאת ביניים, ניהלת ויכוח עם כולם. אתן לך דקה נוספת.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

ההסתייגות השנייה שלי נוגעת לדבר ספציפי. תקנה מס' 6 לתקנות האלה — השם שלהן בכלל מטעה לחלוטין: צריך היה לקרוא להם תקנות האפליה, ולא תקנות עזרה משפטית — קובעת, שאפשר להחזיק עצור ואסיר לא בתחום האזרחי, דהיינו בשטחים, אלא בתחום ישראל. זוהי סתירה ופגיעה מפורשת באמנת ז'נבה, ועל כך יש בכל שנה דוח של מחלקת המדינה ושל כל ארגוני המשפטנים בעולם, האומרים שישראל, שחתמה על אמנת ז'נבה ואשררה אותה, מפירה אותה בגסות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה טועה, אנחנו לא חתמנו על אמנת ז'נבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת לנדאו, כשתהיה לך רשות הדיבור, תסביר.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אני לא טועה. אני מפנה אותך למאמרים שלי, שהתפרסמו ב"עיוני משפט", על ישראל ואמנת ז'נבה.

הדבר השני הוא, שלא מדובר כאן בהפרה סתם של אמנת ז'נבה, אלא מכיוון שהמשטרה והצבא — ואני מסכים לכך — הטילו מגבלות חמורות, שילכו ויחריפו, על הביקורים בישראל של תושבי השטחים, הפירוש של החזקת עצירים מינהליים בתוך ישראל הוא מניעת ביקורי קרובים ומשפחות של אנשים שלא הורשעו בדין.

מה אני מציע? גם כאן אני לא מציע הצעה מרחיקה לכת. אני מציע, שהתקנות האלה יוארכו רק בשישה חודשים, כדי לאפשר לממשלה למצוא פתרון שיחלים להתחייבויות הבין-לאומיות וההומניטריות של ישראל, שישראל מנופפת בהן כשזה נוח לה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני הצעתי הסתייגות, המגבילה את תוקף התקנות האלה לשנה במקום שנתיים. אבל התקנות האלה לא צריכות להתקיים אפילו יום אחד, כדיק כשם שהכיבוש המשחית, שבגיניו עושים את התקנות האלה, לא צריך להתקיים עוד יום אחד.

התקנות האלה מבליטות יתר הבלטת את המצב העגום של המשפט והצדק במדינת ישראל. בעור ועדת החוקה, חוק ומשפט לא יכולה להתקדם מטעמים מפלגתיים בחקיקת חוק זכויות האדם, ודברים חשובים אחרים נעצרים בגלל חשבונות פוליטיים, הרי כאן נעשות תקנות הנוגדות את הצדק, הדמוקרטיה והגישה הקונסטיטוציונית של מדינת ישראל; ואני

השיתה בהכנת החומר ובניסוחו. לכן אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חברי הכנסת אמנון רובינשטיין ומרדכי וירשובסקי לסעיף 1(א). זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע	
בעד ההצעה של חברי הכנסת	
א' רובינשטיין ומ' וירשובסקי	
לסעיף 1(א)	10 —
נגד	22 —
נמנעים	—
ההצעה של חברי הכנסת א' רובינשטיין ומ' וירשובסקי לסעיף 1(א) לא נתקבלה.	

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חברי הכנסת אמנון רובינשטיין ומרדכי וירשובסקי לסעיף 1(ב). זו הצבעה מס' 2.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתם מצביעים נגד פרס? מה קרה לכם?

ה צ ב ע	
בעד ההצעה של חברי הכנסת	
א' רובינשטיין ומ' וירשובסקי	
לסעיף 1(ב)	9 —
נגד	24 —
נמנעים	2 —
ההצעה של חברי הכנסת א' רובינשטיין ומ' וירשובסקי לסעיף 1(ב) לא נתקבלה.	

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת חגי מירום לסעיף 1. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע	
בעד ההצעה של חבר הכנסת	
ח' מירום לסעיף 1	12 —
נגד	23 —
נמנעים	— אין
ההצעה של חבר הכנסת ח' מירום לסעיף 1 לא נתקבלה.	

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1, כהצעת הוועדה. זו הצבעה מס' 4.

ה צ ב ע	
בעד סעיף 1 כהצעת הוועדה	28 —
נגד	8 —
נמנעים	1 —
סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.	

למדינת ישראל. להערכתי, בלי להיכנס לוויכוח הפוליטי, אין אסון כל כך גדול בכך שנחזור ונאשר את התקנות בשנה הבאה, וכך נעשה מדי שנה, ולו גם מפני הצורך לגלות רגישות ציבורית מיוחדת לעניין הזה.

אני רוצה לספר לחברי הכנסת, שאגב הכנת החוק התברר לנו, למשל, שלשכות ההוצאה לפועל במדינת ישראל מתקשות לאכוף בשטחים מעשי חקיקה בישראל. לא היה קל להכניס פסקה נוספת לחוק הזה, שמשמעותה עזרה משפטית הקובעת במפורש, שכל לשכת הוצאה לפועל בישראל תהיה רשאית להפעיל באורח ישיר את אכיפת החוק בשטחים. אני, שעליתי על הנקודה והבאתי אותה בפני יושב-ראש הוועדה, השתכנעתי שלא ללכת לשינוי מעבר למה שעושים היום כאכיפת ההוצאה לפועל, מפני שאי-אפשר שלא להודות ולהתוודות שיש פה סיפוח חקיקתי וזחל שלנו אל תוך השטחים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה אומר שר האוצר?

חגי מירום (המערך):

מי שמעוניין בסיפוח לא רק חקיקתי, אלא בסיפוח השטחים, ודאי ימהר לתמוך בהחלת התקנות למשך שנים רבות. אבל, מי שעדיין מהרהר בשאלת מעמד השטחים ומי שמבין את הרגישות הגדולה שבהימצאותנו שם, לפי דעתי צריך, לפחות בנקודה זו של משך החלת התקנות, להחיל אותן למשך שנה אחת ולא למשך שנתיים, כפי שהציעה הוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשיב בקצרה. אין ספק שמדובר בהסדר חקיקתי, שהוא בסך-הכול פועל יוצא של מבנה מדיני ופוליטי, של מערכת היחסים שבין ישראל לבין יהודה, שומרון ועזה.

אם מישורו בא ואומר לכם שהחקיקה הזו, נקודת המוצא שלה היא כאילו להפלות בין ערבי ליהודי — פשוט אין זה נכון. אין פה שום דבר לכך. זה תצלום של מצב נתון. זהו ההסדר החקיקתי הטוב ביותר שאנחנו יכולים לעשות במצב הנתון שבו אנחנו נמצאים היום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ואיזה מעמד יש למתנחלים?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

צריך להבין, שבסך-הכול יש תנועה רחבה ביותר של אוכלוסייה מיהודה, משומרון ומעזה אל ישראל, וגם ההיפך. ולא ייתכן שבמצב כזה לא נסדיר את הבעיות המשפטיות, כדי שהחוק יוכל להיות מבוצע במלואו.

אלה התשובות שהחוק נתון, ונוסף עליהן יש גם תשובות בתחום המיסוי, שהן הכרחיות, כדי שלא לאפשר מפלטי מס, וגם התיקון האחרון שבו נגעתי.

אין בחוק שום דבר המהווה סיפוח או חדירה חקיקתית. אנחנו מדברים על תצלום של מצב נתון, ולא מעבר לכך. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנו נגשים להצבעה. לסעיף 1 יש הסתייגות של חברי הכנסת אמנון רובינשטיין ומרדכי וירשובסקי. נחלק את ההסתייגות לשניים, בגלל תקלה טכנית

חוכרת י' ישיבה קל"א

— הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית); הודעת הממשלה בעניין האירועים ברומניה ובפנמה —

ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית).
התש"ן—1989, בקריאה שלישית. זו הצבעה מס' 6.

ה צ כ ע

בחד החוק — 26
נגד — 9
נמנעים — אין
חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית).
התש"ן—1989, נתקבל.

ה. הודעת הממשלה בעניין האירועים ברומניה ובפנמה

על אלפי בני האדם שאיבדו את חייהם. אכזריות כלפי אזרחים והנכונות לשימוש באלמות בלי לחוס על חיי אדם היא דבר אופייני למשטרים טוטליטריים. מכאן שאין זה מפתיע, שיש ידיעות על גורמים בעולם הערבי, כלוב וכא"ף, שהשתתפו בימים האחרונים במלחמה נגד הדמוקרטיה ברומניה לצדם של כוחות צ'אושקו.

משרד החוץ, כתיאום עם משרד הבריאות, מגן-דוד-אדום, "אל על" והתאחדות עולי רומניה, מארגן סיוע רפואי והומניטרי לרומניה כדי לסייע לה להתמודד עם נזקי הקרבות של השבוע האחרון. מטוס של חיל האוויר יצא הבוקר לבוקרשט עם ציוד רפואי.

מאות אלפים מיהודי רומניה עלו לישראל בעקבות השואה והקמת המדינה. כיום נותרו ברומניה כ-19,000 יהודים, שמחציתם מתגוררים בכירה בוקרשט. ישראל מקווה, שלא יאונה כל רע לקהילה היהודית ברומניה ושיובטח שלומה.

ישראל מצפה לפיתוח יחסים טובים עם רומניה. אנו נמשיך לשקוד על פיתוח קשרי ידידות ושיתוף הפעולה עם העם הרומני ועם מנהיגיו.

אדוני היושב-ראש, הדמוקרטיה מנצחת לא רק במזרח-אירופה אלא גם באמריקה הלטינית. העשור האחרון ייזכר גם בזכות חיסול דיקטטורות צבאיות באמריקה הלטינית ומעבר למשטרים דמוקרטיים.

עשר מדינות השתחררו בעשור האחרון משלטון החונטות הצבאיות והצטרפו למסעיק ולקולומביה כמעבר למשטר דמוקרטי, והן: ארגנטינה, אורוגוואי, פרו, ברזיל, כוליביה, אקוודור, גואטמלה, האיטי, סלדור והונדורס.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ישראל קיימה תמיד קשרים הדוקים עם המשטרים החשודים הללו. היום יש לה יחסים הדוקים עם דרום-אפריקה.

קריאות:

שר החוץ מ' ארנס:

בימים אלה עוברת גם צ"לה ופרגוואי הליכי מעבר ממשטר של דיקטטורה צבאית — — —

היו"ר ג' גדות:

כבוד השר, אבקש ממך שנייה אחת. חבר הכנסת דראושה, בוקר טוב לך. זו היתה קריאת הביניים האחרונה בלא רשות.

ה צ כ ע

בחד סעיפים 2—5 — 26
נגד — 9
נמנעים — אין
סעיפים 2—5 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על החוק לחיקון

היו"ר ד' שילנסקי:
אנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום: הודעת הממשלה בעניין האירועים ברומניה ובפנמה. פותח שר החוץ. אדוני שר החוץ, בבקשה.

שר החוץ מ' ארנס:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שנת 1989 תיכנס להיסטוריה כשנת ניצחון הדמוקרטיה והתמוטטות האימפריה הקומוניסטית. המשטרים הטוטליטריים במזרח-אירופה נופלים, ומשטרים דמוקרטיים קמים תחתם. בעקבות פולין והונגריה באו צ'כוסלובקיה ומזרח-גרמניה, והליכי דמוקרטיזציה מתחוללים גם בברית-המועצות ובבולגריה.

האיום של העולם הקומוניסטי, שריחף מעל לראשה של קהילת המדינות הדמוקרטיות מאז מלחמת העולם השנייה, הולך ונעלם.

השבוע ניצחה הדמוקרטיה גם ברומניה. עידן צ'אושקו הגיע לקצו. קמה הנהגה חדשה ושמה "ועד ההצלה הלאומית". הוועד הצהיר על כוונתו לכוון ברומניה משטר דמוקרטי. הנהגתה הזמנית החדשה של רומניה זוכה מדי יום ביומו לברכה ולהכרה של מדינות רבות.

עוד ביום ראשון בבוקר, כאשר עדיין התחוללו קרבות רחוב בבוקרשט, היתה ישראל בין המדינות הראשונות שבירכו על הקמת המשטר הדמוקרטי ברומניה. אנו בישראל מלאים הערכה לעם הרומני על אומץ לבו, שהוביל למהפכה הדמוקרטית, ומושיטים את ידנו לעזרה להנהגה הזמנית החדשה של רומניה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מה אתה אומר על האיתפאדה של העם הפלשתיני?

קריאות:

שר החוץ מ' ארנס:

ממשלת ישראל וממשלתה החדשה של רומניה מקיימות יחסים דיפלומטיים מלאים. שגריר ישראל בבוקרשט מקיים קשר רציף עם השלטונות ברומניה, ושגריר רומניה בישראל מקיים קשר עבודה יומיומי עם משרד החוץ.

מהפכת הדמוקרטיה ברומניה היתה כרוכה בקורבנות רבים. ישראל מגנה את מעשי הטבח הנוראים, שבוצעו על-ידי שירותי הביטחון של צ'אושקו ברומניה, ומביעה צער עמוק

נוכח מעשי הביזה והשוד שכוונו כלפי חנויות ורכוש, וגם נוכח סכנה מוחשית לחיי אדם.

מייד עם הגעת קריאות אלה פנינו לארצות-הברית, על-מנת שכוחותיה יגבירו את פעילות השיטור והביטחון השוטף באזורי מגורים הנמצאים בצל איום.

מעל במה זו רצוני להביע את תקוות ישראל, כי פנמה תשיג בהקדם האפשרי יציבות, שלום ושגשוג.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ישראל, הדמוקרטיה האמיתית היחידה במזרח התיכון, שותפה, יחד עם ארצות-הברית ויתר מדינות העולם החופשי, לחמיכה בערכים הדמוקרטיים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מה שאתם עושים בשטחים מנוגד לערכים הדמוקרטיים. הכיבוש מנוגד לכל ערך דמוקרטי.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת דראושה — — —

שר החוץ מ' ארנס:

כשם איזו מדינה דמוקרטית אתה מדבר, חבר הכנסת דראושה?

היו"ר ג' גדות:

כבוד השר, אם אתה חושב שאתה יכול להשתיק אותי, אני אתן לך גם את הפטיש.

שר החוץ מ' ארנס:

חס וחלילה.

היו"ר ג' גדות:

אם אתה מבקש את הגנתי, אני אדאג.

חבר הכנסת דראושה, נדמה שיש הסכם לא-כתוב בינינו — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אבל הערה מותרת.

היו"ר ג' גדות:

הערה מותרת, אבל לא נאום.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני חושב שדברים מתחסדים לא צריכים לעבור.

היו"ר ג' גדות:

עכשיו אתה חופס טרמפ גם עלי ונאום נאום. אנא.

שר החוץ מ' ארנס:

בעוד הדמוקרטיה מנצחת במזרח-אירופה ובאמריקה הלטינית, לצערנו אין עדיין סימנים לתהליכים דומים בעולם הערבי. ישראל היא עדיין אי של חופש בים של מדינות טוטליטריות. חלק ניכר מהעיונות ומהאלימות במזרח התיכון נובע מכך, שמרבית מדינות ערב אינן מדינות דמוקרטיות, ואין בהן מסורת של סובלנות והערכה לחיי אדם ורתיעה משימוש באלימות, כפי שהדבר נהוג במדינות דמוקרטיות.

ניצחון הדמוקרטיה במזרח-אירופה ובאמריקה הלטינית מדגיש את הצורך בשינוי פעולה בין המדינות הדמוקרטיות בעולם ואת חשיבות תמיכת העולם החופשי בישראל כמדינה דמוקרטית, הניצבת מול גורמים עוינים טוטליטריים במזרח התיכון.

אנחנו מקווים שעריכת בחירות חופשיות ודמוקרטיות בין התושבים הערבים של יהודה, שומרון וחבל-עזה, על-פי

שר החוץ מ' ארנס:

אני הייתי משיב על הקריאה, אבל היא פשוט לא היתה לעניין.

כימים אלה עוברות גם צ"לה ופרגוואי הליכי מעבר ממשטר של דיקטטורה צבאית לדמוקרטיה.

בפנמה נערכו בחירות לנשיאות ב-7 במאי השנה, בנוכחות 280 משקיפים בין-לאומיים, אלא שתהליך הבחירות לא הושלם, והגנרל נורייגה מינה כנשיא מועמד מטעמו. זמן קצר לאחר שהוברר כי נכלם תהליך הדמוקרטיה בפנמה, פרסם משרד החוץ — ב-16 במאי — הודעה ולפיה, אני מצטט: "ישראל מביעה צער על השיבושים בהליכי הבחירות בפנמה, ומביעה דאגה עמוקה נוכח גילויי האלימות במהלך הבחירות ולאחריהן. ישראל דוגלת בבחירות דמוקרטיות וחופשיות, ומקווה שיתאפשר לעם הפנמי לבחור את נציגיו באמצעות בחירות דמוקרטיות, חופשיות מאלימות ומאיומים". מאותם ימים נכנסה פנמה למשבר פוליטי וכלכלי. כאות מחאה על ביטול הבחירות הוציאו מדינות רבות, לרבות ישראל, את שגריריהן מפנמה.

בימים אלה חוזרת פנמה אל הקהילה של המדינות הדמוקרטיות.

ממשלת ישראל תומכת בהקמת משטר דמוקרטי בפנמה. בכונתה ישראל להחזיר בהקדם את שגרירה לפנמה ולהמשיך לפעול לחייוקם של היחסים בין שתי המדינות.

אתמול קיבל הממונה על שגרירות ישראל בפנמה איגרת ממשרד החוץ המקומי, ובה מבקשים להביא לידיעתנו, כי נשיא פנמה גייסו אונארה מינה את ד"ר חוליו לינרס לשר החוץ ואת ד"ר חואן מנואל קוסטולוביץ לסגן שר החוץ.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה מתבייש לחזור על דברי הברכה של שמיר להחזרתה הצבאית? אולי תסביר אותה כאן.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת תופיק טובי, אתה מבקש גם לשמוע את החשובה, נכון?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
רוצים לשמוע מדוע ממשלת ישראל — — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת תופיק טובי, חבר הכנסת תופיק טובי, חבר הכנסת תופיק טובי, אני מבקש ממך להפסיק את הזעקות האלה.

שר החוץ מ' ארנס:

אני חייב להזכיר לחבר הכנסת תופיק טובי, שהאימפריה הקומוניסטית התמוטטה. היא כבר לא תחזור.

באיגרת מביע משרד החוץ הפנמי את איחוליו לקדמה ולשגשוג של מדינת ישראל ואת תקוותו להידוק קשרי הידידות בין שתי המדינות.

הבוקר הנחיתי את נציגנו בפנמה להודות למשרד החוץ הפנמי על תוכנה הידידותי של האיגרת, וביקשתי למסור לשר החוץ החדש של פנמה את איחוליו האישיים להצלחה בתפקידו. נציגנו נתבקש למסור למשרד החוץ הפנמי את אמונתנו, שקשרי הידידות בין שתי המדינות ימשיכו להתפתח ולהתחזק, ואת תקוותנו כי עמה של פנמה יבסס את המשטר הדמוקרטי בארצו ויוכל לשקם את כלכלתו.

האירועים הדרמטיים שהתרחשו בשבוע האחרון בפנמה זכו לתשומת לב מיוחדת מצדנו, גם נוכח דאגתנו לקהילה היהודית, המונה כ-5,000 נפש. מקהילה זו יצאו קולות מצוקה

פנינו לאמריקנים בבקשה, להבטיח קודם כול את שלומה של הקהילה היהודית בפנמה. אין לנו בשלב זה הערכה של היקף הנזק. רק לאחר מכן נוכל להתייחס לשאלה ששאלת.

היו"ר ג' גדות:

שאלה לחבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני שר החוץ, במקום לעסוק בפצויות ליהודים בפנמה, צריך לקרוא להם חד-משמעות לעלות ארצה. שר החוץ לא אמר מלה אחת בעניין הזה.

שר החוץ מ' ארנס:

אני מוכן להצטרף לדעה שהושמעה כאן על-ידי חבר הכנסת יצחק לוי. אנחנו קוראים לכל יהודי העולם לעלות לארץ, והיום במיוחד — ליהודי רומניה וליהודי פנמה.

חיים רמון (המערך):

אדוני השר, מדוע לא אמרת — — —

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לכבוד השר.

חיים רמון (המערך):

אדוני השר, מדוע לא אמרת — — —

שר החוץ מ' ארנס:

אמרת.

חיים רמון (המערך):

תגיד את זה מעל הדוכן.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רמון, גם אתה לא מאמין באקס-טריטוריה, אז אנא.

יחזת השלום של ממשלת ישראל, תשמש כגורם מאין לדמוקרטיזציה בעולם הערבי.

אין לי אלא לסיים בתקווה להרחבת הדמוקרטיה גם במזרח התיכון, שכן דמוקרטיה היא גם נכונות לשלום-אמת וגם רחיעה משימוש באלימות. נעשה כל שביכולתנו לחמוך בתהליך זה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך. כבוד השר, האם תיאזת להשיב על שתי שאלות?

שר החוץ מ' ארנס:

בבקשה.

היו"ר ג' גדות:

שאלה לחבר הכנסת אלי דיין, בבקשה.

אלי דיין (המערך):

אני רוצה לשאול את כבוד השר, האם בכוונת מדינת ישראל לתבוע מהאמריקנים לפצות את היהודים בפנמה על הנזקים שנגרמו להם?

שר החוץ מ' ארנס:

אני אינני יכול להשיב — — —

יאר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
רק היהודים בפנמה?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת לוי, צפרא טבא.

יאר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
צהריים טובים.

שר החוץ מ' ארנס:

חבר הכנסת דיין, אינני יכול להשיב על שאלה זו כרגע זה.

1. הצעה לסדר

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הפלשתינים לא השתתפו בטבח ברומניה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
מנין אתה יודע?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת גולדשטיין.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני יודע — — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, זו הקריאה האחרונה אליך, לפני שאקרא אותך בסדרת הקריאות לסדר.

חשובתי לחבר הכנסת לנדאו: על-פי אותו סעיף בתקנון וסעיפים אחרים בתקנון בעניין זה ממש, אתה רשאי, ואולי רצוי, לפנות בהצעה אל נשיאות הכנסת, וסביר להניח שתמצא תומכים פה ושם לרעיון להעלותה לסדר-היום.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, הוקצתה שעה אחת לדיון סיעתי. בטרם נחל כרשימת הדוברים על-פי סדרה, לחבר הכנסת עוזי לנדאו הצעה לסדר. בבקשה, ולאחר מכן, ראשונת הדוברים בדיון, חברת הכנסת שולמית אלוני, ואחריה — חבר הכנסת אליהו בן-אלישר.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעלות, על-פי סעיף 53 לתקנון, הצעה לסדר. הנושא: השתתפות פלשתינים וחברי אש"ף במעשה הטבח ההמוני ברומניה, כאשר דברי ההסבר הם: יש דיווחי תקשורת האומרים, כי פלשתינים ואנשי אש"ף השתתפו — אוסיף, כמומחים לעניין — בטבח ההמוני לימין הסקוריטטה ברומניה. אני מבקש לדון בתמיכת אש"ף במשטרים דיקטטוריים ברומניה, כסין וכמזרח-גרמניה ובהשתתפותו במעשי טבח לימינם למניעת התמוטטותם. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת לנדאו.

2. הודעת הממשלה בעניין האירועים ברומניה ובפנמה

היו"ר ג' גדות:

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, רכותי חברי הכנסת, כצדק, רבים משווים את 1989 לאביב העמים ב-1848. והייתי אומרת, שיש

ומכאן, חברי הכנסת, לעצם הדיון. חברת הכנסת אלוני, בבקשה.

מקום אחד, והוא כאן. ואנחנו נצטרך להיערך לקבלם ולקולטם.

כדי שנוכל להיערך בעולם הטוב הזה, החדש הזה, המתנער משעבוד ומדיכוי, גם אנחנו חייבים להיות עם חופשי בארצנו. אנחנו שרים את "התקווה" ורוצים להיות עם חופשי בארצנו. כל עוד אנחנו כובלים את עצמנו לשטחים ולפלשתינים, הנמצאים תחת שלטון כיבוש, עם תקנות חירום כפי שאושרו כאן ואחרות, איננו עם חופשי בארצנו. כדי שנוכל לקלוט, כדי שנוכל לקומם את עצמנו, עלינו לשחרר אותה יד שלנו, הקשורה באזיקים לאסיר שלנו — בתקציבים, בכוח-אדם, בתחושה מוסרית.

אי-אפשר, אדוני שר החוץ — אפשר, הכול אפשר, הצביעות מאפשרת הכול, וחוסר הבושה מאפשר הכול — אבל בכל זאת אי-אפשר לנאום לכל העולם ולהטיף על חירות האדם וחירות האדם ולקבור במדינת ישראל את חוק זכויות האדם, באמריה שהוא "חילול השם" אי-אפשר לדבר על חירויות האדם ועל החופש של העמים לצאת נגד שלטון רודני השולל חירויות, ומעבר ל"קו הירוק", קו הסכמי שכיתת הנשק 1949, מעבר לתחום השיפוט של מדינת ישראל, לרדוף, להכות, לגרש נשים וילדים, להחזיק מחנות ריכוז של אלפי אנשים שמעולם לא הועמדו לדין.

להיות עם חופשי — להשתחרר מהכיבוש. אנחנו זקוקים לשתי הידיים, למלוא העוצמה, למלוא הביטחון. כן, להיות אי של דמוקרטיה באזור הזה. לא נכון שכקרב ארצות ערב אין שינוי. כל ארצות ערב בוועידת-קובלנקה הכירו בהחלטות אש"ף להכיר במדינת ישראל, להכיר ב"242", להכיר ב"338", כפי שאנחנו דרשנו מהם, להכיר בכיטול הטרור.

אולי הגיעה השעה שנשחרר את היד הכבולה, נושיט אותה לשלום בחיותנו חזקים, גם מוסרית, גם צבאית, גם חברתית, ונשקיע את מלוא כוחנו בבניין חברה כפי שרצינו, חברה של עם-אדם. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחברת הכנסת שולמית אלון. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליהו בן-אלישר, ואחריו — לחברת הכנסת עדנה סולודר. אני מפנה את תשומת-לב חברי הכנסת לכך, שחבר שלא ימצא בעת קריאת שמו, יאבד את תורו ברשות הדיבור, ולא יוכל לדבר.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
תנסה להקפיד על כך.

היו"ר ג' גדות:

אני אנסה להקפיד על כך. חבר הכנסת גולדשטיין, בבקשה, חבר הכנסת בן-אלישר.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נכון שהדמוקרטיה חוגגת וטוב שגם אנחנו נחוגג אותה. אבל לפעמים יש גם חריקות כאשר הדמוקרטיה חוגגת. לא תמיד אתה יכול לחגוג ביחד עם החריקות.

האמריקנים, כאשר החליטו לפלוש לפנמה — זה מה שהם עשו, הם פלשו לפנמה, כי הרי השתמשו בכוח הורע על מנת למגר משטר, ויהיה המשטר מאוס ככל שיהיה בארץ ריבונית — נתנו למבצע הזה, לפלישה הזאת, שם צופן, כינוי: העניין הצודק. just cause operatiuon. אני הייתי נתון למבצע הזה כינוי אחר: dubble standard operation; איפה ואיפה, מוסר כפול. כאשר מה שנראה לך פופולרי ואינטרס מידי מאוד, לטווח קרוב, מצדיק זאת, אזי אתה משתמש בכוח הזרוע, אתה עושה דבר שאיננו מקובל בחיים הבין-לאומיים, בוודאי מנוגד למשפט

כאן אביב גדול יותר. היום אנחנו רואים ונוכחים לדעת, שכל אלה שהיננו שוברים, שחובת, שצריך, להפריד בין מוסר לפוליטיקה, רואים שזה אינו יכול לעבוד לאורך זמן: שכל אלה הסבורים שאפשר לשעבר עם ואדם לאידיאולוגיה אחת ולשלול זכויות ולהתעלם מרווחתו של האדם והעם נוכחו לדעת, שהדבר אינו יכול לפעול לאורך ימים.

אנו נוכחים, שמי שמבטל זכויות האדם ומי שמכוון את כל המשאבים לאידיאולוגיה, שכלב מסוים אולי היא נכונה, ונושא את החרג-שם של האידיאולוגיה שלו, סופו שלא יחזיק מעמד, כי אנשים חייבים להיאבק על דעותיהם ועל אמונותיהם ועל חירותם, ואין תחליף לחופש ביטוי, התארגנות וביקורת. מה שקרה אחרי 70 שנה — ובמשטרים אחרים אחרי 40 שנה ואחרי 30 שנה — במשטרים שיצאו באידיאולוגיות יפהפיות, "חרג-שם" למען המעמד ולמען החברה ולמען הלאום, הם השחיתו והושחתו, ואין הארץ יכולה לשאתם עוד. לכן חלה ההתנערות הגדולה. ויש ללמוד מכך ויש לזכור זאת.

יש לזכור גם את הדברים של הגל ושל אחרים: במקום שבו המשעבד משעבד אחרים, הסוהר והאסיר, האדון והעבד, הם קשורים זה בזה, אין חירות. במקום שבו המדכא מדכא את האחרים, שם אין חירות גם למדכא, ויתנערו ממנו ולא ייתנו לו להמשיך בדרך זו, מפני שאחת היא המידה לכל אדם, ואחת היא המידה לכל חברה — להבטיח לכול חיים של כבוד, של רוחה ושל חירות.

זה מה שראינו שקורה היום באירופה, זה מה שראינו שקורה היום באמריקה הלטינית — התנערות העם מאותם כבלים של המחיימים לדעת טוב יותר. ראינו את התופעה הזאת של נפילת משטרים קורפורטיביים עם "חרג-שם" בין שתי מלחמות העולם, ואנחנו רואים עכשיו את הקבוצה האחרת. אלה היו לאומנים ואלה היו ככיכול סוציאליסטים, וגם אלה וגם אלה בנופלים.

שר החוץ ציין, שבאמריקה הלטינית חלה התנערות גדולה, והוא מנה לפנינו עשר מדינות שעברו ללא שפיכות דמים, כמו ברוב ארצות אירופה, לחברות דמוקרטיות.

על כן, אינני יודעת, על שום מה אנחנו משבחים את כניסתה של ארצות-הברית היום, בניגוד לרוח החדשה של אי-פלישה ואי-אלימות, לפנמה. נורייגה הוא מנוול, והוא איש נורא, הוא שעבד וניצל, ואין אף מלה אחת טובה שאפשר לומר לזכותו. הוא עשה מעשים שלא ייעשו. אבל, היא הנותנת, כאשר במדינות אמריקה הלטינית חלה התנערות ממשטרים נוסח נורייגה, שחלק גדול מהם עלו לשלטון מכוח הכסף האמריקני ושירותי הביטחון שלה, אין להתפאר ואין לפאר את ארצות-הברית על הפלישה שלה. העם הפנמי היה עושה את המלאכה בעצמו.

רבותי חברי הכנסת, כאשר חלה מהפכה, כאשר חלה התנערות — ואנחנו רואים את אשר קורה ברומניה, ואת אשר קורה במדינות הסובייטיות — תמיד יוצא מהקבוק שנפרץ גם שד נורא. השד שהיום אנחנו חשים את צעדיו הראשונים, והוא מאיים מפני שהיה חנוק, הוא מאיים מפני שדיכאו אותו ולא נתנו לו דרכים נכונות לפיתוח עצמו, הוא אותו שד של לאומיות, שעלול להפוך ללאומנות ולשנאת זרים.

בארצות האלה, ואני מתכוונת לארצות מזרח-אירופה, חיה אוכלוסייה יהודית גדולה. אינני רוצה להאשים את המדינות באנטישמיות, אבל אין לי ספק, שהיהודים שם יהיו הקורבן הראשון של שנאת המיעוטים. אם יש מדינות בתוך הארצות הסובייטיות שרודפות את הארמנים — לארמנים יש ארמניה בברית-המועצות. אם רודפים את הטטרים — לטטרים יש מקום משלהם בברית-המועצות. ליהודים בארצות האלה יש

להרעיל את החברה הישראלית בסמים. יש הוכחות לכך. לא רק למען בצע כסף הוא עושה זאת, וגם זה כבר היה מספיק, אלא למען משהו נורא עוד יותר: על־מנת להרעיל, פשוטו כמשמעו.

חברי הכנסת, חס ושלום, אין כלבי לא שמחה לאיד וגם לא השתתפות. לא פעם אחת אנשים כמוני וכמונו מואשמים: עכשיו תמצאו סיבה טובה איך להבריג את הכורג, איך להדק את החגורה מסיבכ לכיבושים שאתם כובשים. ואת הסיבה הזאת אנחנו נמצא שם. אלה המאשימים אותנו בכך בעצם מאשימים את עצמם.

אותה מדינת ישראל, אותה ציונות, אותה חברה ישראלית, אותו חינוך יהודי וישראלי, כלל כל אלה אנחנו לא שמחים לאידו של איש. אנחנו פשוט רוצים לומר לעולם הגדול, גם כאשר באים להטיף לנו מוסר, שכדאי שיזכרו שאנחנו נותרנו המדינה הנקייה ביותר, הטהורה ביותר. עם הצבא בעל טוהר הנשק היסודי והמושרש, שעליו לא רק גרלנו ולא זו בלבד שאנחנו מאמינים בו, אלא הוא — מותר לומר זאת — נר לרגלנו יום יום.

כאשר מדברים אצלנו על חריגות, שימו לב מה שקורה בעולם. מעצמת־העל האמריקנית הגיעה לשפל, שצריך לציין אותו כאן, כאשר היא מזמינה את ברית־הברית להשתמש בכוח הזרוע, להכניס צבא, לאן? — לרומניה, כאילו על־מנת להצדיק את עצמה בפנמה.

אני יודע שלא נוח לממשלה ולשריה לומר זאת, אבל הדברים האלה חייבים להיאמר מעל הדוכן בבית הזה מפי איש הקואליציה דווקא, ואינני נחשב לא לשונא האמריקנים ולא למי שמתרחק מהם. אני חוזר ואומר: מדובר בבעלת ברית, מדובר בידידה, אבל לא ייתכן שדברים שהם אמת בסיסית לא ייאמרו, ואולי מה שחשוב עוד יותר — שלא ייכתבו למען ייזכרו.

יבוא היום, אדוני שר החוץ ואדוני היושבי־ראש, ואנחנו נצטרך להזכיר זאת לארצות־הברית, ואולי גם לארצות דמוקרטיות אחרות.

דמוקרטיה, נכון, נכבשת לא פעם אחת, אבל היא נכבשת רק כשהיא נכבשת באמצעים לא־חוקיים. אנחנו שומרים על כך ושומרים את נפשותינו. לא תמיד עושה זאת ארצות־הברית. הפעם הזאת היא לא עשתה זאת.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת אליהו בן־אלישר. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת שמואל הלפרט.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושבי־ראש, חברי הכנסת, רק לפני שבוע עוד תהתה נשיאות הכנסת מה לנו ולמחרת ברומניה, ודחתה הצעות לסדר של כמה חברים בנושא הזה. אבל נדמה לי, שהשבוע הזה הבחיר לכל אחד מאתנו, שיש לנו עניין וקשר הדוק לא רק לנושא היהודי ברומניה, אלא אנחנו מתעניינים בנעשה שם ככני אדם, כלוחמים לזכויות האדם וכאמנים על אורח חיים דמוקרטי.

זה יותר משבוע ימים אנחנו רתוקים לטלוויזיה ולרדיו ועוקבים בדריכות אחר הנעשה ברומניה, מאז הודלק שם נס המרד, או הגפרור שהדליק את הבעירה במאבקו של סלדו טוקש, הכומר הקלוויניסטי מטימישווארה.

חברת הכנסת שולמית אלוני השוותה את שהתרחש

הבין־לאומי. אבל כאשר זה לא כל כך נוח, אז אתה חי עם משטרים כמו המשטר החומויניסטי באירן, עד עצם היום הזה, משטרו של אסאד בסוריה — ואני תיכף אגע בזה — וסדאם חוסיין בעירק, ועוד.

אני מבין, כמובן, את הגישה של שר החוץ. אני גם יכול להבין את הגישה של ראש הממשלה. לא תמיד הם יכולים לומר את כל מה שעם לבם. לי זה מותר מעט יותר, ואני אגיד את מה שעל לבי ועם לבי.

דבר ראשון, אל יטיפו לנו האמריקנים מוסר. דבר ראשון, כאשר אני חושב שאני עדיין רואה היום אותו סנטור אמריקני מהמפלגה הרפובליקנית, אדם מכובד מאוד, עומד בסנט — הסנטור רוברט דול — כאשר אנחנו בדיוק חוזרו מלבנון, משם הזמנו את השיח' עוביד לבוא להתארח אצלנו על־מנת שנוכל להציל לא רק חיי ישראלים, אלא אולי גם חיי אמריקנים, עומד אותו סנטור דול ומזכיר לישראלים בנימה של ביקורת, עם ה־understatement האמריקני, שהישראלים יזכרו מהו האינטרס האמריקני. כן, אנחנו זכרנו מהו האינטרס האמריקני. היום הסנטור דול נמצא עם אותם סנטורים אמריקנים אשר מהללים ומשכחים את המבצע הקרי "העניין הצודק" בקובה — בפנמה, סליחה, פריד, שימו לב.

חיל האוויר האמריקני הפציץ שכונות בפנמה־הסיטי. תעלת־פנמה נסגרה, נכון, ליום אחד, אבל בפעם הראשונה מאז נפתחה, ב־1914. בפעם הראשונה; נכון שתעלת־פנמה איננה מבוקרת על־ידי הסכם בין־לאומי דוגמת תעלת־סואץ, אבל למרות זאת, אותו הסכם אשר הוא המשליט את החוק בתעלת־פנמה, בהחלט יש לו רמין וזהות כמעט מובנית עם תעלת־סואץ. במשך שתי מלחמות העולם לא נסגרה התעלה. ועכשיו, מי סגר אותה? — הממשל האמריקני, אחרי שהצבא האמריקני עשה את מה שעשה במדינה ריבונית ושמה פנמה.

אדוני היושבי־ראש, אני מבקש שירשם שאינני בא בשום פנים ואופן, ואיש לא יחשוד בי שאני עושה זאת, להגן לא על רודן ושמו נורייגה, גם לא על האחר — ואינני שותף לפסטיבל של תמונות ושל הצגת גוויות — אני כבר לא אדבר עליו. ודאי אינני שותף לא למי שסוחר בסמים ולא למי שעושה כסף בלתי חוקי, כפי שעשה נורייגה. לא זאת הנקודה. יש לנו כאן באזור די דוגמאות של רודנים המממנים את משטריהם על בסיס של סמים, וכדאי שנזכיר זאת לעולם הגדול, וכראש וכראשונה לידידינו ובעלי בריתנו האמריקנים.

אסאד נשיא סוריה — נכון, לא כל התקציב הסורי ממומן מסמים, אבל חלק ניכר מתקציב הנשיאות הסורית אכן ממומן כתוצאה מסחר של סמים שבא מלבנון.

גאולה כהן (התחיה):

גם של אש"ף.

אליהו בן־אלישר (הליכוד):

ומישהו אחר, שאתו נכנסה ארצות־הברית ידידתנו לר־ש"ף, ערפאת. הרי אנחנו יודעים, ולא רק אנחנו, גם האמריקנים יודעים, איזה חלק מתקציבו של אותו ארגון מרצחים ממומן במישרין כתוצאה מסחר בסמים, שמוצאו בלבנון.

אין להשוות בין המצב של ארצות־הברית ביחס לפנמה לבין המצב שלנו ביחס לאש"ף, ביחס לסוריה: מצד אחד, מעצמת־העל הראשונה והגדולה בעולם מול איוו שכנה קטנה, ומצד שני אנחנו, הנלחמים עד עצם היום הזה על הישרדותנו מול אויב אשר, אגב, כמעט בגלוי, ואני מדבר על אש"ף, מבקש

להצטרף לקריאתו של חבר הכנסת לוי ליהודי רומניה לעלות לישראל. כמה כואב — וכל פעם אנחנו נוכחים לדעת זאת: רק קטסטרופה מביאה לעליית יהודים לישראל.

אבל, בצד הקשר היהודי, אי־אפשר גם להתנער מהקשר של צ'אושקו לערפאת ולאש"ף. המחריד מכול הוא החיילים הלוכדים והפלשתינים היורים, יחד עם הכוחות המיוחדים, בהמון היוצא להדיח את השלטון. אולי זו עדות נוספת לטורר במשטרו של צ'אושקו.

כפי שאמרתי, מוקדם להעריך את המתרחש. עדיין אנחנו בעיצומה של המהפכה, עדיין אנחנו תוהים, איך מנהיג, שנחשב בראשית ימיו לנאור, הפך במשך השנים לרודן, שהקים לו שושלת, שהנהיג משטר חושך בעזרת הסקוריטטה, שהעדיף אותה על הצבא הסדיר, ולצד תפקידה הרשמי להגן על המפלגה הקומוניסטית והממשלה היה תפקידה המעשי להגן על צ'אושקו ומשפחתו מפני קשר פנימי. כנראה, צ'אושקו ירד, שיום אחד יבואו אותו חשבון.

אני רוצה לומר משהו על החשבון הנורא שכאו אתו: זה היה כמעט משפט־שדה מהיר, שלא מותיר עדות ולא מותיר עקבות. גם אם האשמה של רצח־עם היא האשמה ככדה מאין כמוה, נדמה לי שלנו, כדמוקרטים, קשה להשלים עם משפט כזה.

לסיכום, אני רוצה לומר: אנחנו עוקבים בדריכות אחר המתרחש ברומניה. אנחנו אמונים על מסורת ושלטון דמוקרטי מראשית קיומו, ומקבלים אולי שיעור וחיוק נוסף, עד כמה צריך לשמור על שלטון דמוקרטי, על זכות לחופש ביטוי וביקורת — אי לו למשטר, שאינו חשוף לביקורת ואינו מוכן לקבל ביקורת — עד כמה עדיפה הידברות בדרך של משא־ומתן על דרך של כוח וירי שאינה מרתיעה ציבור נואש.

עניינה של רומניה אינו רק עניינו כיהודים הדואגים לאחייהם שם; הוא עניינו כבני־אדם הערים וחרדים לדמותו של האדם ולכינון מערכות שלטון השומרות על זכויות אדם.

אני רוצה לאחל לשלטון החדש ברומניה, שישכיל להביא מזור לעם הרומני המבכה את אלפי הרוגיו, וכי הבחירות המיועדות להיערך באפריל תזכינה אותו בשלטון נאור ודמוקרטי. כי אי לי להמהפכה הנוראה ועקובת הדם, שהיינו ועדיין אנחנו עדים לה, אם תהיה לשווא.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחברת הכנסת עדנה סולודר, רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל הלפרט, ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני לשלוח תנחומים למשפחות השכולות בקרב העם הרומני, איחולי רפואה שלמה והחלמה מהירה לפצועים.

טרגדיה נוראה התרחשה אצל העם הרומני. ניקולאי צ'אושקו, הרוזן העריץ, ששלט שם ביד כרוז במשך 24 שנים, הפך את רומניה ממדינה עשירה, משופעת באוצרות טבע ונפט, לאחת המדינות העניות ביותר בעולם. רוב האזרחים היו לו לעבדים. הם רעבו לחם, ישבו בחושך בגלגל מחסור באנרגיה, אפילו לתאורה, ופחדו להוציא הגה מפיהם.

נוכח המצב הזה, עולה ביתר שאת השאלה: מדוע העולם הנאור, שידע על מעלליו של הרוזן, לא נקח אצבע ולא הרים קול למחות על הדיכוי הנורא?

בחודש האחרון, או בחודשים האחרונים — החל מהאירועים בפולין, דרך חומת ברלין הנופלת, הונגריה וצ'כוסלובקיה — לאביב העמים, אבל איזה מרחק יש בין מה שמתרחש והתרחש באותן ארצות לבין המחיר הכבד ומה שמתרחש ברומניה. אני משום מה, הולכת קצת יותר אחורה, 200 שנה אחורה. בעיני רוחי ובדמיוני ראיתי את התיאורים של המהפכה הצרפתית, כפי שהוצגו כאשר למדנו על המהפכה הצרפתית, ונדמה לי שאותם דברים ראיתי עכשיו ברחובות בוקרשט ובטימישוארה. את כל אלה ראינו בטלוויזיה. עם כל הביקורת שיש לנו לפעמים על המדיה הזאת, אני מוכרחה לומר, שהפעם ראינו כאן את המדיה בגדולתה, כשהיא לא רק מדווחת, אלא גם מכוונת. ראינו איך הכלי הזה מכוון מהפכה שלמה והמון אדם.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
זו מהפכה בטלוויזיה.

עדנה סולודר (המערך):

המהפכה מתרחשת גם בתוך הטלוויזיה עצמה.

אירופה המזרחית עוברת, כמובן, שינויים מרחיקים לכת, והגוש הקומוניסטי ומשטרים טוטליטריים קומוניסטיים מפנים מקומם לשלטון דמוקרטי. אני מקווה שאכן יהיה זה שלטון דמוקרטי במובן הנאור.

אבל, כגודל הסיכויים כך גם גודל הסיכונים במהפכות האלה, ואנחנו עומדים בינתיים וצופים מתוך תקווה, שאכן יגבר הסיכוי על הסיכון, ואורח חיים דמוקרטי, שאנחנו מתחזקים בהבנת חשיבותו ונכונותו, ייכון גם ברומניה.

אני תוהה גם מה קרה באותה רומניה, ואיך זה שבמשך שנים אנחנו לא ראינו ולא ידענו — ואולי ראינו וידענו, ובגלל סיבות שונות החשינו. איך לחץ של המון, המתפרץ כנראה מתוך כאב ומתוך אייבוכות להבליג עוד, מצליח להגיע לרחוב באומץ לב נדיר, בחירוף נפש, איך הנופלים מתערבים בנושאי הפרחים ובמרימי הידיים לאות ניצחון; סערות רגשות ויצרים מול שלטן עריץ שישד שושלת. כל הכאב שנוצר במשך שנים, שבהן לא ניתן לו פתחון פה, העוני והמצוקה, החיים שהיו ללא נשוא תחת משטר האימים, כפי שמתברר, אי 25 שנה של חשכה ושל בדידות, כפי שאמרנו נערות בטלוויזיה — כל אלה יצרו הר געש, שכמעט לא ניתן להשתלט עליו: הכיכר האדומה מדם בבוקרשט, והגלים שנקרע מהם הסמל, והאנשים המתפרצים לרחוב אף שהם יודעים שיוכלו להיהרג בו, ומשפטי הרחוב.

ככל שהימים עוברים, נדמה לי שקיימת סכנה, שאולי אנחנו עדים להחלפת שלטן, אך לא בהכרח להחלפת שלטון, כפי שזעקו אתמול ושלשום נשים באנגלית עילגת בהפגנה, ואמרנו: לא לשם כך נפלו בנינו. חופש לרומניה.

בתוך כל האירועים האלה, שמתרחשים ברומניה, יש גם הפן היהודי, הקשר היהודי. אני רוצה להזכיר, שרומניה היתה המדינה הקומוניסטית היחידה שלא ניתקה את יחסיה עם ישראל בזמן מלחמת ששת־הימים ואחריה. ברומניה, שלא כמו במדינות קומוניסטיות אחרות, לא השתמשו באנטי־ציונות כמלת צופן לאנטישמיות. יהודי רומניה לא סבלו מרדיפות, ויכלו לקיים קשרים עם אחיהם במערב וגם לעלות לישראל.

אבל, יכול להיות שלצ'אושקו היו סיבות טובות ליחסו כלפי ישראל והיהודים. תקופה ארוכה השתקף הדבר גם במעמדו המיוחד במערב. אך האם היחס ליהודי רומניה וישראל יימשך גם במשטר החדש, דווקא משום שהיתה זהות כזאת בין יהודי רומניה לבין משטרו של צ'אושקו? אני רוצה

עדיין ברומניה. יש יהודים רבים שבתיהם הוחרבו או נשרפו. סבורני, שעל ממשלת ישראל לעשות כל שביכולתה, בצינורות דיפלומטיים ואחרים, כדי להבטיח את שלומם של היהודים, שעדיין נמצאים ברומניה ולפעול למען העלאתם המהירה לארץ ישראל.

בהזדמנות זו ברצוני לשלוח ברכה לשלטונות החדשים ברומניה, ולהביע תקווה, שעם חילוף המדינה מהדיקטטורה ששררה שם עשרות בשנים וקיום משטר דמוקרטי תקין, ישמרו על זכויותיהם של כל האזרחים והדתות, לרבות זכויותיה של הקהילה היהודית ברומניה.

חברי הכנסת, גם מפנמה הגיעו קריאות אזעקה ונאשורת על מצב היהודים. לדאבונו, סופר גם על אכזריות בנפש וברכוש. על הממשלה להפעיל את מלוא הקשרים לטובת הקהילה היהודית בפנמה, כדי שלא יאונה להם כל רע, וכמובן לדאוג לישראלים השוהים שם.

חברי הכנסת, ימים אלה, ימי חנוכה, מזכירים את המלחמות ואת הנסים שאירעו לעם היהודי בימי החשמונאים והמקבים. אנו תפילה לה', שהנסים והנפלאות שהיו בימים ההם יתרחשו לעם היהודי בכל מקום שהם נמצאים בו גם בזמן הזה. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת שמואל הלפרט. רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

חנן פורת (המפלגה הרתית הלאומית):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, עומדים אנו משתאים נוכח קריסתה של האימפריה הסובייטית על כל אגפיה ועל כל האווחזים בשוליה. לרגע דומה היה, שמהפכה זו תתחולל ברוח טובה של עוז ויושר, ללא שפיכות דמים. באה המהפכה הסינית, שנשכלה, והמהפכה הרומנית, שהצליחה, וחשפו באור בלהות את המציאות הנוראה, שהיינו סבורים לרגע שניתן לחמוק מפניה.

רבבות הנרצחים בכיכר בסין, בטימישוארה ובבוקרשט הם קורבנות חפים מפשע של משטרים עריצים. הם עדות מרה למה שכבר נלמד בספרי ההיסטוריה — אין מהפכה ללא שפיכות דמים.

למען האמת, מה שראינו ברומניה עולה באימתו על כל דמיון. משטר עריצים, שוטרי חרש, הסקוריטטה, ירי ללא הכחנה, מנהרות, התעלות בגוויות ועוד ועוד. מובן שכל זה כרוך באישיות המעוותת והמרושעת של ניקולאי צ'אושסקו.

אל אפילו יחסו ההוגן כלפי היהודים, שלא לשם שמים, על דמותו זו. אל נכסה אנחנו, כפי שאני שומע לעתים ביטויים בכלי התקשורת, על הצורך לומר: באבד רשעים רנה.

אבל, מורי ורבותי, השאלה המכרעת העומדת לפנינו היא, מהם הלקחים שעלינו להפיק ממה שהתרחש בארצות אלה, ולמה הדברים מחייבים אותנו. ומכל הדברים אני מבקש לעמוד על נקודה מרכזית אחת. יד על הלב, מורי ורבותי, האם מה שהתרחש ברומניה ובסין, על השוני ביניהן ועל השוני שבין המשטרים האלה לבין ארצות קומוניסטיות אחרות, איננו יכול להתרחש גם בארצות נוספות של הגוש הסובייטי?

אני מודע להבחנות, אבל מי שמתבונן כמה שמתרחש עכשיו ברומניה, בקריאה הנחרצת "הלאה הקומוניזם", צריך לצפות, שחרף כשרונו הגאוני של גורבצ'וב, חרף יכולתו ליצור תהליך סובלימטיבי, המעיד את מהלך המהפכה, הפער הקיים

חברי הכנסת, צ'אושסקו הפך לשליט בלעדי ברומניה בעזרת משטרת הפנים החשאית הירדועה לשמצה, הסקוריטטה, שרק הזכרת המלה הזאת הפחידה כל אורח. רבבות אנשים נעלמו במשך השנים באישון לילה ולפעמים גם לאור היום כשל פעולות הסקוריטטה. חלקם לא חזרו עוד, וגורלם של אחרים נודע רק כעבור חודשים או שנים. אפילו כסיפור בדיחה נגד המשטר היה די כדי להיעלם מהבית ומהמשפחה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אפשר להעיר הערה?

היו"ר ג' גדות:

יש לך רשות, חבר הכנסת גולדשטיין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני חושב, שכל הדברים הנאמרים פה על המשטרה של רומניה ועל צ'אושסקו הם דברים נכוחים. אני מציע, בלהט הדברים, שלא נשכח, שבסופו של דבר, אם היה איוה שליט ערץ, נחשב, עם כל הסופרליטיבים, שסייע ליהודים והגן עליהם — ואני חס וחלילה לא מגן לא על כיסאו ולא על ביתו — היה זה אותו ערץ, שמת לרווחתה של רומניה. היום, לצערי הרב, חבר הכנסת הלפרט, אני חושש מאוד מאנטישמיות, כמו בכל אותם מקומות, שמשטרים נאורים מגיעים בהם לשלטון.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

חבר הכנסת גולדשטיין, הכול היה מתוך אינטרס אישי לזכות בהעדפה כסחר עם ארצות הברית וכדי לקבל כסף מה"ג'וינט"; מחלק של הכסף הזה נהנתה רומניה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מסכים אתך.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

חרדה אחזה כל אזור רומני, כאשר נשמעה נקישה בדלת כשעות הלילה, שמא, חלילה, מדובר בנציג של הסקוריטטה. מי שלא חי באותה תקופה ברומניה לא יכול להבין את הזוועות שעברו על העם הרומני.

כיליד רומניה, ברצוני להעלות כאן זיכרון אישי. בשנת 1958, לפני 31 שנה, תפסו אותי אנשי הסקוריטטה בבוקרשט בוקר אחד, בשעה 06:00 לערך, בדרכי לבית הכנסת. הוכנסתי על-ידי שני אנשים למכונית אזרחית ומייד נקשרו עיני. מאותו רגע לא ידעתי לאן אני מובל ומדוע לקחו אותי בכלל. נסענו זמן רב, ולבסוף הובאתי לבניין מסוים, שהוכנסתי אליו ועיני עדיין קשורות. באותו רגע לא ידעתי באיזו עיר ובאיזה בניין אני נמצא. רק אחר שעות אחדות הובררה לי סיבת המעצר: הכול כיוון ששוחחתי עם רב אחד, חירי מארצות הברית, שגם הוא מתגורר כיום בישראל, ושמו הרב צבי ברוגשטיין. אנשי הסקוריטטה רצו לסחוט ממני את תוכן השיחה. ועד לרגע זה איני יודע לאן הובלתי אז.

צ'אושסקו הנהיג ברומניה פולחן אישיות ודיקטטורה, שלא היו להם אח ורע מימי סטלין. הוא אחראי למותם האכזרי של 60,000 איש חפים מפשע ול-300,000 פצועים בימים אלה של המהפכה ברומניה. ועליו אפשר לומר את דברי המשנה: "על דאטפת אטפון".

הוא לא הסתפק ב-70,000 אנשי הסקוריטטה, שעיקר תפקידם היה לשמור עליו ועל בני משפחתו, אלא גייס לצורך שמירתו גם אלפי לובים ופלשתינים, שחלק מהם נתפסו בימים אלה ברומניה.

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, כ-20,000 יהודים נותרו

היו"ר ג' גדות:
אני מודה לחבר הכנסת חנן פורת. חברי הכנסת, ציפור קטנה לחשה לי, שחבר הכנסת חופיק טובי ביקש מחבר הכנסת רפאל פנחסי — — —

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
להיפך, אני נתבקשתי.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני ביקשתי מחבר הכנסת חופיק טובי.

היו"ר ג' גדות:
ואני מבין, חבר הכנסת חופיק טובי, שאתה נענית, משום שעוד לא גמרת לכתוב את נאומך.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
נענית מתוך אדיבות.

היו"ר ג' גדות:
אם כך, אני נעתר, וזו תהיה תרומתי לנאום, בתנאי שהוא יהיה טוב ומיטיב. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל פנחסי, בבקשה.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני פנית אלי וזהו נענה.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני נענית ברוח טובה. לא צריך לעוות את זה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
זה שאתה אדיב, איש לא ישלול זאת ממך.

היו"ר ג' גדות:
ברוח טובה אני פשוט נענה לבקשה של שניכם.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אין שנה שלא מתרחשות בה מהפכות. משטרים קמים ומשטרים נופלים. אין שנה שבמדינה זו לא מתעוררת הבעיה היהודית. כולנו יודעים שלמרות הקמת מדינת ישראל ולמרות השואה האיומה שפקדה את עם ישראל רק לפני כיוכל שנים, האנטישמיות כעולם כולו עדיין קיימת, והיא מתפרצת מדי פעם, פעם כאן ופעם שם.

אולם, נדמה שמאורעות כמו אלה המתרחשים עכשיו במזרח-אירופה טרם אירעו בטווח של עשרות שנים. האימפריה הגדולה ביותר בדורנו, האימפריה הקומוניסטית, התמוטטה לגוד עינינו כבניין קלפים. איש לא היה מוכן להתנבא על מאורע שכזה אפילו לפני חודש ימים. ועתה רוסיה, פולין, צ'כוסלובקיה, מזרח-גרמניה, הונגריה ורומניה — כולן הכו על חטא, שינו את משטרן, והן צועדות לקראת משטר יותר דמוקרטי.

מצויים בתוכנו יהודים שעלו מרוסיה לפני עשרות שנים ועוד זוכרים את המהפכה הרוסית הגדולה ואת מלחמות האזרחים הגדולות שהיו ברוסיה. ניתן לומר, שמאז ועד ימים אלה לא התעוררה מהפכה כה מרכזית באירופה ובעולם.

ועוועים אלה שאירעו בתוך ובסמוך לימי החנוכה, שאנו נמצאים בהם היום, מלמדים אותנו שוב את אחד הלקחים של חג החנוכה. אימפריות עולמיות קמות ונופלות, שיטות משטר ושיטות חיים מתחלפות, ועם ישראל ותורתו לעולם עומדים. כמה סמלי הדבר שמאורעות אלה מתקיימים סביב חג החנוכה, החג שבו למדו המתיוונים לקח, שאין לזנוח מורשת אבות וללכת אחרי מדינות גדולות ושיטות חיים זרות. מול הטומאה

היום בכרית-המועצות בין הגלסנוסט במוכן החברתי והדמוקרטי לבין המשבר הכלכלי הנורא; הניסיון להמשיך ולאחוז בקרונות המזבח ולהציב את עליונותה של המפלגה הקומוניסטית, דבר שעבר על חודו של קול — האם אינכם רואים את חומר הנפץ הטמון בכך, עם מערכות הקג"ב — ואחרי הכול, הדברים תלויים במידה מסוימת באדם אחד — את הסכנה של תהליך שיהיה כרוך בשיפכות דמים נוראה בכרית-המועצות?

האם הצלחתה של המהפכה ברומניה לא תחולל מחדש את ההפגנות בסין? מה יהיה בארצות האחרות, שבהן עדיין יש ניסיון למצוא איוון? לעתים, המהלך — כפי שהיה במהפכה הצרפתית — הוא נורא וחזק מאלה המנסים לתעל אותו לאפיקים נורמליים.

אין בכוחנו להשפיע באופן מכריע על התהליכים האלה. אלה תהליכים שאלו חיינו בימי נביאים, בוודאי היו מדברים עליהם במושגים של קריסת מעצמה כבבל או כאשר, על כל מה שהיה כרוך אז וכרוך היום בתהפוכות האלה.

אבל, דבר אחד — אחים לנו, בנינו לנו, בנינו לעם היהודים ברומניה, בנינו לעם היהודים בכרית-המועצות, מיליוני אחים שלנו מצויים היום בארצות הגוש הקומוניסטי. צדקה בנקודה זו חברת הכנסת שולמית אלוני באומרה, שעם נפילתו של המשטר הקומוניסטי משתחרר מן הבקבוק השד הלאומני והשד האנטישמי. השד הזה, שעל סף פוגרום כבר היה לא פעם אחת ולא פעמיים בכרית-המועצות כימים אלה, ואת הרי פעמינו אנו שומעים כאחזקיסטן, הנתונה למעגל ההשפעה האסלאמית, חייב לעורר אותנו להכרה, שעלינו לעשות הכול כדי למלט את אחינו הביתה לישראל, מרצון או מאונס.

מי יודע אם כל המהפכה העולמית הזאת אינה כרוכה גם בקריאת קורא הדורות ליהודים: כבוא העת שובו הביתה. הרברים מחייבים אותנו. קיימנו כאן כנסת, במידה רבה על מי מנוחות, דיון בנושא קליטת העלייה. אני צופה, מורי ורבותי, לא נביא אני ולא בן נביא, אבל אני קורא את המציאות, ואני צופה שעוד נודק נודקת אווירית, עוד נודקת למלווה חובה פה בארץ, עוד נודקת להכנת כלים ואמצעים למציאות של חירום, שבה יגיעו בפרק זמן קצר הרבה יותר עולים מכפי שאנחנו משערים, מאות אלפי אחינו בני ישראל הביתה לישראל.

נלמד את הלקחים. אל נסמך על מהפכות. שתתרחשנה באצילות נפש ובידיים נקיות. ואל נהיה אנחנו, בעמידתנו המהורהרת, המפוכחת, המתכוננת מרחוק כביכול במציאות, שותפים ואחרים למחדל איום ונורא, העלול להתרחש עלינו אם לא נכין את הכלים בעוד מועד.

מורי ורבותי, במשך חודשים ימים התעכבה שאלת הטיסות הישירות מכרית-המועצות בשל ההתמקחות על נושא התשלום הכספי, וכדרכם של סוחרים מתמקחים, אולי יצליחו להזויל את הנסיעה ב־50 או ב־100 דולר. כאשר התרחש ראשית הדבר ברומניה, תהיתי ושאלתי, האם לא יופסק הצינור משם? עדיין אינני יודע מה יהיה, אינני יודע כיצד ינהג המשטר החדש; אני מקווה לטוב. אבל, הטיסות הישירות חייבות להתחיל ממחר, ממחרתיים, גם אם יעלה לנו הדבר הזה עוד 100 דולר. יש לארגן רכבת אווירית, יש להביא את אחינו הביתה לישראל, אל המבצר של העם הזה, אל המבצר, שהוא גם דמוקרטי והוא גם יהודי. ועיקרו של דבר, שיש בו הביטוי העמוק: ותחזינה עינינו בשוכב לציון. תודה.

הרומני ועם מאבקו לחירות. לדמוקרטיה ולחיים טובים יותר.
פולחן האישיות של צ'אושקו — — —

יואש צידון (צומת):
כמו של סטלין.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כמו סטלין. מה יש? ביקרנו את פולחן האישיות של סטלין
גם לפני שביקרנו את פולחן האישיות של צ'אושקו.

יואש צידון (צומת):
אחרי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
פולחן האישיות של צ'אושקו, הפגיעה בחירויות האזרח,
מצוקתם הקשה של חלקים רחבים בציבור — כל אלה הבאישו
את ריחו של הסוציאליזם, שבתמורתו הוא: רווחה, חופש
ולשוויון, קדמה חברתית ותרבותית.

אנחנו מביעים את צערנו הגדול על הדם הרב שנשפך
בקרב העם הרומני, בדרכו להסרת המכשולים שעמדו בפני
מימוש שאפותיו לחיים טובים יותר. אנחנו מביעים את תקוותנו,
כי העם הרומני והנהגתו החדשה, חזית ההצלה הלאומית,
יצליחו לבנות משטר דמוקרטי מתקדם, אשר יכבד את זכויות
האזרח, יפעל למען רווחת העם ויפתח את התשחית הכלכלית
והחברתית-הסוציאליסטית.

אילו היתה ממשלת ישראל כנה בתמיכתה בשינויים
דמוקרטיים במקום זה או במקום אחר בעולם, היא היתה
מכבדת קודם כול את רצונו של העם הפלשתיני בעצמאות
וכריכות בצד ישראל, ולא היתה מנהלת דיכוי אכזרי נגד העם
הפלשתיני ובו כומן מברכת על ההתערבות הצבאית
האמריקנית בפנמה.

חברי הכנסת, יש מי שרוצה לראות את התמורות
והשינויים ההיסטוריים הכבירים העוברים על הארצות
הסוציאליסטיות כקץ הסוציאליזם והתחסלותו. אני רוצה לומר,
שמהווים אלה בגרסאות שונות הם חלומות-שווא. הניסיון
לתקן את השגיאות ביישום הסוציאליזם ולהנהיג סוציאליזם
דמוקרטי — ניסיון זה נתקל בקשיים מכיוונים שונים, מצד
כוחות הממנהגים לתמורות דמוקרטיות וגם מצד כוחות
השואפים להחזיר את שלטון בעלי האחוזות ובעלי ההון
הנצלניים, הלאומניים והאנטי-דמוקרטיים. אך יש כל היסוד
להגיד, שהפרסטרובקה נושאת בחובה את לידת החדש,
המתקדם והטוב, עם כל הקשיים והייסורים במאבק לניצחון
הרעיונות הנעלים של הסוציאליזם, רעיונות חירות האדם
ושחרורו מהניצול ומהעוני, הבטחת שוויון וכיטחון
ואחוות-העמים. בשורות אלה הן שינצחו. אידיאליזם אלה הם
שישמשו יסוד מוסד להתקדמותה של החברה האנושית.

זהו מאבק קשה וממושך, מלא תהפוכות, עליות וירידות,
אך בסופו של דבר לא הקפיטליזם משעבד העמים, מוליד
המלחמות ומוליד הניצול והעוני הוא שיירש — — —

יואש צידון (צומת):
רק הקפיטליזם עשה את המלחמות?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הקפיטליזם עשה את כל המלחמות, שהעולם סבל מהן,
וסבלה מהן האנושות. זוהי קביעה היסטורית חברתית שאין
בריחה ממנה.

רחבעם זאבי (מולדת):
גם באפגניסטן?

שהשאירו אחריהן אימפריות גדולות קיים פך שמן טהור,
קיימת מורשת היהדות, החתומה בחותמו של כוהן גדול, ואלה
גדולי התורה שבכל הדורות, הנושאים את חותמו של כוהן
גדול וממשיכים את פועלו, והיא ורק היא זו שתאיר את דרכו
הנכונה של עם ישראל בכל הדורות.

הבה נסיק את המסקנה, שאין אירועי החנוכה אירוע
היסטורי שהיה בעבר, אלא אירוע החזר ומתחדש בכל
הדורות, וגם בדורנו. שלטונות של עריצים נופלים, ולא לעולם
חוסן.

כאן באים אנו לנקודה היהודית שמאחורי כל האירועים
הללו. כימים אלה פגשתי רבנים ישישים שסבלו רדיפות ומאסר
בגין יהדותם וקיום מצוות התורה ברוסיה. איוז שמחה הרגישו
אישם אלה נוכח המפלות של שלטון הכפירה הגדול
בברית-המועצות והקטנת השפעת הקומוניזם באירופה. כולנו
זוכרים, שבראשית מלחמת העולם השנייה היה חוזה שלום בין
סטלין להיטלר, ורק בגידתו של היטלר, יימח שמו, בסטלין
ופלישתו לברית-המועצות הפכו את שתי המדינות ליריבות.
סטלין לא הפסיד מכן, כי בסופו של דבר מלחמת העולם
השנייה היא שכנתה את האימפריה הסובייטית באירופה.

לכן, יש שמחה בעם ישראל, שמחה על כך שעמי אירופה
יוצאים משעבוד לחירות, ואף אם שחרור זה עדיין מצומצם
יחסית. כמו כן, יש שמחה על מפלת שלטון הרשע והכפירה
הקומוניסטית. אולם, שמחה זו מהולה גם בחששות כבדים
לגורל היהודים שעוד נותרו באותן ארצות.

מבחינה זו אפשר לומר, ששליט רומניה לא היה אנטישמי
גמור. הוא אפשר עלייה של יהודי רומניה לארץ, הסכים כי
ארצו תשמש ארץ מעבר ליהודי רוסיה העולים ארצה. יחסו
לקהילה היהודית שבארצו בלם את גלי האנטישמיות שהיו
ברומניה לפני מלחמת העולם השנייה ובתקופת מלחמת העולם
השנייה.

נקווה שהתקופה החדשה שתבוא בכל הארצות
המשתחררות מעול הקומוניזם לא תעורר מחדש גלי
אנטישמיות, שהיו באירופה בעבר. לכן, עם כל השמחה
וההודות לרגל שחרור עמי אירופה, אל נא נשכח את אחינו
שם ונדאג לגורלם, הן לגורלם שם והן לאפשרות לקולטם
בארצנו במהרה בימינו. אמן.

היור"ג גדות:
אני מודה לחבר הכנסת רפאל פנחס. רשות הדיבור לחבר
הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת אליעזר ולדמן;
ואם הוא לא יהיה, תועבר רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד הישיב-ראש, כנסת נכבדה, רצוני להביע מחאה על
עירוב שני נושאים בדיון אחד: אירועי רומניה, שהם התנערות
העם הרומני משלטון-שעיוות את הסוציאליזם ורמס את
הערכים ההומניים והדמוקרטיים שלו; ולעומת זאת אירועי
פנמה, שהם פלישה צבאית של ארצות-הברית, לפי המסורת
הינקית של האימפריאליזם האמריקני, למדינה ריבונית
עצמאית, ותהיה הביקורת על אופי המשטר של נורייגה כאשר
תהיה — ואנו שותפים לביקורת הקטלנית ולהסתהגות
הנחרצת ממשטרו הלא-דמוקרטי. על כן לא היה מקום
לערוביה הזאת בדיון.

כימים גורליים אלה העוברים על העם הרומני, אנו רוצים
להביע בדיון זה סולידריות מלאה עם התקוממותו של העם

השיפור ביחסים הבין-לאומיים ואת ההסכמה הסובייטית-האמריקנית, שבלטה במפגש מלטה האחרון. זו חזרה והצהירה, רשות הדיבור עוברת אליך בעוד שני נואמים. ודאי שלא תרצה שיפריעו לך אז, כך אני משער.

שבח וייס (המערך):
אולי ירצה.

היור"ג ג' גדות:

גם אז לא אתן. חוץ מזה, חנוכה היום, ויש כאן בני נוער רבים, אפילו כאלה שקרובים לי מאור. אולי יהיה נס חנוכה וחברי הכנסת ינהגו על-פי דין, על-פי נוהל, בשקט, כפי שצריך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חברי הכנסת, זהו מאבק קשה וממושך, מלא תהפוכות, עליות וירידות, אך בסופו של דבר לא הקפיטליזם משעבד העמים, מוליד המלחמות, הניצול והעוני הוא שירש את האדמה, אלא האדם המשוחרר בחברה משוחררת מניצול אדם בידי אדם ומשעבוד עם על-ידי עם אחר. לא הפולשים לפנמה יהיו נושאי דגל עתידה של האנושות.

השלטון הצבאי והאנטי-דמוקרטי של נורייגה הוא מעניינו של העם הפנמי בלבד, ואין שום זכות לארצות-הברית להתערב על-ידי פלישה צבאית עקובה דם. אין לה גם רשות להתערבות פוליטית. לכן, אנו מוקיעים את התערבותה ותוקפנותה הצבאית של ארצות-הברית נגד שכנתה, פנמה, מדינה ריבונית ועצמאית. זה בניגוד לכל החוקים הבין-לאומיים.

הנימוק המגוחך של הנשיא בוש, שהפלישה האמריקנית לפנמה באה להשליט דמוקרטיה, הוא תירוץ מגוחך, שהשתמש בו תמיד הינאי האימפריאליסטי כדי לחפות על התערבותו ותוקפנותו לשמירת האינטרסים הכלכליים והפוליטיים שלו. מדוע, לפי הגיון הגנת הדמוקרטיה, שיטפה ארצות-הברית פעולה עם המשטרים העריצים ביותר, כמו משטרו של פינולה בצ'ילה, אחרי שזה חסם את השלטון כמהפכה צבאית? בתירוץ המצחיק של הגנת הדמוקרטיה התערבה ארצות-הברית בווייטנאם וניהלה מלחמה אכזרית ונפשעת כדי להגן על משטרים רקובים ביותר. בתירוץ המגוחך של הגנת הדמוקרטיה פלשה ארצות-הברית לאי השכן גרנדה, והפילה את המשטר הנבחר, והפציעה את לוב וכיצעה עוד פשעים כאלה. בשם הגנת הדמוקרטיה מתערבת ארצות-הברית באל-סלבדור כדי לקיים שלטון כובות, וגם בניקרגואה כדי למגר שלטון, שאינו עושה דבר של ארצות-הברית.

יואש צידון (צומת):

גם באפגניסטן?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לפחות ברית-המועצות היה לה אומץ הלב להודות שזאת היתה שגיאה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אבל, לך לא היה אומץ הלב להגיד את זה בזמן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אנחנו לא היינו. אנחנו קיבלנו אינפורמציה. עובדה שהממשלה של אפגניסטן בעצמה הומינה גם את העזרה הסובייטית.

יואש צידון (צומת):

ברית-המועצות הציעה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ההתערבות הצבאית האמריקנית בפנמה סותרת את מגמת

ממשלת ישראל היתה יוצאת דופן, כשלא מצאה לנכון להביע את התנגדותה והסתייגותה מהפלישה האמריקנית לפנמה. אנו מגנים את ברכתו משלושם של מר שמיר, ראש הממשלה, למכצע הפירטים של הנשיא בוש, כפי שנמסר אתמול בכלי התקשורת. תמיכה זו של ממשלת ישראל בפעולה תוקפנית של ארצות-הברית בפנמה הובטחה עוד ב-5 בספטמבר, כפי שפורסם ב"דבר", באיגרת מיוחדת מטעמו של ראש הממשלה. תמיכה זו תואמת את מדיניותה האמיתית של ממשלת ישראל — תמיכה במשטרים דיקטטוריים וריאקציוניים ביותר, כמו זה של פינולה בצ'ילה, שכבר התמוטט, ומשטר האפרטהייד בדרום-אפריקה. מדיניות זו מעודדת שכירי-חרב ישראלים הלוחמים נגד משטרים דמוקרטיים עממיים, כמו באל-סלבדור.

תמיכה זו בהתערבות האמריקנית בפנמה נובעת באותו זמן מהמדיניות האנטי-דמוקרטית, האנטי-הומנית, ממדיניות הדיכוי והעריצות, שממשלת ישראל מנהלת בשטחים הכבושים נגד העם הפלשתיני. זוהי צביעות מצדה של ממשלת ישראל לדבר על דמוקרטיה במזרח-אירופה ובאמריקה הלטינית, כשהיא מקיימת משטר כיבוש ברוטלי בשטחים הכבושים, משטר הרומס את זכויות האדם הפלשתיני, את כבודו; משטר של דיכוי קולוניאליסטי, השולל את זכותו של העם הפלשתיני לעצמאות ולריבונות.

לכן, אנו קוראים לממשלת ישראל לפעול כדי להסיר מעל מצחה את הכתם השחור של קיום משטר דיכוי ורמיסת זכויות האדם בשטחים הכבושים על-ידיה, נגד העם הפלשתיני, במקום ליפות את ההתערבות הצבאית הקולוניאליסטית. אנו תובעים מממשלת ישראל לסגת מתמיכתה המכוערת בתוקפנות האמריקנית בפנמה.

אנו מציעים לכנסת לקרוא לממשלת ארצות-הברית להפסיק את התערבותה הצבאית בפנמה, להפסיק את הלוחמה נגד העם הפנמי, להניח לו לקבוע בעצמו את משטרו ואת גורלו. העם הפנמי הוא האדון במולדתו, הוא לא זקוק לאדון חדש, והוא יביע בסופו של דבר את דעתו — — —

עמנואל זיסמן (המערך):

על מי אתה מגן? על רוצח, על מלך הסמים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה צריך להגן על תוקפנות אמריקנית בפנמה? תחבייש

לך.

עמנואל זיסמן (המערך):

מי הוא נורייגה? פאשיסט, סוחר סמים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תחבייש לך. זהו עניינו של העם הפנמי ולא עניינה של הממסד עם המקל הגדול באמריקה.

אנו מציעים לכנסת לקרוא לאמריקנים להסיר את ידיהם מפנמה.

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת טובי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן.

עמנואל זיסמן (המערך):

על הרוצח נורייגה אתה מגן?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת זיסמן, יש לי תחושה די מבוססת, שאתם לא מסכימים ביניכם. אולי תותירו את זה לדיון אחר. בבקשה, חבר הכנסת ולדמן.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יחד עם עמיתי שדיברו לפני אני צריך להביע "כל הכבוד" לעמים הנאבקים על חירותם וחכויותיהם היסודיות.

אומנם, נכון, יש לנו, היהודים, עוד חשבון עם העמים הללו מהעבר הקרוב, וצריך לעמוד על המשמר, כי יש חששות מבוססים, שהיהודים שעדיין נמצאים בארצות האלה עלולים להיפגע מהתהליכים החדשים ההולכים ומתעוררים. לכן, יש גם לקרוא, כפי שהוזכר קודם, ליהודים האלה לשוב הביתה, למקום היחיד בעולם שבו יוכלו להיות בטוחים בחייהם הלאומיים העצמאיים.

ביחס לתופעות המיוחדות שאנחנו עדים להן בתקופה האחרונה — ויש רק לעמוד ולהשתומם מול העוצמה והמהירות שבהן מתרחשים הדברים — מצאנו, לצערנו, בין נציגי השמאל הישראלי ואנשי התקשורת שלנו, שהם מנצלים את התופעות האלה וקוראים לנו, למדינת ישראל, לעם היהודי, להשתלב בתהליך זה של דמוקרטיה, של שחרור לאומי, ומשמעות הדברים היא לתת לארגוני הטרור, ובראשם אש"ף, אחיזה בארץ-ישראל, לדאוג לחירות ולשחרור הלאומי, כביכול, של ארגוני הטרור הרצחניים.

אני רוצה לומר כאן בצורה ברורה ביותר: אומנם נכון, עם ישראל ומדינת ישראל שייכים מהותית לתהליך של שחרור לאומי. אומנם אנחנו התחלנו בתהליך המהפכני הזה לפני כ-100 שנה. התנועה הציונית היא התנועה המהפכנית של העם היהודי לשחרור לאומי במולדתו, בארץ-ישראל, אלא שיש מי שרצו כל הזמן ורוצים ומנסים לפגוע בתהליך הזה. מאז התחיל התהליך הציוני, ארגוני הטרור הערביים פגעו ופוגעים ורוצים לעכב את השלמת התהליך. כי זאת צריך לדעת: אנחנו עדיין לא השלמנו את המהפכה הציונית, עדיין לא הגענו לשחרור לאומי בטוח ומלא במולדתנו. עדיין פוגעים בנו ורוצים להרוס את המציאות הלאומית העצמאית של עם ישראל במולדתו.

אכן אלה, אנשי התקשורת ואנשי השמאל, חלושי הרוח ומבולבלי הדעת ביחס להבנת הערך של קיום עם ישראל וזכותו על מולדתו, אלה קוראים לנו ואומרים: אי-אפשר להישאר במצב של סטטוס-קוו, אי-אפשר להישאר אדישים לתהליך ההולך ומתרחש במזרח-אירופה. אכן נכון, אי-אפשר להישאר במצב של סטטוס-קוו. התהליך הציוני לא יכול להישאר במצב של סטטוס-קוו כאשר מסביב מתקפים אותו ומסכנים את קיומו. היינו מצפים לכך ממשלת ישראל תחבונן לפחות עשוי ותבין, שאי-אפשר להישאר במצב זה של סטטוס-קוו — סטטוס-קוו בהתיישבות, סטטוס-קוו בעניין הריבונות הישראלית.

אדוני היושב-ראש, אנחנו עומדים בימי החנוכה. בחנוכה התרחשו שני נסים, נס גלוי ונס נסתר. לפי המושגים מוכרים לנו מהמקורות. נס גלוי היה נס פך השמן, כשבצורה נסית דלק השמן שמונה ימים במקום יום אחד, והיה גם נס נסתר, נס הניצחון של המקבים, של המעטים מול הרבים; נס נסתר משום שהיתה שם פעולה מאומצת של ישראל, של חיילי ישראל, וההשגחה האלוקית פעלה בצורה נסתרת לעזור להם לנצח. ואומנם אז, בחנוכה, הנס הנסתר קדם לנס הגלוי. קודם היה מאמץ של מסירות נפש מצד היהודים, ולכן זכו גם לנס הגלוי של פך השמן, של הדלקת המנורה במקדש.

גאולה כהן (התחיה):

אליעזר ולדמן (התחיה):

נס גלוי הוא נס, שאי-אפשר להתכחש לכך שיש השגחה אלוקית, כי בצורה טבעית אין לו הסבר. נס נסתר הוא נס, שיש לו הסברים טבעיים — הרי לחמו, היה כשרון מלחמתי, אז קדם הנס הנסתר לנס הגלוי — כלומר, מאמץ, מסירות נפש, אמונה, מלחמה, ניצחון — ולכן זכו להתערכות האלוקית הגלויה, כדי לאפשר את מצוות הדלקת המנורה במקדש.

אני מוכרח לומר שבשנים האחרונות, בלי לזלזל במאמצים המושקעים גם היום עליידי חיילי צה"ל, אבל מבחינת ההתנערות המדינית, מבחינת החזון הציוני, הכול נשאר רדום. לא היתה ברירה, אלא הקדוש-ברוך-הוא צריך היה להתערב, היינו צריכים להקדים את הנס הגלוי, והקדוש-ברוך-הוא, שהוא ממליך מלכים, הביא למהפכות במזרח-אירופה, הביא לידי כך שיש לנו סיכוי טוב, בעזרת השם, שיעלו מיליון יהודים בתקופה הקרובה, אולי יותר, ואיננו יודעים עדיין מה יש באמתחתו של הקדוש-ברוך-הוא. אם ממשלת ישראל לא התנערה קודם, לפחות תתנער אחרי הנסים הגלויים.

אני רוצה להגיד כאן, מול אלה שכבר מזמן מדברים ומציעים לנו: תשכחו את החלום הציוני, הוא כבר נגמר, אין מה לעשות עוד, אין עלייה, אין אווירה אידיאליסטית-חלוצית, אין מתיישבים — אני רוצה להזהיר מכאן, שהחלום הציוני, החזון הציוני, הולך ומתעורר, ואנחנו שוב כמו בתחילת התהליך הציוני, כפי שאמר אחד מגדולי האדמו"רים בתחילת התהליך, כשבאו אליו בטענות למה הוא דוחק את הקץ, והוא השיב: אינני דוחק את הקץ, הקץ דוחק אותי.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת): מי היה זה?

אליעזר ולדמן (התחיה):

אינני זוכר. אחד האדמו"רים היחידים שהשתלבו בתהליך הציוני.

אילו היו אמונה חזונית ואומץ הכל לעשות מעשים, להפר את הסטטוס-קוו — אכן, להפר אותו — להקים מאות יישובים, ליישב מאות אלפי יהודים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, להחיל את ריבונות ישראל על יהודה, שומרון ועזה — — —

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה רוצה להזמין עוד שפיכות דמים? אתה רוצה ליישב את הגדה ואת הרצועה? אתה רוצה עוד מלחמות?

אליעזר ולדמן (התחיה):

לקחת את האחריות צריכה ממשלת ישראל ובאמונה,

של ההתפתחות, בימים שראוי היה לעשות אותה, לפני 10, 20 או 25 שנה, ראוי שיעשה זאת עכשיו ויבין, שכל דיבור על סוציאליזם, שאינו כרוך בדמוקרטיה אמיתית, בהבטחת חירויות היחיד, בהבטחת חירותם של מיעוטים, בהבטחת זכויות היסוד, הוא דבר הבל ורעות רוח; אין לו קיום.

כפתח הדברים אני רוצה לומר, שגורבצ'וב כבר כבש לו את מקומו בהיסטוריה, אבל הוא עדיין לא הבטיח לעצמו ולדרכו החדשה את העתיד. הלב מתפלל שיצליח, אבל ההיסטוריה בדרך כלל, בייחוד בצמחים, איננה מתפתחת בקווים ישרים. צפויים "זיגזגים", צפויים משברים, ואיש אינו יודע לצפות את טיבם של אלה. הבה ניחל שהם יהיו קלים, רכים, פחות פוגעים ככל האפשר.

לא נכון שלא ניבאו את ההתפתחויות-האלה; ניבאו גם ניבאו. עוד ועוד אנשים הבינו, לא רק ממתנגדי הרעיון הסוציאליסטי, אלא גם בקרב חסידיו, שאי-אפשר בשלהי המאה ה-20 לבנות שיטה דכאנית, ריכוזית, רודנית, הבנויה על רמיסת — — —

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת אורון, גם לך אני רוצה להזכיר, שהדובר הוא איש סיעתך. אם אינני טועה, אפילו החלפת אותו כיושב-ראש הסיעה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת רפאל איתן פשוט מתקשה בהכנת הנקרא.

רפאל איתן (צומת):

בהכנת הנשמע, לא הנקרא.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אני פונה למעטים בבית הזה, לרבים יותר במקומות אחרים בעולם: חשבון הנפש צריך להיות אמיתי, ומסקנותיו יעמדו במקומן גם אם, חס ושלום — ואני אומר זאת גם בעקבות דברים שנשמעו לפני כחצי שעה מעל לדוכן הזה — יקרה משהו לגורבצ'וב, ותהיה איזו נסיגה זמנית מחר בברית-המועצות, ואיזה ברוג'ניב חדש יעלה שם לשלטון: שלא יתאימו לי את חשבון הנפש להתפתחויות מהמין הזה.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת צבן, לחבר הכנסת רפאל איתן יש שאלה אליך. תוכל להשיב לו?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

שמעתי את קצה השאלה, זה פשוט מעיד שהוא לא שמע אותנו ואותי, והוא לא קרא אותנו ואותי. חבל לי מאוד על הזמן. אני מצטער.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רפאל איתן, להבנת הנקרא, קיבלת תשובה על שאלה שלא שאלת.

רפאל איתן (צומת):

לא שאלתי את השאלה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת רפאל איתן, שמעתי. נמשיך ב"נעורים".

רפאל איתן (צומת):

אם אתה חזק, אתה צריך לאפשר לי לשאול את השאלה.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת צבן, אתה לא חייב להיכנע. אבל אם אתה רוצה, אתן לך עשר שניות לתשובה.

באומץ לב, להשלים את התהליך הציוני, להשלים את המהפכה הציונית, להביא לשחרור לאומי יהודי מלא ברחבי ארץ-ישראל.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ושחרור לאומי לעם הערבי הפלשטיני.

יואש צידון (צומת):

בארץ-ישראל הערבית.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אכן, הדמוקרטיה נאבקה ומנצחת במזרח-אירופה ובאמריקה הלטינית. נכון אמרת, אדוני שר החוץ. וכאן, במזרח התיכון, עדיין נשארה מדינת ישראל הדמוקרטיה היחידה בים של דיקטטורות. מדינת ישראל היא נקודת אור וקדמה בים של חושך ורגרסיה ודיכוי בכל המדינות סביבנו. הקריאה הזאת, לתת אחיזה לכל אותם כוחות של רגרסיה ודיכוי בתוכנו, הלא היא כיוון הפוך מהתהליך ההולך ומתרחש במזרח-אירופה.

נשוב לאמונה ולחזון הציוניים, ועל ממשלת ישראל האחריות לכך. ניתן ביטוי מעשי לכך בשלוש נקודות: מאות יישובים ביש"ע — —

הי"ר ג' גדות:

לא, לא. אתה צריך לסיים.

אליעזר ולדמן (התחיה):

— מאות אלפי יהודים, והחלת הריבונות הישראלית ביהודה, בשומרון ובעזה.

הי"ר ג' גדות:

תודה.

אליעזר ולדמן (התחיה):

למה אתה אומר, לא? אתה לא מסכים עם זה?

הי"ר ג' גדות:

אני מסכים שתאמר זאת בזמן, על-פי דין. אז תקבל גם את תמיכתי בהצבעה. אבל עם כל הכבוד, תפקידי כאן הוא לא להסכים או שלא להסכים לדבריו, אלא להסכים לתקנון הכנסת שעליו אני מופקד, ואתה פגעת בו. ועל כך לא הייתי צריך להוסיף מלה.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אני מצטער.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר החוץ, אנחנו חיים בימים גדולים. באנו חושך לגרש, באנו — באים רבים יותר ויותר, לגרש חושך. מי שאומר בימים אלה כי שומעים אנו את משק כנפי ההיסטוריה — אם כי זאת עדות שמיעה, זוהי עדות שמיעה שצריך לקבל אותה כהווייתה. אכן, על ימים כאלה נאמר: שומעים את משק כנפי ההיסטוריה. אין זו מליצה.

מבחינתנו, אבל לא רק מבחינתנו, יש עיתוי סמלי בכך. שכל הדברים האלה מגיעים לשיאם בימי חג החנוכה, כאשר אנחנו, כמסורתנו היפה, באים חושך לגרש. אגב, לא רק מסורתנו, מסביב ליום הקצר ביותר בשנה בשלהי דצמבר יש מסורת גם אצל עמים אחרים לעזור לכוחות האור לגרש את כוחות החושך.

מי שלא עשה חשבון נפש אידיאולוגי עד השלב האחרון

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

היו"ר ג' גדות:

זמנו תם כבר לפני דקה. אני מאפשר לו לסיים את נאומו. אנא, לא.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת פורז, הרי אתה מתכוון לעלות אל הדוכן בתוך דקות מספר.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אז לא אוכל לשאול אותו שום דבר, רק את עצמי.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

מותר לשאול שאלה קטנה?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת צבן, דברי סיום. בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לסיים אומר רק דבר אחד: אנחנו חיים בעולם משתנה, בעולם שבו יש יותר ותהיה יותר דמוקרטיה, בעולם שבו התעוררותם של עמים החסרים את החופש הלאומי תניב יותר ויותר פירות, בעולם שבו חוזר מרכז הכובד מהעולם החדש לעולם הישן.

אדוני שר החוץ, שלושת הדברים הללו, שהם המאפיינים העיקריים של התהליך ההיסטורי שאנחנו עדים לו, אומרים לנו דבר אחד: להחיש את תהליך פתרון הסכסוך שבינינו לבין הפלשתינים, כי שום כוח שלנו לא יעצור את התהליך הזה, וככל שנקדים לעשות זאת, מבחינת השתנות תמונת המצב העולמית, כן ייטב ראשית כול לנו.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת צבן, רשות הדיבור לחבר הכנסת יואש צידון, ואחריו — לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

יואש צידון (צומת):

כבוד היושב־ראש, אדוני שר החוץ, כנסת נכבדה, אתחיל בהבעת השתתפות וצער עמוק על האבדות הכבדות בנפש ובנפגעים שאיבד העם הרומני בדרך אל החופש, ועל האבדות — אין אבדות קלות — שאיבד העם הפנמי בדרך לשחרור מרודנות פושעת. אני מבין את שתי המדינות על שחזרו להיות חופשיות.

הדוברים שלפני הרבו בדברי גנאי לרודנים ובדברי שבח למשחררים ואמרו את כל המלים הגדולות, ואני רואה טעם בחזרה על הריטואל. אגש ישר לעניין, כלומר, למשמעות האירועים לגבינו.

אני שמח שהעולם — לפחות העולם הראשון והשני, בינתיים — נפטר מרודנים ומרודנות. כן יהי רצון. מי ייתן שזה יקרה גם אצלנו.

הנה כי כן, שקעה עוד שמש משמשות העמים, שאלהן היו מופנות בעבר החמניות הפוליטיות שלנו כבדות השמן. הוכח כי הצדק והמוסר ואיכות החיים אינם נחלת עולם זה או אחר, אלא מושגים העומדים בפני עצמם, ללא השתייכות פוליטית.

גורכצ'וב שחרר אותנו מהגדרות אורוליאניות, ושם

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה לא יודע כמה זמן יידרש לי לתשובה. אם אתה מאפשר לי לענות לו מחוץ למסגרת הזמן — — —

היו"ר ג' גדות:

לא, לא.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חשבון הנפש האידיאולוגי בין החזון הקפיטליסטי לבין החזון הסוציאליסטי-הדמוקרטי הוא נושא מורכב, נושא רציני, נושא שיש להקדיש לו מחשבה רבה. מקדישים לו מחשבה, וקדישו לו מחשבה רבה. לא בימת הכנסת היא המקום לכירורג הזה. כאן עלינו לדרת יותר למישור המדיני. כאן אני רוצה לומר כמה דברים, אדוני היושב־ראש.

לתמורות במזרח-אירופה יש לקח היסטורי אחד ויחיד בחשיבתו מעל כל הלקחים, והוא, שאין כוח ואין שיטה, שיכולים לגבור לנצח על רוחו של האדם הצמאה לחופש. ההבחנה בין מה שקרה ברומניה לבין מה שקרה בארצות אחרות במזרח-אירופה עונה לכלל: ככל שהשלטון עריץ יותר, כך המהפכה נגדו עקובה יותר מדם. כך התפרצות הזעם חריפה יותר. זכורים דבריו של המשורר שהשכיל לומר לנו, אני מתכוון לברטולד ברכט: גם שנהא לשפלות מעוותת את תווי הפנים, גם הזעם נגד אי-צדק מצריד את הקול. אך אנחנו, שרצינו להכין את הקרקע לירידות, לא ידענו להיות ידידותיים בעצמנו. זאת הדיאלקטיקה המצערת, אבל כנראה הבלתי נמנעת של המהפכות הגדולות.

מהפכה נבחנת בסופו של דבר בשאלה, אם היא אכן מצליחה לכוון את השלטון על אותם ערכים חיוניים, שעל בסיסם היא יצאה למאבק.

חברי הכנסת, ראו איך השתנה העולם. ארצות-הברית עדיין משחקת בתפקיד של מ"צ גלובלי. יש אצלנו כאלה שרוצים שנחלק בתפקידים, ונהיה שוטרי מקוף. ארצות-הברית תהיה שוטר מקוף גלובלי, אנחנו נהיה שוטר מקוף אזורי. אנחנו מגיעים לאירופה, שבה בוש פונה לגורכצ'וב, נותן לו אור ירוק להתערב ברומניה, והיצר ההומני גם אצל רבים מאתנו היה: ראוי לעשות את זה אם המהפכה הזאת בסכנה: ראוי למנוע את החזרת הגלגל לאחור. אף-על-פי-כן, איזה ריסון ואיזו תכונה לאותו מנהיג סובייטי, שלא התפתח, ולמרות ה־carte blanche שקיבל מהאמריקנים לא עשה מעשה, שהוא אכן לא צריך היה לעשותו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

היית אומר אותם דברים גם אם היה צ'אושסקו מנצח?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מצטער מאוד, רבותי חברי הכנסת, זאת אחת השאלות הקשות והמורכבות ביותר. אסביר: אני אומר את הדברים האלה כפי שאמרתי אותם ביום, שבו היו הדברים כמטוטלת, ולא ידענו לאן הם יתגלגלו. ההכרעה כאן, חבר הכנסת רובינשטיין, היא הכרעה קשה מאוד. זו הכרעה בשאלה, האם לפסוק נותן לכוח מעצמתי כלשהו את הסמכות ואת הזכות לטקס בגורלה של מדינה אחרת, של חברה אחרת. הרי היו מקרים רבים מאוד שבהם אותו שלטון יחשוב, אפילו בתום לב, שהוא מגן על ערכים צודקים ונכונים, אבל אתה ואני נהיה משוכנעים, שלהתערבות כזאת אין שום יסוד. מבחינת היחסים וּבין-לאומיים, אינך יכול לתת לשום מעצמה אותו carte blanche, אותה ריזה חופשית להתערב במערכה פנימית, במלחמת אזרחים פנימית.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת צידון. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם פורו. אם חבר הכנסת אברהם פורו לא יהיה באולם בשעה שנקרא לו, חרף העובדה שבשעה זו הוא נכנס לאולם, נזמין אל הדוכן את חבר הכנסת אברהם רביץ.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב ראש, אדוני השר, המוני חברי הכנסת, מי שהיה עד לפני שבוע בפי שרינו "הנשיא צ'אושסקו" מכונה עתה על-ידם "הרודן, הרוצח, המושחת". עכשו הם גילו שהוא ירדו וחברו של יאסר ערפאת. מי שזכה עד לפני שבוע לביקורים ולדורות של שרינו, זוכה עתה לדברי בוז שלהם. מי ששם עצמו כמתווך בין ישראל לערב בסכסוך הנצחי, הוא עכשיו בחזקת כלב מת.

נכון, היו לנו אינטרסים יהודיים וישראליים, ונשיא רומניה היה נוח לנו. הוא פעל נגד האנטישמיות בארצו, הוא אפשר ליהודים מרומניה לעלות לישראל. הוא לא ניתק את יחסי רומניה עם ישראל כאשר עשו זאת מדינות מזרח אירופה, הוא אפשר ל"אל על" לחנות בארצו ועוד ועוד. אומנם הוא לא עשה זאת מאהבת ציון, אלא בשל הטובות וההנאות שהוא זכה להן. לכן, לא צריך לקלס אותו וגם לא להטיל מי ביכין לעילוי נשמתו.

מי שנמצא במבוכה גדולה הוא השמאל הישראלי, אפילו שהוא כבר הורגל בכך. ראינו את מפ"ם מכתירה את סטלין כשמשמ"המים ולימים מתנערת ממנו. ראינו את הגמישות של הקומוניסטים הישראליים במעבר מסטלין למלנקוב, וממנו לכרושצ'וב, וממנו לכרז'נייב, וממנו לגורבצ'וב.

שבח וייס (המערך):
היה עוד אחד.

רחבעם זאבי (מולדת):

היה עוד אחד, בולגין. אני יודע.

כל אחד מהם צדיק ומנהיג לשעתו, ואחר כך — נאצות וגיידופים והשמחות.

הנה, לפני שבועות מספר התקיימה ועידה של המפלגה הקומוניסטית הרומנית, שבחרה עוד הפעם בצ'אושסקו כמנהיגה. מפלגות קומוניסטיות מזרח אירופה חריו את המעמד הזה, וכך גם מפלגות קומוניסטיות אחרות במערב, מפני ביקורתן על רומניה, שאינה משתלבת בתהליך הדמוקרטיזציה. אבל, השמאל הישראלי חשב אחרת — היו שם נציגי רק"ח, מפ"ם ואפילו המערך.

בגמישות של זיקית המחליפה צבעיה בקלות, המאפיינת את השמאלנים שלנו, הם יצאו גם מזה, הם מנוסים ככגון זה, וזהו אומנותם מאז ומתמיד.

מעניין בכל זאת, מה הם יגידו עכשיו על בעל-בריתם שנפל, עכשיו שמעשי הוועדה שלו נחשפים? מה הם יגידו על כך, שהוא אימן לוחמים של אש"ף קדאפי? מה הם יגידו על השתתפותם של פלשתינים בטבח באזרחים בזמן המהפכה? מה הם יגידו על צ'אושסקו, בעל-הברית של המשטר החווייניסטי באיין?

חבר הכנסת טובי פנה היום לעבר שר החוץ בשאלה: מה אומרת הממשלה שלנו על התוקפנות האמריקנית בפנמה? לא שמעתי מפיו שאלות כאלה כאשר פלשה ברית-המועצות לאפגניסטן.

העצם "קדמה" חזר לייצג כאמת קדמה, וקומוניזם או דמוקרטיה עממית חזרו לייצג ריאקציה מכוערת ופיגור. כראוי למשטר צ'אושסקו, נתגלו בעלי בריתו האמיתיים, הלוחים, שהגנו עליו בשעת צרה. עד כאן נושא רומניה.

גם בנושא פנמה לא אאריך בדברים, אלא שאיני יכול להימנע מכמה הערות שהן בעלות משמעות. ארצות-הברית יצאה להגן, ובצדק, על האינטרס החיוני שלה. היא עשתה זאת בסתירה ברורה לעמדתה המסורתית, שאותה היא מציגה בפנינו מדי יום, ועל-פיה אין להשתמש בכוח. היא יצאה למלחמה בגנרל, שהיה בעבר יד טיפוניה וסרח. היא פעלה, הן בשטח המדיני והן בביצוע הצבאי, כפיל בחנות חרסניה, כשמעשיה צורמים על רקע מעשי גורבצ'וב. חוד החנית שלה קהה. היא גינתה את המבצע הנקי שלנו, שהביא לשבייתו של שיח' עוביד, בעוד המבצע רב הממדים שלה, שהיה מיועד לשבייתו של שיח' נורייה, כשר בעיניה.

האינטרס הלגיטימי — אני חוזר: לגיטימי — של ארצות-הברית, תעלת-פנמה, הוא במרחק אלפי מילין מגבולה. במהלך המבצע שלה היא פגעה באין ספור אזרחים חפים מפשע, רבים יותר מתחפים מפשע שנפגעו על-ידי האינתיפאדה, מעשה האומה הערבית, במשך השנתיים האחרונות.

איני בא למתוח ביקורת על ארצות-הברית בנושא פנמה. היא עשתה מה שהחשיבה כחיוני להגנתה. אוי להגנתה אם היא תלויה בנורייה ואוי לביצוע. אבל אני בא להזכיר לה, לארצות-הברית, כמה דברים: כשמדובר בישראל, תזכור נא שמדובר בשטח של מדינת מרילנד, במרחקים של קילומטרים אחדים, ולא באלפי קילומטרים. היושר, אם קיים מושג כזה ביחסים הבין-לאומיים — וארצות-הברית טוענת שקיים, על אף גרנדה, פנמה וכו' וכו' — חייב להכתיב לארצות-הברית יתר והירות כשהיא מנסה ללמד אותנו מה הוא האינטרס החיוני שלנו.

ידידי האמריקנים, ידידי באמת, את מהות האינטרס החיוני הישראלי יקבע העם הדמוקרטי הישראלי באמצעות ממשלתו הנבחרת. איש לא ילמד אותי איך להגן על ילדי בטווח נשק קל, בעיקר כשאני מתמצא בזה. הפסיקו להתנהג על-יפי הפתגם הגרמני הישן: מטף למים ורשות יין Predigt Wasser und trinkt Wein.

דבר נוסף עלינו ללמוד מפעולת ארצות-הברית בפנמה: כשהנעל לוחצת מעבר לסף הסבל, יש להסיר את הנעל אפילו בטרקלין. כמלים פשוטות: כשהאינטרס החיוני שלנו בסכנה — נצא לאנטבה, לבגדאד ולתוניס, בוודאי ובוודאי נצא לשכם ולרמאללה או לוואדי-עארה. יאמר העולם את אשר יאמר, ונגד היהודים יאמר תמיד משהו, נשכן את המסר אבל נעשה את המוטל עלינו. והיה אם נצא לפעולה, היא חייבת להיות נקייה ומהירה, כמו מלחמת ששת-הימים, בגדאד, תוניס ואנטבה — ולא מסורבלת. העדר מנהיגות ומטרה ברורה, פעולה נגררת ונגררת בלי סוף כפעולה האמריקנית בפנמה, או, להבדיל, ניתול המערכה נגד האינתיפאדה על-ידי הדרג המדיני של מערכת הביטחון — אלה לא ייתכנו.

דבר נוסף: תמהני, ממשלתי, מדוע לא נוצל פסק הזמן התקשורתי, שיצרו לנו פנמה ורומניה, לקידום האינטרס הישראלי במלחמה נגד האינתיפאדה? הרי אפשר היה לעשות הרבה אילו לא היה הדרג המדיני-הביטחוני דרום או עוסק במלחמה נגד יהודים. תודה.

דומני, שהן כבר החלו בכך, והן עוד ישוכו לכך ויבואו חשבון עם האדמיניסטרציה הזאת.

וישנו האינטרס היהודי: רבים מיהודי פנמה עוסקים במסחר, ועסקיהם נשדדו ונכבזו. מי שמכיר את פנמה ואת עמה היה יכול לחזות שדבר כזה יקרה. הפולש האמריקני לא נתן דעתו על כך, והיהודים הפסידו את רכושם. האם הם יפוצו?

וישנו האינטרס הישראלי: הגנרל נורייגה היה בעל-כרית של ישראל. הוא ביקר בארץ ופגש עם ראשי המדינה ומערכת הביטחון. אף שהדברים אינם גלויים, יודעים הכול שיש לנו אינטרסים בפנמה, וכי הם טופחו וזכו לאהדה ולשיתוף פעולה בלתי-רגילים מצדו של הגנרל נורייגה. על רקע זה נראים תמוהים ביותר דבריו של ראש הממשלה שלנו, שכירך את הנשיא האמריקני על "הישיגו" בפנמה. מתוך זהירות בכבודו של ראש הממשלה אומר רק, שדבריו אלה נראים לא-כנים ואפילו מגוחכים. יודעים זאת גם בישראל וגם בארצות-הברית. איננו מתכוון להגן על נורייגה, אלא להעיר על ה"יירוי" של המדינאים שלנו, ועל חוסר הכנות וההגינות. את נורייגה תשפוט ההיסטוריה וישפוט עמו שלו. אנחנו נשפוט את המדינאים שלנו.

הנשיא בוש, שכמעט סיים את מלאכתו בפנמה, הכריז אתמול, כי שנת 1990 תהיה שנת קריאת התנ"ך. אני רוצה לקוות, שאחרי קריאה בתנ"ך יגלו הוא ועמיתיו את המסר בתנ"ך על הארץ המובטחת לעם ישראל: ארץ התנ"ך — לעם התנ"ך, או כמו שאומרים באנגלית: The land of the book — to the people of the book. תודה.

היור' ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם פורז, ואחרי — את חבר הכנסת אברהם רביץ.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המאורעות של הימים האחרונים מוכיחים לנו, שפוליטיקה היא עסק צבוע. כבר ביטא זאת מישהו במשפט, ש"כנראה מוסר ופוליטיקה לא הולכים יחד". ככל שעובר הזמן אני חושב, שמשפט זה הופך להיות צודק יותר ויותר.

מאז הפכה אירופה לקומוניסטית, אחרי מלחמת העולם השנייה, היו המשטרים במזרח-אירופה משטרים טוטליטריים. בכל מדינה היתה משטרה משתית. פעם אחת קראו לה אנ.ק.ו.ד., פעם אחרת קראו לה "סקוריטה", בכל פעם קראו לה אחרת. כל המשטרות הללו עצרו אנשים ללא משפט, ביצעו משפטי ראווה, סחטו הודאות. זה היה ג'י'עדן הקומוניסטי.

בישראל של תחילת שנות ה-50 היו חוגים נרחבים מאוד שסגדו לשיטה הזאת. סגדו לה — אני אפילו לא רוצה להיכנס לזיכרונות היסטוריים, אבל כולנו מכירים את ההיסטוריה העצובה שלנו, כשאנשים היו מוכנים אפילו לעזוב את ביתם על רקע המחלוקת האידיאולוגית הזאת.

ההתפכחות בישראל מהעניין הזה הגיעה, לדעתי, פחות או יותר, עם עסקת הנשק הצ'כית-המצרית. אם אינני טועה, היא היתה ב-1954 או ב-1955. אז הכנו בעצם, שהגוש הסובייטי, על כל מדינותיו, אינו בדיוק בצד אוהביה של מדינת ישראל.

המפולה המוחלטת והטוטלית הגיעה בשנת 1967, שעה שישראל נלחמה מלחמת מגן מוצדקת. לא היתה מלחמה

בעצם אותם ימים שארצות-הברית פלשה לפנמה התחוללו מאורעות במזרח-אירופה, ובשיאן — המהפכה ברומניה. דווקא כאן, בחוג ההשפעה הסובייטי והקומוניסטי, גילה הקרמלין איפוק ותבונה. זו לא היתה חולשה, כי אם חוכמה. האמריקנים הזמינו את מדינות ברית-הורשה להתערב ברומניה. הם עשו זאת כדי שלא יהיו "תוקפנים", "תוקפנים" יחידים בעת הזאת, על תקן של צרת-רבים. אבל, מוסקבה לא נעתה להזמנה הטיפשית הזאת, ורומניה הצליחה בהפיכה שלה בלי "העזרה" מבחוץ.

ללא ספק, יש אינטרסים אמריקניים בפנמה, ובראשם השליטה על התעלה והפעלתה. כלום היו דברים אלה בסכנה, או הופרעו?

ארצות-הברית של אמריקה, מעצמה גרעינית וצבאית, כלכלית ואנושית, כבר הוכיחה בעבר, שהיא אינה יודעת לסגל את כוחותיה האדירים למלחמה מיוחדת ולמבצעים מיוחדים. כך הם נכשלו במדבר-כוויר שבאירן בדרכם לשחרר בני-ערובה בטהרן, כך הם נכשלו באי גרנדה, וגם בפנמה היה כישלון אופרטיבי. חרף ישיבתם הממושכת באזור התעלה, היה להם מודיעין מפותק. הם הפעילו מסגרות לחימה גדולות למטרת-נקודה, והתוצאה — ריבוי החללים משני הצדדים. הם לא הצליחו לצרר את האיש האחד שנאו-נפשו.

בינתיים הם לא הביאו מזרר לסבלותיה של האוכלוסייה. זו, האחרונה, ממשיכה לסבול, לדעוב ולחיות באווירת טירור. האמריקנים פיתחו אגף מיוחד במטה שלהם, בעצם בכל הרמות, שנקרא "G-5", ותפקידו טיפול בממשל צבאי ובאוכלוסייה נכבשת. נראה שהם חששו להפעיל זאת כדי שלא יזכו בתואר כושבים, והתוצאות ידועות. הדבר הכרוך היחיד שהם עשו עד כה הוא השלטת בן-חסותם על המדינה הזאת.

הממשל האמריקני, המטיף לנו ומבקר אותנו על אורחות הלחימה שלנו באזורי ישיע, הפגין קבל העולם התנהגות הפוכה. הוא שם עצמו "שוטר העולם". מי שביקר אותנו על שימוש בכדורי פלסטיק, או כדורי גומי, שבאו להפחית את נזקי הפגיעות, העז בעצמו לזרוק פצצות של 900 קילוגרם כל אחת ולשרוף בקתות של אורחים קשיינים. מי שהטיף לנו מוסר על חוק בין-לאומי — פלש למדינה ריבונית כדי לצוד בה יריב פוליטי, שסירב לרקוד לפי חלילו; מי שטען כל הימים, שאין פותרים בעיות ככוח — הפעיל רכבות של חיילים עם סיוע ארטילרי כנגד מדינה זרה ואוכלוסייתה; מי שמנפץ כל הימים בזכויות האזרח — לא מנה אפילו את מספר האזרחים שנהרגו בפנמה, כי הם "לא נחשבים"; מי שיצא למלחמת חורמה ב"סוחר סמים", מנהל משא-ומתן עם ערפאת ואסאד, שגם הם סוחרים סמים.

בעוד אנחנו בישראל לוחמים על חיינו ועל קיומנו, הרי מלחמתה של ארצות-הברית בפנמה היא מחוז גבולה ואפילו הרחק מגבולה. בעוד אנחנו מתגוננים מפני תוקפנות נגדנו, הרי ארצות-הברית במקרה הזה היא התוקפן; בעוד אנחנו לוחמים על ביתנו ועל מולדתנו, הרי ארצות-הברית הרחיקה-לכת לארצם של אחרים.

הנשיא בוש לא השתחרר, כנראה, מההרגלים ומדרך החשיבה שרכש בתקופת שירותו בסוכנות הביון המרכזית. הוא שולט כנשיא המעצמה הראשונה בעולם על כוח אדיר ועל שלום העולם. מבצעים ופעולות שיוזמת סוכנות הביון טעונים אישור של הדרג המדיני, כלומר, יש דרג מסנן ובדרך נוסף. את מבצעי הבית הלבן יכולות לבקר רק דעת הקהל והתקשורת.

בנימין בן-אליעזר (המערך):
אתה יודע למה עשו זאת? כדי שהוא לא יפתח את הפה שלו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
יש סיבות רבות למעשה הזו, אבל שום סיבה שבעולם לא מצדיקה בעיני את הפעולה. אפשר למצוא לה נסיבות מקילות, נכון, אבל בשום צורה שהיא אי-אפשר להשלים עם זה.

לעניין פנמה — אינני מקבל כלל ועיקר את הגינוי של ארצות-הברית בפרשת פנמה. כאשר מדובר ברוחן הטובת בעמו או באדם שברור לגמרי שהוא שולט במידה מסוימת אך ורק מכוח הכוח, ואין לו שום יסוד דמוקרטי, והוא, נורייגה, שהיה ברור לחלוטין שהוא לא נהנה משום — — —

יואש צידון (צומת):
שילכו נגד אסאד, שילכו נגד סדאם חוסיין.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני לא שמעתי שהעם הסורי רוצה להדיח את אסאד.

יואש צידון (צומת):
הוא לא יכול.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
לא יכול. אבל בפנמה אנחנו יודעים בדיוק מה היה. אני חושב שזו היתה חרפה של העולם, שהוא עמד מנגד בפרשת קמבודיה, כשהלך החמור'ר' וטבת בעם שלם, והוא הדין בעניין נורייגה. אני לא חושב שאפשר לגנות את ארצות-הברית על שהיא פלשה לפנמה, על-מנת להחזיר משטר דמוקרטי, על-מנת להילחם בסוחר סמים בין-לאומי. אני חושב בהחלט שזה לגיטימי. הקו כאן פשוט — מדינה לא צריכה להתערב בענייניה של מדינה אחרת, בהחלט לא. אבל, כאשר במדינה מסוימת יש שלטון שברור שהוא שלטון של מיעוט קטן, והוא רודני ומרכז את העם ועושה מעשים פליליים ולפעמים מבצע עבירות בין-לאומיות — במקרה כזה צריך ואפילו חובה להתערב.

דבר אחרון שחורה לי מאוד, אדוני שר החוץ, הוא נושא המעורבות שלנו בפנמה — אותו ישראלי ששירת בתפקיד מאוד בכיר, ושמו מייק הררי. מייק הררי משמש במשך שנים יועצו הבכיר של נורייגה, וידוע בעולם שהוא אינו איזה יורד שירד מאיוו שכונה בתל-אביב לפתוח חנות למכירת מכשירי וידאו או מכשירי אלקטרוניקה בפנמה. הוא משמש יועצו הבכיר. בימים האחרונים שמענו אפילו, שהוא מחפש לו מקלט מדיני. יודעים מי הוא מייק הררי. יודעים גם מה תפקידו במדינה הזאת, אני רוצה לומר זאת. אני חושב שזו היתה חובתה של המדינה לקרוא לאיש הזה עוד לפני הרבה זמן, מתוך הנחה שעדיין יש בו משהו מעבר לרצון לעשות כסף, לבוא ולומר לו, שבמעשיו הוא ממיט חרפה על ישראל. היה צריך להחזיר אותו מוזמן לכאן.

אני רוצה גם להגיד לחברי הכנסת, שהתפרסמו שמועות — והדבר ניתן לבדיקה, גם פניתי ליועץ המשפטי לממשלה בעניין הזה — אם הושגו כספים בעסקי סמים, אם בישראל על-ידי אזרחי ישראל ואם במדינה אחרת, לרבות תושבי חוץ, יש סמכות, לפי פקודת הסמים המסוכנים, לתפוס את הכספים הללו. פניתי ליועץ המשפטי לממשלה וביקשתי ממנו לבדוק, האם כספים שהושגו בעסקי סמים, לדוגמה עסקי נורייגה, אינם נמצאים בבנקים בישראל.

לסיום אני רוצה לומר, שאני מאחל בהחלט הצלחה למהפכה הרומנית, שתהיה-מהפכה שתביא את רומניה לעידן

מוצדקת יותר מזו. אז ניתקו כל המדינות הללו, "שחרות החופש", את היחסים עמנו, ונותרה רומניה כאי בודד.

התנפלו על רומניה באהבה גדולה, התרפקו על רומניה. אם אתם רוצים לראות דוגמה להתרפקות שלנו על רומניה של אותם ימים — יש ספר שנמצא אצלי בספרייה כבר 15 שנה: סגידה ישראלית — צ'אושסקו של רומניה. את הספר ערכה חנה זמר. אם תרצו, תקראו את הריאיון, תראו כמה התפעלה ממנו, מכך שהוא איש נעים ונחמד, שפיתח את ארצו. בתוך הספר, אם תרצו לדעת — — —

רחבעם זאבי (מולדת):
כעת מדפיסים מהדורה נוספת.

אברהם רביץ (דגל התורה):
אולי היה כזה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
כנראה מהדורה נוספת. זו הדוגמה. בספר הזה, אם אתם רוצים לדעת, אנחנו מוצאים את כל נכבדי הדור שהולכים לבקר אצל צ'אושסקו: יגאל אלון, חיים בר-לב, גולדה מאיר, שמעון פרס, ואפילו מנחם בגין.

אני טוען, שכל מי שקיימו מערכת יחסים טובה עם רומניה בשנים הללו, בצדק נהגו כך. משום שמשטרים עריצים שאינם מקיימים דמוקרטיה הם בעצם נחלתו של רוב העולם.

היו"ר ש' וייס:
היו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
היום זה אולי משתנה.

שאנחנו נהיה כל כך צדיקים, שנפשפש במעשיה של כל מדינה ונאמר, שאם היא לא מקיימת את הדמוקרטיה כל כל תגיה ודקדוקיה אנחנו לא נקיים קשרים — זו היתה צביעות, ולכן פעלנו כפי שפעלנו. במידה רבה מאוד גם מדינות המערב, המדברות על זכויות וכו', גם הן נהגו כך לא רק כלפי רומניה, גם כלפי מדינות טוטליטריות אחרות.

אבל, קו אחד נחצה, לדעתי, גם בעניין הרומני וגם בהקשר של צ'אושסקו, משההל לירות ולרצוח מפגנים כלא הכחנה. לדעתי, זה קו אדום שאנחנו צריכים לשים אותו לעצמנו בכל מקרה. גם אמריקה הגדולה, שוודאי יש לה אינטרסים ויחסים טובים עם סין, אחרי מה שקרה בכיכר בפקין, אמרה את מה שאמרה בצורה מאוד נחרצת, והוטלו גם עיצומים מסוימים על סין. לדעתי, מאותו רגע ואילך לא יכולנו עוד לבוא ולומר שום טיעון מצדיק. משרד החוץ שלנו חיכה חמישה-שישה ימים מיותרים כדי לראות לאן הגלגל מתהפך. עכשיו זו לא חוכמה גדולה לבוא ולומר שאנחנו מברכים את המהפכנים.

אדוני שר החוץ, אני מוכרח לומר: שמעתי את ההודעה, היא היתה די פושרת. אני חושב, שמרגע שהתחילו לירות באנשים ולהרוג, ההודעה היתה צריכה להיות הרבה יותר נחרצת וחדר-משמעית.

אני רוצה לומר דבר אחד, כדי שהדברים יהיו ברורים: אני מצטער צער רב על הדרך שבה נהגו המהפכנים ברומניה כלפי צ'אושסקו ואשתו, במשפט הראווה שקיימו באישון לילה. אנחנו רצינו לקוות, שרומניה החדשה נוטשת עתה את השיטות הללו.

היו"ר ש' וייס:
זה מזכיר את ימי רובספייר.

מתחלפים, לובשים לבוש אחד ומחליפים ללבוש אחר, אבל ישראל עומדת מול כל שיטות יוון והיא לעולם תיכון, לנצח.

אני חושב שבימים אלו, בימי חנוכה, טוב שנרים על נס מחדש את הדגל שלנו, את הדגל אשר יודע את מקורו, את המקור שממנו חוצבנו. לעד ולנצח נצחים ישראל תיכון. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת פורו. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם רבין, ואחריו — את חבר הכנסת מוחמד מיעארי.

אברהם רבין (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר החוץ, לעומת דבריו של חבר הכנסת פורו, אני דווקא רוצה לשבח אותך, לשבח את משרד החוץ על ההיסוסים בתגובה של המשרד ביחס למאורעות שהתרחשו ברומניה. אני חושב שמשרד החוץ של מדינת ישראל צריך לשקול בראש ובראשונה את האינטרס של מדינת ישראל ושל העם היהודי, וגם של היהודים הגרים ברומניה. אני בטוח שאתם הכאתם זאת בחשבון. אנחנו הרגשנו בין ההיסוסים את רחשי לבכם בעניין הזה. לכן תבורכו על הגמגום וההיסוסים בתגובה שלכם.

אדוני היושב-ראש, אנחנו חיים כדור של תהפוכות, משטרים קמים ונופלים וסדרי החיים משתנים במהרה. רבותי חברי הכנסת, חשוב ביותר שנלמד כיצד מתנפצים אלים בזה אחר זה, כיצד תפיסות עולם מאבדות את משמעותן, כיצד אידיאולוגיות מאבדות מערכן.

רבתי, היינו עדים לניפוצה של אידיאולוגיה נוראה, אשר העמידה במרכז את האדם והעלתה את נושאייה לדרגת האדם העליון, ובחוצפתה דיברה בשפה של הומניזם וטיפסה לפסגה של הגזע העליון — ומשם התמוטטה החיה הנאצית והתנפצה לרסיסים יחד עם האידיאולוגיה המנופחת, המרושעת והמטומטמת שלה. זה היה ניפוך גדול מאוד בעידן שבו אנחנו חיים.

אבל, רבתי, שבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תעי לבב הם לא ידעו דרכי. אני מתכוון ל-70 השנה שבהן שלטה על חלק ניכר של העולם תיאוריה שוויינית, היפה עלי ספר, אבל נמצאה מכוערת ביישומה בחיים, תיאוריה שמקורה, וזה נוגע לפרשת השבוע, ביוון העתיקה, ואשר אמורה היתה להביא פדות להמונים ובנתה במקום זאת כתי-כלא, עד שמדינות שלמות הפכו להיות מחנות ריכוז; שיטה שאמורה היתה לתת חיים לאדם, והביאה לנחלים-נחלים של דם; שיטה שאמורה היתה לפרוס לרעב לחם וכל צמא ישתה חלב, והביאה לרעב ולצמא של המונים רבים; אידיאולוגיה שאמורה היתה להעמיד את האדם במרכז, או לפחות להעמיד את המדינה במרכז וכמקור הסמכות, והשפילה, דיכאה, הפחידה כל ניצוץ של עצמאות במעשה ובמחשבה מן הפרט ומן הכלל גם יחד.

רבתי חברי הכנסת, אני חושב שזה הדבר המרנין ביותר; שווה להיות שייך לתקופה כזאת בהיסטוריה האנושית ולראות כיצד הכול מתנפץ אלי תהום, כאילו כל זה משל היה, חלום עיוותים ולא מציאות. לתופעה זאת אנחנו עדים, אנחנו שייכים.

רבתי חברי הכנסת, פה בישראל אנחנו חייבים אולי לומר לעצמנו, כי האדם מחפש, תמיד חיפש ומחפש, את מקור הסמכות, את השראת השכינה, את השראת הנפש, את עולמו הרוחני ואת מקורו, והוא בונה לעצמו תיאוריות אחר תיאוריות ושיטות אחר שיטות, האחת גרועה מחברתה, וכולן מתנפצות נפץ אחר מפץ. יוון עומדת מול ישראל בכל הדורות. היוונים

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ניצחונה של החירות משמח את כל שוחרי החופש בעולם. על כן אנו שולחים מעל במה זו ברכות לעם הרומני, מצדיעים לגיבורי החופש שם ומשתחפים כאבלם על טבח רכבות חפים מפשע.

חינו כמו ענינו במנגנון דיכוי רב-עוצמה, עם צבא גדול ושיירותי ביטחון ענקיים, שהתמוטט בתוך ימים ספורים לקול תרועותיהם של כל עמי העולם. חינו במאורעות הדרמטיים ורשמנו לפנינו את הלקח: עם הנלחם לחירותו, סופו לנצח.

חבל שאי-אפשר לרשום את הלקח הזה בפרוטוקול הכנסת באותיות גדולות מן הרגיל. לכן אני חוזר עליו פעם נוספת: עם הנלחם לחירותו, סופו לנצח, גם אם מדאיו חזקים ואכזריים, גם אם יש בידיהם אמצעי דיכוי מודרניים וסופר-מודרניים.

המהפכה הרומנית היתה, לדאבון לבנו, עקובה מדם. אטימות השלטון, קשיחותו, עקשנותו, סרבנותו ועיוורונו — כל אלה הביאו לשפך דם ולטבח חפים מפשע. גם מכך יש להפיק לקח, כבוד היושב-ראש וחברי הכנסת, והלקח פשוט וברור: שלטון של דיכוי, שראשו ומנהיגיו לוקים באטימות, בקשיחות, בעקשנות, בסרבנות ובעיוורון, אינו יכול אלא להוביל לאסון.

כבוד היושב-ראש, מסיתים מקצועיים, כמו סגן שר החוץ בנימין נתניהו, ניסו אומנם לנצל את המהפכה הרומנית כדי ללבות שנאה לערבים, וכבר — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אין חובה, אדוני היושב-ראש, לשמוע דברי בלע.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אל תשמע. אני יודע שיש לך אוזניים אטומות. העיוורון שהזכרתי והאטימות חלים גם עליך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

למטה מכבדי להתייחס לזה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אתה יודע טוב מאוד בעמדות שלך, תשמע, אולי תלמד משהו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא משכמתך.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

מסיתים מקצועיים, כמו סגן שר החוץ בנימין נתניהו, ניסו אומנם לנצל את המהפכה הרומנית כדי ללבות שנאה לערבים, וכבר הספיקו לפזר רעל ברחבי העולם, אך אני משוכנע שניסיונם לא יצליח. אף לא מדינה ערבית אחת שלחה צבא לעזרתו של הדיקטטור הרומני, לא מדינה ערבית ובוודאי לא ארגון השחרור הפלשתיני אש"ף.

לדעתי השניוני היה צריך לקרות מבפנים, עליידי העם הפנמי בעצמו.

עם כל ההבנה לכאב של העם הפנמי ממשטרו החשוך של נורייגה, אין בכך כדי לתת עילה לארצות-הברית לפלוש לפנמה כדי לעשות סדר בתוך פנמה. פנמה היא מדינה עצמאית, והצבא האמריקני הוא צבא זר. אני מבכי את התנגדותנו לפלישה הזאת, אף כי אנחנו מאמינים שהיה צורך לשנות את המשטר הזה. משטרו של נורייגה היה טוטליטרי, ומנוגד לאינטרסים האמיתיים של העם הפנמי. אבל, השניוני, אני מדגיש, היה צריך לקרות מבפנים, מחוך פנמה.

מעל כמה זאת אני קורא לנשיא בוש ולממשל האמריקני, גם לממשלת ישראל, אדוני שר החוץ, להביע את העמדה, שעל צבא ארצות-הברית לעזוב מייד את פנמה ולמסור את השלטון לעם הפנמי ולצבא הפנמי, כי הם צריכים להיות השליטים האמיתיים של פנמה, שהיא מדינה עצמאית וסוברינית.

ברומניה היתה הטרדיה קשה בהרבה. זו טרגדיה אנושית, כאשר עם מתקומם נגד רודן, נגד משטר דיקטטורי, נגד שיטה של איש ושל ממשל. כולנו, לפחות אני אומר את דעתנו במפלגה הדמוקרטית הערבית, שמחנו, שהעם הרומני קם נגד הרודן ונגד השיטה של אותו רודן. שמחנו שהמהפכה הרומנית באה כדי לשנות הן את הממשל והן את צורת המחשבה של הממשל. כולנו הכענו תמיכה במהפכה. אבל, אני מלא עצב על אובדן חיי אדם, ומדברים על יותר מ-60,000 הרוגים ועל כ-300,000 פצועים. מספרים אלה מצביעים על מצב קשה ביותר לעם הרומני ולכל שוחרי השלום בעולם.

אומנם, שמחנו על הידיעות הראשונות על הפלת המשטר של הרודן צ'אושסקו, אבל, מצד שני אנחנו מלאים עצב על אובדן חיי אדם. אני רוצה לומר, עם כל ההתנגדות שלי למשטרו של צ'אושסקו, שהשיטה שבה הוצא האיש להורג איננה סימן בריא למשטר החדש. הצורה שבה הוצאו להורג הוא ואשתו, בלי משפט הוגן, בגיל הזה, אחרי כל-כך הרבה שנים שהיה בשלטון, אני חושב שהיא איננה סימן חיובי למשטר החדש ברומניה. היו יכולים להעלות אותו על מוטס או על אונייה ולגרשו מרומניה. בלי צורך בהריגת אנשים ובתוספת של דם. אני חושב שמה שקרה אתמול או בימים האחרונים בנושא של צ'אושסקו אינו מוסף הילה למהפכה הרומנית.

בכל אופן, אני רוצה לאחל לעם הרומני, שידע להתגבר על הבעיות הפנימיות, שיחסוך כדם ויגיע למשטר דמוקרטי, ליברלי, חופשי. אני מאחל לעם הפנמי ולעם הרומני שגשוג מלא.

שמעתי היום את הדברים של שר החוץ ושל חברי כנסת אחרים. אני מסכים עם הצער שהביעו כאן בקשר לאובדן חיי אדם. אבל, הרשו לי, כבוד השר וחברי הכנסת, לומר, שיש בדברים הללו גם התחסדות. אני מסכים שאכן יש צער על אובדן חיי אדם בפנמה או ברומניה. אבל, למה אתם לא מביעים אפילו ביטוי אחד של צער אמיתי על אובדן חיי אדם בשטחים הכבושים, כאשר יותר מ-800 נפשות, ילדים, נשים וגברים נהרגו עליידי צבא הכיבוש הישראלי ברצועת-עזה ובגדה המערבית, ויש יותר מ-40,000 פצועים? לא פותחים פה, לא מוציאים הגה לומר שילדים נהרגים. ידוע שכמעט שליש מאלה שנהרגו הם ילדים מתחת לגיל 16. לדעתי, אסור לבני אדם, שר או חבר כנסת במיוחד, להבדיל בין דם לדם.

אני מאמין בכנות שבהבעת הצער על אובדן חיי אדם ברומניה. אני מאמין שעשית זאת כמלוא הכנות. אבל, אדוני שר החוץ, למה לעולם אינך מביע צער על אובדן חיי אדם

כמובן, בכל פרשה מלוכלכת אפשר למצוא שכירי חרב מבני עמים שונים ולאומים שונים, אבל עד להסקה מכך על מדינות ועל תנועות לשחרור לאומי רב המרחק. מה נגיד על הצרפתי, שעשה הפיכה באי קאמו לפני חודש-חודשיים? האם נגיד שבני העם הצרפתי כולם שכירי חרב? איפה כאן ההיגיון?

ברצוני לומר מלים מפורשות לגמרי בעניין זה, ולהציע לחברי הכנסת לחזול מן ההסתה האנטי-ערבית והאנטי-פלשתינית. מי שממהר להיתפס לכלון שהפריח סגן שר החוץ, מזמן לעצמו תעמולה אנטישמית מן הסוג הגרוע ביותר, נוכח המעורבות הישראלית הרשמית בפרשות מלוכלכות בכל רחבי העולם.

ומעניין לעניין באותו עניין, מרומניה לפנמה. הישראלי הידוע בשם מייק הררי, שעסקו האפלים תוארו כשנים האחרונות כעסקים פרטיים, לא היה איש פרטי לגמרי. הוא היה, כידוע לכם, בורג חשוב ב"מוסד" הישראלי, שעסק במשך שנים בחיסול וברצח פלשתינים במקומות שונים בעולם. מייק הררי, הוא ולא אחר, היה אחראי לרצח המלצר המרוקני בלילהאמר שבנורבגיה, רצח שכוון נגד פלשתינים.

והנה אותו מייק הררי עושה עסקים פרטיים בפנמה ומחזיק לפנמה, ואז נזכרת ישראל הרשמית בכישוריו, ומשתמשת בהם עד עצם היום הזה.

היעלה על הדעת, שכן-תרכות יסיק מכך, שהיהודים אחראים למעשיו, ועל-כן יש להוקיע את היהודים ככלל בגין מעשיו של אחד בשם מייק הררי? מי שיעשה כך ייחשב, ובצדק, לאנטישמי, ומי שעושה כך כלפי הערבים ככלל והפלשתינים בפרט, גם עליו אפשר לומר שהוא אנטישמי, או שהוא משקר בידועין.

כבוד היושב-ראש, רק טיפש הוא מי ששיחק פעם אחת באש ונכווה, והוא ממשיך לשחק באותה אש. הפעם הוא לא רק ישרוף את האצבעות, אלא הוא עלול לגרום למדורה שתכלה את כל הבית.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיעארי, אתה קראת קודם לסגן שר החוץ מסית מקצועי. אתה מוכן למתן את הביטוי למען הפרוטוקול?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מסית.

היו"ר ש' וייס:

הרי לך יש בדרך כלל תרכות של הופעה, גם זה ביטוי לא קל, אבל עוד אפשר איכשהו לחיות אתה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אפשר לחיות עם זה. מה אפשר לעשות אם העובדות הן כאלה, כבוד היושב-ראש?

היו"ר ש' וייס:

אני לא יכול לנהל אתך ויכוח מהכיסא שאני יושב עליו.

חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, בבקשה. אחריו — חבר הכנסת מיכה גולדמן.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ברצוני להביע את מלוא הצער על הקורבנות כחיי אדם שנפלו בפנמה וברומניה, ובמיוחד על טבח ההמונים שהיה ברומניה. עם כל ההתנגדות למשטר הדיקטטורי של נורייגה ולמה שהוא עולל לעם הפנמי,

מכל משמר. לא היה בהיסטוריה הערבית מקרה אחד שבו נעשה טבח, ועל כן זאת התשובה.

לשאלה השנייה — אני מאמין שאש"ף רוצה להגיע לשולחן המשאומתן ורוצה לפתור את הבעיה בדרכי שלום. והראיה, ההכרזות מאז 15 בנובמבר 1988, כאשר קיבל אש"ף את ההחלטות 242 ו-338, קיבל את זכות ישראל להתקיים בשלום וגיינה את הטרור. אש"ף אומר מעל כל במה, שהוא מוכן לשאת ולתת.

מי שלא מאמין לו, שישב וישוחח אתו ויבחנו את מגמותיו. לדעתי, זה צורך השעה, כדי להציל יהודים וערבים, כדי לתת צ'אנס לקידום תהליך השלום.

אני מקווה ששר החוץ ימשיך לנסוע לארצות-הברית, ושיתגברו על הבעיות. אני מאמין שאפשר לעשות זאת. אני אומר זאת גם מתוך היכרות עם מה שקורה בסביבה וגם בתוך אש"ף.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת גולדשטיין מבקש לשאול שאלה, בקיצור נמרץ.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אחרי מה שאמרת, שמוסלמים לא טבחו ביהודים, אולי תסביר לי את המושג, אם אתה יכול כמובן: "דין מוחמד בסוף".

היו"ר ש' וייס:

גם חבר הכנסת לנדאו מצטרף לשאלה.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

קודם כול, מושג זה לא נפוץ אצל המוסלמים, והם לא משתמשים בו. עושה זאת מי שמעליל על המוסלמים.

אשר לשימוש כמושג "ג'יהאד" — כאשר הונהג ה"ג'יהאד" באסלאם, זה היה נגד הכופרים, ויהודים ונוצרים אינם כופרים לפי האסלאם, כי הם מאמינים באל. אם תעיין בקוראן, זה מה שתמצא.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת דראושה. אנחנו לא נמשיך במחקר. אחר כך תחקור אותו לגבי מה שכתוב בספר יהושע, וזה לא כדאי.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני רואה שחבר הכנסת לנדאו מבקש לשאול עוד.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, אם אתה רוצה להשיב.

עוזי לנדאו (הליכוד):

בקשר למה שאמרת על מעמדם של "דימי", האם יהיה נכון לומר, שמי ששייך למעמד הזה הוא נחות בכוונותיו הפוליטיות והאזרחיות? אומנם נחות מוגן, אבל עדיין נחות?

היו"ר ש' וייס:

אני מציע שנעשה אולי סימפוזיון באיזה סוף-שבוע.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אולי באמת נעשה סימפוזיון?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מוכן לענות, אבל אולי נשוחח אחר כך, ואני אסביר לך את הנקודות האלה.

כשמדובר בערבים, כשמדובר בפלשתינים, כשמדובר בילדים פלשתינים? אני אומר מעל במה זאת, שאני, כערבי, כפלשתיני וכאזרח ישראלי, מביע את מלוא הצער על אובדן חיי אדם יהודי או ערבי, ישראלי או פלשתיני. על כולנו לפעול כדי למנוע המשך שפיכות הדמים, וזה יבוא עלי-די משאומתן בין הצדדים.

בירכתי אותך שלא בנוכחותך, ואיחלתי לך נסיעה מוצלחת לארצות-הברית ומפגש פורה בקהיר. זה אינטרס של שני העמים. כאשר שלוש סיעות ימניות העלו הצעות להבעת אי-אמון לממשלה בשבוע שעבר, אמרתי מעל במה זאת שאני מאחל לשר החוץ שיעלית. אי-אפשר להתנגד בצורה עיוורת לכל יחמה. אני אומר זאת, כי אנחנו רוצים שיחמה זאת תצליח. אנחנו רוצים שחיסע לארצות-הברית, שתיפגש עם בייקר ומגיד, שתגשרו על הפערים ותתגברו על המכשולים, שלדעתי הם קטנים, כדי להגיע למפגש קהיר, מפגש בין משלחת פלשתינית לבין משלחת ישראלית.

או תחזור הבעיה למתכונת האמיתית שלה, שהיא קונפליקט בין שתי תנועות לאומיות, בין הישראלים ובין הפלשתינים, ואז אפשר יהיה לפתור את הבעיה, ולדעתי אפשר לפתור אותה היום, כאשר העולם הערבי כולו — גם סוריה מצטרפת לאותו עולם ערבי שמוכן היום לשאת ולתת עם ישראל. אתם יודעים זאת.

אש"ף מכריז מעל כל במה, שהוא מוכן לשאת ולתת עם ישראל, עם כל ממשלה. הוא כבר הודיע זאת לממשלת האחדות הלאומית, הודיע זאת גם לממשלת הליכוד וגם לממשלת המערך. הוא מוכן לשאת ולתת, ואתם יודעים שלא יהיה שלום בלי משאומתן עם אש"ף.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איוו ממשלת מערך?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לפני ממשלת הליכוד.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הם ניהלו אתה משאומתן?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

הם מוכנים לנהל, ואתה יודע שזו הדרך היחידה. לא נתחבא ולא נשחק מחבואים.

רפאל איתן (צומת):

אפשר לשאול?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אם היושבי-ראש מרשה.

היו"ר ש' וייס:

שאלה קצרה, בבקשה.

רפאל איתן (צומת):

א. האם יש לך מושג כמה היו נופלים לו היה זה צבא כיבוש ערבי? ב. האם אתה מאמין לאש"ף?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לשאלה הראשונה — כאשר היהודים נדרפו בכל העולם, הם מצאו מקלט בעולם הערבי. אפילו שרים יהודים היו תחת שלטון ערבי ואסלאמי. אף פעם אחת בהיסטוריה הערבית לא נעשה טבח נגד יהודים.

גם מבחינת עקרונות האסלאם, אסור לפגוע ביהודים ונוצרים ככני "דימי", כפי שהם מוגדרים, ויש לשמור עליהם

היו"ר ש' וייס:

וכל היתר, הרי הוא כתוב בספר הישר ועוד יבורר. ומה שלא הוברר בינך לבין חבר הכנסת רפאל איתן, הרי אכסאל ותל-עדשים קרובים זה לזה ואפשר לברר את זה שם. זהו, חברי הכנסת.

אני מוזמין עכשיו את חבר הכנסת מיכה גולדמן, ואחריו — את אחרון המשתתפים בדיון זה, חבר הכנסת צחי הנגבי.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אין אני יודע אם החלטתו המפתיעה של נשיא ארצות-הברית ג'ורג' בוש לפלוש לפנמה ולהפיל את שליטה הערץ מנואל נורייה נבע מהצורך לשנות את דימויו של הנשיא בציבור האמריקני, דימוי של מנהיג זהיר ומתון, ולהצטייר כמנהיג הידוע לקחת סיכונים.

אין אני משוכנע, שבראש מעינים של אנשי סוכנות הביון האמריקנית עומד דווקא ערך כיבוד זכויות האדם, שהופרו בצורה בוטה על-ידי הנגרל נורייה. בדיוק כפי שאינני משוכנע שכל מטרתם של האמריקנים היא לעצור את בוס-הבוסים של רשת הסמים הגדולה ביותר בעולם המערבי.

ידוע כי מרכז-אמריקה היא החצר האסטרטגית האחורית של ארצות-הברית. לפיכך, הסיבה האמיתית של האמריקנים לפלישה נובעת מעצם כוונתם לסגת מחוזה-פנמה, משנת 1977, שלפיו תעבור תעלת-פנמה, המחברת את האוקיינוס האטלנטי עם האוקיינוס השקט ומהווה נכס אסטרטגי חשוב, בשנת 2000 לריכוזות פנמית.

כזכור, ב־17 בפברואר 1988 הואשם נורייה בבית-דין במיאמי בעבירות של סחר בסמים. מערכת הבנקאות הפנמית משמשת בסיס פיננסי לפעילות של סחר בסמים. טענת התביעה, עזר נורייה לחברי קרטל הסמים הקולומביאני האלים "מדיין", ובין השאר העמיד לרשותו מסלולי נחיתה למשלוח קוקאין. המטכ"ל של פנמה הפך למשפחה של פשע מאורגן.

ייתכן שכל זה לא היה נוגע לנו, אילולא האיש שלנו בפנמה, אומנם הקול הוא קולו של מנואל נורייה, אבל הידיים הן ידי מייק הררי; מי שנחשב האיש החזק בפנמה ומי שהתקרא יועצו של סוחר הסמים מספר אחת בדרום-אמריקה, ומי שמעורב אולי ברצח מתנגדי המשטר הפנמי.

אין זה מפתיע כלל ועיקר, שאחד הדברים הראשונים שעשה נורייה בתפקידו החדש כשליט היה שינוי שמו של המשמר הלאומי בפנמה ל"צבא-הגנה לפנמה", והדמיון ל"צבא-הגנה לישראל" אינו מקרי.

כתמורה לנאמנותו הבלתי-מנוגדת לנורייה, קיבל מייק הררי חופש פעולה כלכלי וביצע מספר רב של עסקות פרטיות עתירות-רווח. הוא כונה "מיסטר שישים האחוזים" על כך שגבה עמלה בסדר גודל כזה על כל עסקה שבה תיווך בין גורמים ישראליים פרטיים ובין ממשלת פנמה.

על משרד החוץ הישראלי להבהיר חד-חולק, האם מייק הררי הוא נציג רשמי של מדינת ישראל, או שמא הוא פועל על דעת עצמו ולטובת עצמו. אם הוא אכן נציגה הרשמי של ישראל, אזי אין לנו צורך באיש הקשר בין נורייה לישראל, בדרמותו של קונסול הכבוד של פנמה בישראל, מייק הררי, ולא ב"גרופי" המושבע של ישראל, נורייה.

והיה אם מייק הררי הוא אדם פרטי, הפועל שלא בניגוד לאינטרסים של ממשלת ישראל, גם על כך צריך משרד החוץ לתת את דעתו, כי מעשיו של נורייה הם בניגוד

לאינטרסים של מדינת ישראל. קשה לומר שמייק הררי אכן שמר על האיוון הדרוש בין עסקיו הפנימיים לבין האינטרסים של מדינת ישראל.

הקהילה היהודית נפגעה בצורה ישירה מן הפלישה האמריקנית. הקהילה מונה כ-6,000 איש, והיא נחלקת בין מי שרצו לשמור על סטטוס-קוו באמצעות שמירה על פרופיל נמוך והמשך השגשוג של עסקיהם, ובין מי שהצטרפו לשורות האופוזיציה נגד נורייה.

גם לפני הפלישה האמריקנית לא היה אפשר להתעלם מן העובדה, שקיימת אנטישמיות בפנמה — זו התבטאה בכרוזים ובתגובות כעס על היהודים שפתחו את עסקיהם גם בזמן שהאופוזיציה קראה לאנשי העסקים לשבות שבתת מחאה.

כולי תקווה, כי הנזקים שנגרמו לבעלי העסקים כתוצאה מהריסה ומכיווץ של חנויות, אכן ישולמו על-ידי הממשל האמריקני. אבל, עם זאת, עלינו לזכור, שלמרות הסנקציות האמריקניות וגידול האבטלה בפנמה, היהודים לא נפגעו מכך. נורייה דאג לספק הגנה למי ששילם מסים והתרחק מהאופוזיציה.

ייתכן שלנפילתו של נורייה יהיו השפעות שליליות על מצב הקהילה היהודית, ועל כך צריך לתת את הדעת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכה גולדמן. חבר הכנסת צחי הנגבי, אתה מסיים את פרשת ההופעות במסגרת הדיון אחרי ההודעה של שר החוץ היום. בבקשה.

צחי הנגבי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר החוץ, אחת מן התמונות הסמליות, שהולידה המהפכה המצולמת ביותר בהיסטוריה, התפרסמה אתמול כמעט בכל העיתונים. נראה בה זורחים רומנים, שבתור להביע באופן מקורי את מחאתם על כך, שלוחמים פלשתינים, לובים וסורים התגייסו להצלת המשטר הרוני. ההמונים הניפו בלב בוקרשט את דיוקנו של ניקולאי צ'אושקו כשהוא מעוטר בזקן ובכאפיה ערבית. המחאה הציונית הזאת מעידה יותר מכל עדות אחרת על התופעה ששר החוץ כבר הזכיר כאן בנאומו.

מיכאל בריזר (המערך):

אתה שם לב לדמיון לערפאת?

צחי הנגבי (הליכוד):

כשמזרח-אירופה, מקץ עשרות שנים של מחנק ועריצות, נושמת לראשונה את אוויר הפסגות של הדמוקרטיה; כאשר אפילו סין של כיכר טיננמן ואירן של משטר האיטליטות רואות כורח לעצמן לברך את העם הרומני המשתחרר מכבליו — מהיכן תצמח הישועה לצ'אושקו אם לא מחסידי קדאפי ואסאד וערפאת? מי מתייצב לצדן של פלוגות הסקוריטה, אם לא פלוגות הטרור האש"פיות שאומנו ברומניה וחומשו בה?

ואכן, בעולם המשתנה ממש במהירות האור, האור הזוהר והמהפנט של החופש, ניצבות מדינות ערב כמבצרים של חושך ואפלה. על רקע קץ הדיקטטורות, החושך הפוליטי של העמים הסובבים אותנו ממש מסנוור ומסמא את העיניים.

כאשר בבית-המועצות של עידן הגלגוסט כבר יש אופוזיציה פרלמנטרית ולוחמת; ובמזרח-גרמניה מכורים לחיירים את רסיסי חומת ברלין עטופים בנייר צלופן; ובפולין מנהיגה "סולידריות" את הממשלה; ובהונגריה נמחק המושג "קומוניזם" מן הלקסיקון הפוליטי; ובצ'כוסלובקיה אלכסנדר

חללים כערים האמריקניות. אבל, ארצות-הברית לא היססה. היא שיגרה את יחידותיה המובחרות ביותר למדינה זרה כדי לעשות בה "סדר חדש". היא הורתה לצבאה להשלים את המשימות במלואן, למרות המחיר הכבד שהאוכלוסייה המקומית האזרחית השלווה נתבעה לשלם. ועל-פי דיווחי התקשורת העולמית הגיע אותו מחיר, מניין הקורבנות האזרחיים, למאות הרוגים ופצועים, ואלפי אזרחים חפים מפשע נפגעו מהאנרכיה, מהביזה, מהשוד, מההשתוללות הכלתית מרוסנת, שהיו פועל יוצא בלתי נמנע מן הפלישה האמריקנית.

זה היה שימוש מוצדק בכוח צבאי, כי אין פתרון מדיני לטירוף של סוחר סמים חסר מעצורים, שכפה את עצמו על עמו בכוח הזרוע. בדיוק כפי שאין פתרון מדיני לטירוף של כנופיות אש"ף הכופות את עצמן על עמך בכוח הטרור, האקדח והגרזן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כימים האחרונים שומעים אנו פרשנויות המפנות לכיווננו כאן בישראל אצבע מאיימת. אומרים לנו: לא ירחק היום, ומה שהתרחש במזרח-אירופה עתיד להתרחש גם בארץ-ישראל. ערביי-יהודה ושומרון ואולי גם ערביי הגליל יבקשו לחקות את ההתקוממות המזלזלת שם ויקומו עלינו באלפיהם. וכשזה יקרה — כך אומרים לנו — לא נוכל לשלוט עוד באירועים, וכדאי כבר עכשיו לנטוש את חבלי הארץ האלה, לפני שתתגשגש עלינו הרעה הזאת.

אדוני היושב-ראש, אין לדעת מה ממש יש באזהרה זו, אבל כדאי שנתייחס אליה במלוא הרצינות ובמלוא החומרה. כדאי שנהיה כעוד מועד את תושביה הערבים של ארץ-ישראל, תושבי השומרון ויהודה וחבל-עזה, ודאי כל תושב אחר בארץ-ישראל, שלא יטעו. מדינת ישראל לא יכולה לבקש מקלט מדיני בוויטקין או להימלט מן הגג במסוק לפקין. לנו אין 22 מדינות כמו להם. לנו יש מולדת אחת. צריך לומר לערביי ארץ-ישראל: אל תמיטו על ראשיכם אסון נוסף בשרשרת הטרגדיות שכבר הבאתם על עצמכם. כדאי לכם לקרוא כבר היום את הכתובת על הקיר, ולא לדחוק אותנו אל הקיר.

אברהם בורג (המערך):

אתה יודע, הסיפא שלך לא מתיישב עם הרישא.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לקריאת הודעות הסיכום. אני מזמין את חברת הכנסת שרה דורון להביא לפנינו הצעת סיכום מטעם סיעת הליכוד, המערך, ש"ס והמפד"ל. בבקשה.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם סיעות הליכוד, המערך, ש"ס והמפד"ל אני מביאה הצעת סיכום כדלקמן:

הכנסת רושמת לפנינו את דברי שר החוץ, כפי שנמסרו ביום כ"ט בכסלו תש"ן, 27 בדצמבר 1989, בהודעת הממשלה בדיון על האירועים ברומניה ובפנמה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת דדי צוקר להביא לפנינו הודעת סיכום מטעם סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, הודעת הודעת סיכום מטעם סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי:

הכנסת מברכת את העם הרומני על ששחרר עצמו מעול מדכאיו והוא כונה את חירותו מחדש.

דובצ'ק חזר אל מרכז הוירה לאחר 20 שנה של גלות בארצו; וברומניה, עד לפני שבוע "הרפובליקה הסוציאליסטית של רומניה", נפער חור ענק במרכז הדגל הלאומי, אבל ההמונים המניפים את הדגל הזה בכיכרות מרגישים שהדגל הזה מעולם לא היה כל-כך שלם, מעולם לא היה כל-כך שלהם; כשכל זה מתרחש שם, הרחק מאזורנו, כאן, באזורנו, אין חדש תחת שמש המדבר: אותם משטרים טוטליטריים — משטרים של איש אחד, של משפחה אחת, של מפלגה אחת. כאז כן עתה, דיכוי מוחלט של חופש הביטוי וחופש הבחירה וחופש ההתאגדות וחופש התנועה וזכויות האדם הבסיסיות. ועד היום אין בשום מדינה ערבית צל צלו של סימן כלשהו שמשוה, משהו מן הזעזוע הכביר הזה, המנער את תכל כולה, נקלט שם בסייסמוגרפים החברתיים והפוליטיים. בארצות האלה שעון הדמוקרטיה לא מפגר. הוא פשוט לא התחיל אפילו לתקתק.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנה באים בעת האחרונה ומתריסים כנגדנו: "שימו לב מה קורה כאן. הכול זורם, הכול משתנה, מושגי יסוד מאבדים את משמעותם, העולם כולו מתרסק מחדש לנגד עינינו, ומה עם מדינת ישראל? מדוע אתם לא משתנים? מדוע אתם לא מתאימים את עצמכם למציאות החדשה?" אני שואל: איזה "עולם חדש" בדיוק מתרסק לנגד עינינו בלוב, בעירק, בסוריה, בלבנון, במדינות המפרץ, במידה רבה גם במצרים ובירדן? איזו "מציאות חדשה" בדיוק מתפתחת שם?

יש מזרח ויש מזרח. יש מזרח-אירופה של תמורה ושל תהפוכה, ויש המזרח התיכון של אימה ועריצות. שם, במזרח-אירופה, עולם פושט צורה ולובש חירות, וכאן — עולם כמנהגו נוהג, נוהג באכזריות, בשרירות לב, נוהג בכפייה.

וכל עוד שכנינו נוהגים כמנהגם, אנחנו גם חייבים לנהוג כמנהגנו, כערינות, בדריכות, בלי אשליות, בהקפדה כפולה ומכופלת על צורכי הביטחון הלאומי.

רבתי חברי הכנסת, במאבק הזה שלנו לשמירת צורכי הביטחון הלאומי כולנו קיבלנו סוף כל סוף לקח, דוגמה נאותה, מופת, מאחת מידידותינו, אולי הידידה הגדולה ביותר שלנו, ארצות-הברית של אמריקה. הפלישה האמריקנית לפנמה נותנת תשובות חדר-משמעותי לאלה בתוכנו, וגם לאלה בארצות-הברית עצמה, שמעלים ללא הרף תהיות וספקות בסוגיות של מוסר, חוק בין-לאומי ומגבלות הכוח והיראליזם שבפתרונות צבאיים לבעיות קשות.

פנמה, גם תחת המגפיים הברוטליים של הגנרל מנואל נורייגה, לא היתה מעולם סכנה אסטרטגית לארצות-הברית, ודאי שלא איום קיומי על ביטחונה הלאומי. ההחלטה לבחור בפתרון צבאי, מושג שאנחנו מכירים אותו כאן בבית הזה. מצד שמאל, עם הקידומת "אין", אין פתרון צבאי — שם בארצות-הברית החליטו לבחור בפתרון הצבאי דווקא, כאשר רצו לממש אינטרסים מסוימים, מוגבלים מאוד בהיקפם יחסית לאינטרסים שלנו. רצו להגן על חיי אזרחים אמריקניים הנתונים בסכנה; דרך אגב, זו סכנה פוטנציאלית, לא סכנה ודאית. רצו להגן על ההסכם בעניין תעלת פנמה, שקיומו הועמד בסכנה; דרך אגב, סכנה פוטנציאלית, לא ודאית. רצו להביא לדין סוחר סמים קולוסלי שחדל מפעילותו זו לפני זמן רב מאוד.

שלא כמו במקומותינו, פנמה לא חיברה מעולם "אמנה פנמית", הנשבעת למחוק את ארצות-הברית ממפת העולם; ונורייגה לא חתן את עמו להאמין כי יום יבוא והדגל הפנמי יתנוסס — כמו שאומר לנו ערפאת השכם והערב — בלב ושינגטון. וחוליות רצח פנמיות לא יצאו מדי יום ביומו להפיל

מדיניותה ביהודה, בשומרון ובעזה, מדיניות הכרזת ובלעריה, שתבטיח את קיומנו כמדינה ואת הישרדותנו כעם. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת צ'רלי ביטון להביא לפנינו את הצעת סיעת חר"ש לסיכום הדיון על האירועים ברומניה ובפנמה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להביא לבית הצעה לסיכום הדיון על האירועים ברומניה ובפנמה:

1. הכנסת מביעה סולידריות עם העם הרומני במאבקו לדמוקרטיה, לחירות ולקדמה חברתית, ומאחלת לו הצלחה בהקמת משטר דמוקרטי מתקדם, שיכבד את זכויות האדם והאזרח ויפעל לפיתוח התשתית הכלכלית והחברתית למען רווחת העם הרומני.

2. הכנסת מגנה את הפלישה הצבאית האמריקנית לפנמה, המהווה התערבות נפשעת בענייניה הפנימיים של מדינה ריבונית ועצמאית, וקוראת לממשלת ארצות-הברית להפסיק את התערבותה הצבאית והפוליטית בפנמה, המנוגדת לכל החוקים הבין-לאומיים ומסכנת את השלום. הכנסת קוראת לממשלת ארצות-הברית לסגת ללא דיחוי מפנמה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

זה במסגרת המלחמה בסמים.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

סמים זה סמים, ופלישה למדינה זו פלישה מדינה.

3. הכנסת מגנה את תמיכתה של ממשלת ישראל בהתערבות הצבאית האמריקנית בפנמה; עמדה מנוגדת לעמדת רעת הקהל הבין-לאומית ולאינטרסים האמיתיים של ישראל. תמיכתה של ממשלת ישראל בפלישה האמריקנית בשם הדמוקרטיה יש בה צביעות רבה כשממשלת ישראל רומסת את החירויות הדמוקרטיות בשטחים הכבושים ושוללת מהעם הפלשתיני את זכותו לחירות, להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו בצדה של ישראל.

הכנסת קוראת לממשלה לגנות את הפלישה הצבאית האמריקנית לפנמה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה להביא לפנינו הצעת סיכום סיעות המפלגה הדמוקרטית הערבית והרשימה המתקדמת לשלום. בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

הודעת סיכום מטעם סיעות המפלגה הדמוקרטית הערבית והרשימה המתקדמת לשלום:

1. הכנסת מביעה את צערה על אוכדן חיי אדם ברומניה ובפנמה.

2. הכנסת מברכת את העם הרומני על שפרק את עול מדכאיו והשיג את חירותו, ומאחלת לכל העמים המדוכאים, ובמיוחד לעם הערבי הפלשתיני, שיפרוק את עול הדיכוי והכיבוש וישיג את חירותו ועצמאותו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת דראושה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו להצבעה. כמקובל, ההצבעה היא מן הסוף. אנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום שהביא בפנינו חבר הכנסת דראושה. זו הצבעה מס' 7.

הכנסת מברכת את כל העמים במזרח-אירופה ובאמריקה, הבורחים בדרך של חיים דמוקרטיים ובכיבוד זכויות האדם.

הכנסת מקווה, שהמדינות הגדולות תדענה לשמור ולכבד את ריבונותם של העמים ואת זכויות האדם בהם.

הכנסת מקווה שממשלת ישראל תלמד מהמתרחש בעולם ותבין כי גם באזורנו הגיע הזמן לבנות שלום עם שכנינו מתוך כיבוד הדדי של זכויות העמים וזכויות האדם. בכלל זה של העם הפלשתיני, הנתון עדיין תחת ממשל צבאי של מדינת ישראל, ואשר זכויותיו כעם פגועות וחירויות האדם נשחקות מדי יום.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת רפאל איתן להביא לפנינו את הצעת הסיכום של סיעות התחיה, צומת ומולדת. בבקשה.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, להלן הצעת סיכום מטעם סיעות התחיה, צומת, מולדת והבלתי-מזדהים.

היו"ר ש' וייס:

לאן זה שייך?

רפאל איתן (צומת):

יש רבים כאלה.

א. הכנסת מברכת על המתחולל בארצות המשוועבדות לתורה הקומוניסטית — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן, יש הערה של יושב-ראש ועדת הכנסת. האם אחת מהסיעות האלה נקראת "בלתי-מזדהים"?

רפאל איתן (צומת):

לא.

היו"ר ש' וייס:

אם כן, אני מבקש ממך להוריד את התוספת.

רפאל איתן (צומת):

נא להוריד את זה מהפרוטוקול.

היו"ר ש' וייס:

נא למחוק מהפרוטוקול.

רפאל איתן (צומת):

שימו לב, אמרתי "הבלתי-מזדהים", אלה חברי הכנסת. זה נאמר כבר, ומי שחפס — חפס.

1. הכנסת מברכת על המתחולל בארצות המשוועבדות לתורה הקומוניסטית, הגורסת כפייה, עריצות ומניעת חירויות הפרט וחופש ההשקפה. התרחשויות אלה הן הוכחה לכך, שאבר כל על התורה הקומוניסטית והיא עוברת מן העולם.

2. הכנסת קוראת ליהודים שנותרו ברומניה ולאחלה החיים בפנמה לעלות במהירות למולדתם, ישראל. רק כאן ימצאו ביטחון בעתיד לעצמם ולעמם.

3. הכנסת קובעת, שבכל התהפוכות הללו המהפכה הציונית היא האחת והיחידה הממשיכה בדרכה הצודקת, ההוגנת, העקבית והלאומית.

4. הכנסת קובעת, בעקבות פלישת ארצות-הברית לפנמה, מדינה שאינה מסכנת את קיומה וביטחונה של ארצות-הברית, שאין ארצות-הברית רשאית לתמוך ביקורת כלפי ישראל על

חוברת י"י, ישיבה קל"א, כ"ט בכסליו התש"ן (27 בדצמבר 1989)
— הודעת הממשלה בעניין האירועים ברומניה ובפנמה; הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת —

נגד — 25
נמנעים — אין
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' איתן
לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:
אנחנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום שהביא לפנינו
חבר הכנסת דדי צוקר בשם סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי. זו
הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע ה
כעד הצעת הסיכום שהביא
חבר הכנסת ד' צוקר — 10
נגד — 23
נמנעים — אין
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ד' צוקר
לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו להצבעה על הצעת
הסיכום של סיעות הליכוד, המערך, ש"ס ומפד"ל, כפי שהציגה
אותה לפנינו חברת הכנסת שרה דורון. זו הצבעה מס' 11.

ה צ ב ע ה
כעד הצעת הסיכום שהביא
חברת הכנסת ש' דורון — 20
נגד — 13
נמנעים — 1
הצעת הסיכום שהביא חברת הכנסת
ש' דורון נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:
הצעת הסיכום נתקבלה, וזאת אכן ההצעה המסכמת את
הדיון היום. תודה רבה לכם.

ה. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

זאת פגיעה בוועדות אחרות של הכנסת, שכן מתייחסים
לעבודתן בזלזול.

בכל זאת אני מוצא לנכון להביא לידיעת מליאת הכנסת,
שהבוקר החליטה ועדת הכנסת להעביר את הצעת החוק
לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

חיים אורון (מפלגת הפרעלים המאוחדת):
הדבר לא הוכח לידיעתו של יושב-ראש ועדת הכספים.

היו"ר ש' וייס:
אני מודה לחבר הכנסת קורפו. כנראה קרתה תקלה. היא
תבורר.

אנחנו מסיימים ישיבה זו של הכנסת. הישיבה הבאה של
הכנסת תתקיים ביום שני, ד' בטבת התש"ן, 1 בינואר 1990.
חברי הכנסת, הישיבה הבאה תתקיים ב-1990. תודה רבה לכם
ושלום לכולכם.

הישיבה ננעלה בשעה 15:03.

ה צ ב ע ה
כעד הצעת הסיכום שהביא
חבר הכנסת ע' דראושה — 8
נגד — 23
נמנעים — 1
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת
ע' דראושה לא נתקבלה.

אברהם בורג (המערך):
אני מבקש לתקן את הצבעתי ולצרף את קולי למתנגדים.

היו"ר ש' וייס:
אם כך, בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת דראושה
— 7, נגד — 24.
חברי הכנסת, אנו עוברים עכשיו להצבעה על הצעת
הסיכום של סיעת חד"ש, כפי שהובאה לפנינו על-ידי חבר
הכנסת צירלי ביטון. זו הצבעה מס' 8.

ה צ ב ע ה
כעד הצעת הסיכום שהביא
חבר הכנסת צ' ביטון — 6
נגד — 23
נמנעים — 2
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ' ביטון
לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:
אנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום של סיעות התחיה,
צומת ומולדת, כפי שהוצגה לפנינו על-ידי חבר הכנסת רפאל
איתן, לפי הערת יושב-ראש הכנסת, בלי התוספות. זו הצבעה
מס' 9.

ה צ ב ע ה
כעד הצעת הסיכום שהביא
חבר הכנסת ר' איתן — 5

היו"ר ש' וייס:
אני מזמין את יושב-ראש ועדת הכנסת למסור הודעה.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום ב' ביקשה
הממשלה מוועדת הכנסת לפטור את את החוק להארכת תוקפן
של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התש"ן-1989,
מחובת הנחה מוקדמת, כשל העובדה שתוקף התקנות יפוג
ב-31 בדצמבר וחייבים להאריך תוקפן כטרם יפוג. הוועדה
נענתה לבקשה הזאת, וכשל ההכרח להחליט איזו משתי ועדות
שהוצעו אתמול במליאת הכנסת תדון בנושא, וזמנה הבוקר
הישיבה של ועדת הכנסת. ועדת הכנסת החליטה להעביר הצעת
החוק לדיון בוועדת הכספים.

אני מוחה על כך, שוועדת הכספים לא הכינה את החוק
הזה ולא הביאה אותו היום לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות קכ"ט — קל"א

- א. שאלות בעל-פה.
- ב. שאלות ותשובות.
- ג. הצעת חוק מקורות אנרגיה, התש"ן — 1989 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ד. הצעת חוק הקצבות (פיצוי בעד איחור בתשלום) (תיקון), התש"ן — 1989 (קריאה ראשונה).
- ה. זיהום המים בצפון-הארץ — הצעות חברי הכנסת מ' וירשובסקי, ת' טובי, י' צבן וע' סולודר.
- ו. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 27), התש"ן — 1989 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 23), התש"ן — 1989 (קריאה ראשונה).
- ח. הצעת חוק מימי חופין (תיקון), התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- ט. הצעות חוק אכיפת פסקי חוק (תיקון מס' 3), התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- י. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 30), התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 4), התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- יב. עבריינותם של ערבים מיהודה, שומרון וחבל-עזה בתחום "הקו הירוק" — הצעת חבר הכנסת א' לין.
- יד. הסכם תוספת היוקר — הצעות חברי הכנסת ר' כהן, א' פורז, ח' רמון, א' מזרחי וי' שמאי.
- טו. החלטת מועצת המנהלים של חברת החשמל למקם תחנת כוח בצפון — הצעת חברת הכנסת ש' ארבל-אלמולינו.
- טז. הריסת בתים בעיירות הפיתוח בדרום — הצעות חברי הכנסת ש' אלוני, ע' פרץ וא' גמליאל.
- יז. רצח תושב אריאל — הצעות חברי הכנסת ח' אורון, י' שריד, ע' סולודר, י' נאמן, צ' הנגבי, יצ' לוי, ש' דיין ור' איתן.
- יח. התקפות יהודים על ערבים ועל נבחרי ציבור — הצעות חברי הכנסת ד' צוקר, א' פורז, ת' טובי, י' שגיא, ע' פרץ, י' ביבי, ע' דראושה.
- יט. תנאי העבודה במפעל "טקסטיל-דימונה" — הצעת חבר הכנסת א' בן-מנחם.
- כ. תעסוקה הולמת לקצינים בכירים הפורשים מצה"ל — הצעת חבר הכנסת ד' מגן.
- כא. הסכמי אירופה 1992 — הצעות חברי הכנסת א' ויינשטיין וש' שטרית.
- כב. אשפוז חולים סיעודיים — הצעות חברי הכנסת י' צבן, ר' כהן, ש' ארבל-אלמולינו.
- כג. מאמץ לאומי לחיזוק שלמותה של ירושלים — הצעת חבר הכנסת ש' הלל.
- כד. מתן עדיפות ליישובי הנגב — הצעת חבר הכנסת יצ' לוי.
- כה. החלטות בדבר תיקוני טעויות בחוק התקציב בשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט — 1989.
- כו. החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק.
- כז. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התש"ן — 1989 (קריאה ראשונה).
- כח. הודעת ממשלה בעניין האירועים ברומניה ובפנמה.
- כט. הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה) — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התש"ן — 1989 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ב. הצעת חוק מקורות אנרגיה, התש"ן — 1989

1. הגדרות

בחוק זה —

"אנרגיה" — יכולת ליצור עבודה שניתנת לניצול בצורת חשמל, חום, פעולה מכנית וכיוצא באלה;

"מקור אנרגיה" — חומר העשוי לשמש מקור להפקת אנרגיה, לרבות חשמל וכן אנרגיה גרעינית, אנרגית השמש, אנרגית הגלים והרוח ואנרגיה גיאותרמית;

"עוסק באנרגיה" — מי שעוסק בחיפוש מקורות אנרגיה, בפיתוחם, בהפקתם, בייצורם, בהמתנם, בעיבודם, באגירתם, בהחסנתם או בהקמת מתקנים והפעלתם לצרכים כאמור, וכן מי שעוסק בהספקתם של מקורות אנרגיה באמצעות מערכת ארצית או אזורית;

2. מטרת החוק

מטרתו של חוק זה היא לאפשר הסדרה של ניצול מקורות האנרגיה, הקצאתם בהתאם לצורכי המשק השונים ושימוש בהם ביעילות ובחיסכון.

"צרכן אנרגיה" — צרכן אנרגיה בתעשייה, בחקלאות, בתחבורה, או בענף משק אחר, למעט צרכן המשתמש באנרגיה בעיקר לצרכים אישיים או ביתיים;

"תקנות" — תקנות לפי סעיף 3 לחוק זה;

"השר" — שר האנרגיה והתשתית;

"הממונה" — מי שהשר מינהו לעניין חוק זה והודעה על מינויו פורסמה ברשומות.

3. סמכות להתקין תקנות

(א) למימוש מטרתו של חוק זה רשאי השר, באישור ועדת הכלכלה של הכנסת, להתקין תקנות בדבר:

(1) הדרכים להבטחת חיסכון ויעילות בניצול מקורות אנרגיה;

(2) הדרכים להבטחת חיסכון ויעילות בשימוש באנרגיה;

(3) ביצוע הסכמים בין-לאומיים בתחום חיפוש אנרגיה והשימוש במקורות אנרגיה;

(4) הסדרת השימוש במקורות אנרגיה בשעת חירום;

(5) דרכי הכנת תוכניות להקמתן או להרחבתן של תחנות כוח גרעיני להפקת חשמל;

(6) עידוד המחקר והפיתוח בתחום מקורות אנרגיה וניצולם;

(7) ריכוז מידע וחילופי מידע בתחום האנרגיה ותיאום בין עוסקים באנרגיה, בחיפוש מקורות אנרגיה ובביצוע תוכניות אנרגיה;

(ב) כל אשר השר רשאי להסדיר בתקנות לפי סעיף זה רשאי הוא בתקנות לאוסרו, להגבילו ולהתנותו בתנאים, לרבות תנאים לקבלת רשיון כללי או מיוחד.

4. סמכויות לדרוש ידיעות ומסמכים

(א) כדי להבטיח ביצוען של התקנות או אם התעורר חשד לעבירה על הוראה לפי התקנות, רשאי הממונה או מי שהוא הסמיך לכך בכתב, לדרוש מעוסק באנרגיה או מצרכן אנרגיה כל ידיעה או מסמך הנוגעים לעסקיהם לרבות רוח, פנקס, חשבון ותעודה או מסמך אחר, שיש בהם כדי להבטיח או להקל את ביצוע הוראות התקנות או כדי להוכיח את ביצוע העבירה.

(ב) הממונה יחזיר מסמך שנמסר לו למי שממנו נלקח לא יאחר תחום שישה חודשים מיום שנמסר לו המסמך, אלא אם כן הוגש כתב-אישום במשפט שבו המסמך עשוי לשמש ראיה; שופט של בית-משפט שלום רשאי, לבקשת הממונה או בא-כוח היועץ המשפטי לממשלה, ולאחר שניתנה למי שממנו נלקח המסמך הזדמנות נאותה להשמיע את טענותיו, להאריך תקופה זו בתנאים שיקבע.

(ג) ביקש מי שממנו נלקח מסמך לקבל העתק צילומי של המסמך, ימסור לו הממונה העתק כאמור לא יאחר מאשר שלושה חודשים מיום שנלקח המסמך או בתוך חודש מיום הבקשה, לפי המאוחר יותר.

5. ביקורת ותפיסה

(א) מי שהשר הסמיך לכך בכתב רשאי, אם הוא משוכנע שהדבר דרוש כדי להבטיח את ביצוען של התקנות או למנוע עבירה על הוראותיהן, להיכנס

בכל עת סבירה למקום המשמש עסק ולערוך בו ביקורת על מילוי הוראות התקנות, לבדוק מסמכים ולתפוס מסמך שיש לו יסוד סביר להניח שהוא דרוש לצורך חקירה על ביצוע העבירה על הוראות התקנות.

(ב) על חיפוש לפי סעיף קטן (א) יחולו הוראות סעיפים 26 עד 29 לפקודת סדר-הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט — 1969.¹

(ג) הוראות סעיף 4 (ב) יחולו לגבי מסמך שנחפס לפי הוראות סעיף זה.

6. סודיות

מי שהוסמך לפי סעיפים 4 או 5 לא יגלה חוכנם של ידיעה או מסמך שהגיעו לידי מכוון תפקידו, אלא לצורך חקירה לפי דין או לממונה; אין בהוראה זו כדי למנוע גילוי לפי דרישת היועץ המשפטי לממשלה או לפי דרישת בית-המשפט.

7. ביצוע על-ידי הממונה

(א) לא קיים עוסק באנרגיה או צרכן אנרגיה הוראה מהוראות התקנות, והממונה שוכנע שאי-קיומה מהווה סכנה ממשית ומיידית לבריאותו של אדם או רכוש, רשאי הוא לבצעה במקומו ולגבות ממנו את כל ההוצאות הדרושות שהוציא לשם כך; על גביית הוצאות כאמור תחול פקודת המסים (גבייה)², כאילו היו מס כמשמעותו באותה פקודה.

(ב) הממונה יפעל כאמור בסעיף קטן (א) רק לאחר שנתן הודעה למי שחייב בקיום ההוראה, שבה הוא נדרש לבצעה מיד, ובלבד, שבנסיונות העניין היתה שהות למתן הודעה.

8. שימוש בסמכות בענין כור גרעיני

שימוש בסמכות מכוח חוק זה בכל עניין הנוגע לבריאות הבנייה וההפעלה של כור גרעיני להפקת חשמל תיעשה בכפוף להוראות כל דין ולאחר התייעצות עם ראש הממשלה.

9. עונשין

(א) מי שהפר הוראה שנקבעה בתקנות, דינו — קנס כאמור בסעיף 61(א)(3) לחוק העונשין, התשל"ז — 1977³ (להלן — חוק העונשין), ובעבירה נמשכת — קנס נוסף לכל יום שבו נמשכת העבירה, בשיעור האמור בסעיף 61(ג) לחוק העונשין.

(ב) הופרה הוראה כאמור בסעיף קטן (א) בידי תאגיד, אחראי לעבירה גם אדם אשר בעת ביצוע העבירה היה מנהל פעיל בתאגיד, אלא אם כן הוכיח שהעבירה נעברה שלא בידיעתו ושנקט את כל האמצעים הסבירים כדי למנוע הפרת ההוראה.

10. תיקון חוק הנפט

בחוק הנפט, התשי"ב — 1952⁴ —

(1) בסעיף 1, הגדרות "הרשות" ו"המנהל" — בטלות.

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 12, עמ' 284; ס"ח התש"ם, עמ' 116.

² חא"י, כרך ב', פרק קל"ז, עמ' 1399; ס"ח התשמ"א, עמ' 157.

³ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

⁴ ס"ח התשי"ב, עמ' 322.

(3) בכל מקום שבו נאמר "הרשות" יבוא "המועצה".

(2) אחרי סעיף 1 יבוא:

11. תיקון חוק הפעלת רכב

בסעיף 2 לחוק הפעלת רכב (מנועים ודלק), התשכ"א—1960⁵, במקום "שר המסחר והתעשייה" רשאי בהתייעצות עם שר התחבורה ועם הרשות הלאומית לאנרגיה, שהוקמה לפי חוק הרשות הלאומית לאנרגיה, התשל"ז—1977⁶ יבוא "שר האנרגיה והתשתית בהתייעצות עם שר התחבורה".

(א) סמכות הנתונה בפקודת המכרות⁶ למפקח או למנהל, כמשמעותם בפקודה האמורה, תהיה בכל הנוגע למחצבים, שהשר או מי שהסמך לעניין זה קבעו בהודעה ברשומות שהם מקור אנרגיה, נחונה לממונה, והוא יפעיל בהתייעצות עם המועצה המייעצת לפי חוק הנפט.

(ב) לענין סעיף זה "מחצבים" — למעט מינרלים רדיו-אקטיביים כמשמעותם בפקודת המינרלים הרדיו-אקטיביים, 1947⁷.

13. ביטול

חוק רשות לאומית לאנרגיה, התשל"ז—1977⁸ — בטל.

14. תקפות תקנות

תקנות שהותקנו לפי חוק רשות לאומית לאנרגיה, התשל"ז—1977, יעמדו בתוקפן כמשך חמש שנים מיום תחילתו של חוק זה כאילו הותקנו מכוח חוק זה.

2" ממונה על עניני נפט

השר ימנה ממונה על עניני נפט (להלן — הממונה); הודעה על מינוי תפורסם ברשומות.

3' מועצה מייעצת

(א) השר ימנה מועצה מייעצת של תשעה חברים (להלן — המועצה), בהם לפחות חמישה מקרב הציבור; החברים יתמנו לשלוש שנים, ואפשר לחזור ולמנותם.

(ב) השר ימנה את אחד מחברי המועצה ליושב-ראש המועצה.

(ג) הודעה על מינוי המועצה תפורסם ברשומות.

(ד) המועצה תמלא את התפקידים המוטלים עליה בחוק זה, ותייעץ לשר ולממונה בכל ענין שיביאו בפניה.

(ה) חמישה מחברי המועצה יהיו מניין חוקי בישיבותיה.

(ו) המועצה תקבע בעצמה את סדרי דיוניה ועבודתה.

(ז) אין לגלות דבר מדיוני המועצה או כל חומר שנמסר לה, אלא בידי יושב-ראש המועצה.

⁵ ס"ח התשכ"א, עמ' 12.

⁶ ח"א, כרך א', פרק צ"ד, עמ' 903.

⁷ ע"ר 1947, תוספת 1, עמ' 236.

⁸ ס"ח התשל"ז, עמ' 61.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 10

שר האוצר מציע:

בפסקה (2), בסעיף 3(א) לחוק הנפט, התשי"ב—1952, אחרי "(להלן — המועצה)", יבוא אחד שהוא נציג משרד האוצר.

לסעיף 3

שר האוצר וחבר הכנסת ג' גדות מציעים:

אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) תקנות לפי סעיף זה שיש להן השלכה על משק המדינה יותקנו לאחר התייעצות עם שר האוצר."

ג. החלטה בדבר תיקון טעויות בחוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט—1989 (לפי סעיף 10א(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התשי"ח—1948)

"מדרשת שומרון — מדרשה ליהדות ולימודי ארץ-ישראל";

(ב) בתוכנית 15, שם המוסד צריך להיות "המדרשה לערכי תורה ועבודה";

(2) בסעיף תקציב 22.09.158, שם המוסד צריך להיות "אגודת תומכי מוסדות קרצ'ב — רחובות".

בתוספת לחוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט—1989¹ —

(1) בסעיף תקציב 20.37 —

(א) בתוכנית 11, שם המוסד צריך להיות

¹ ח"ת 107, עמ' 8.

ד ב ר י ה ס ב ר

מוצע לדייק ולתקן ולציין את השמות הנכונים של המוסדות.

ד. החלטה בדבר תיקון טעות בחוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט — 1989
(לפי סעיף 10א(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח — 1948)

בתוספת לחוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון). צ"ל "שורשים" — מדרשה ללימודי יהדות וציונות, התשמ"ט — 1989, בסעיף תקציב 20.37.12, שם המוסד מעלות.

¹ ח"ת 107, התשמ"ט, עמ' 8.

ד ב ר י ה ס ב ר

המדרשה שמדובר בה כונתה בטעות בשם מקוצר: "מדרשת שורשים מעלות". מוצע לתקן כך שתכונה בשמה המלא והמדויק.

ה. החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק

על-פי הצעת ועדת הכספים מחליטה הכנסת, לפי סעיף 121 לתקנון, להרשות לוועדת הכספים להביא לקריאה על-פי הצעת חוק ולקריאה שנייה ולקריאה שלישית, מתוך הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 80), התשמ"ט — 1989, אותן הוראות בלבד שאין עניין בהפחתת שיעורי מס.

ו. הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התש"ן — 1989

1. הארכת תוקף

תוקפן של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשכ"ז — 1967¹ (להלן — התקנות), בניסוחן המתוקן לפי חוק זה, מוארך בזה עד יום כ"ד בטבת התשנ"ב (31 בדצמבר 1991).

2. תיקון תקנה 6

בתקנה 6 לתקנות

(1) בתקנת משנה (ב), בסופה יבוא: "וכן ניתן להעבירו למעצר כאזור שבו נעברה העבירה";

(2) אחרי תקנת משנה (ב) יבוא:

"(ג) תושב האזור שניתנו נגדו פקודת מעצר או צו מעצר בישראל, יהיו מעצרו והחזקתו כמעצר ניתנים לביצוע כאזור שהוא תושב בו, בדרך שמבצעים כאזור פקודת מעצר או צו מעצר."

3. הוספת

אחרי תקנה 6 לתקנות יבוא:

- ¹ ס"ח התשכ"ז, עמ' 136: התשמ"ח, עמ' 16.
² ס"ח התשכ"א, עמ' 169.
³ ס"ח התשכ"ח, עמ' 108.
⁴ ס"ח התשמ"ו, עמ' 107.
⁵ ס"ח התשמ"ז, עמ' 56.

תקנות 66 ו-76

36". דין חובת שמירה

דין חובת שמירה שהוטלה לפי צו של מפקד כוחות צבא-הגנה לישראל באזור כדין חובת שמירה לפי סעיף 15 לחוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה), התשכ"א — 1961².

76. מתנדב לפי חוק הביטוח הלאומי

מי שקיים חובת שמירה במוסד חינוך לפי צו שהוציא מפקד כוחות צבא-הגנה לישראל באזור יראוהו כמתנדב לעניין סעיף 198 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח — 1968³.

4. תיקון התוספת

בתוספת לתקנות —

(1) במקום פרט 2 יבוא:
 "2. חוק שירות ביטחון (נוסח משולב), התשמ"ז — 1986"⁴.

(2) במקום פרט 9 יבוא:

"9. חוק רישום ציור וגיוסו לצבא-הגנה לישראל, התשמ"ז — 1987"⁵.

(ב) תחילתו של סעיף 3 ביום ז' באלול התשמ"ז
(1 בספטמבר 1987).

5. תחילה
(א) תחילתו של חוק זה, למעט סעיף 3, ביום ד' בטבת
הוש"ן (1 בינואר 1990).

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

למעט תקנה 6, מוארך בזה עד יום י"ד בטבת
התשנ"א (31 בדצמבר 1990):

חברי הכנסת א' רובינשטיין ומ' וירשובסקי מציעים:

(ב) תוקפה של תקנה 6 לתקנות בנוסחה המתוקן
לפי חוק זה, מוארך בזה עד יום ז' בתמוז
התש"ן (30 ביוני 1990).

במקום הסעיף יבוא:

1. הארכת תוקף

חבר הכנסת ח' מרום מציע:

במקום "כ"ד בטבת התשנ"ב (31 בדצמבר 1991)" יבוא:
"י"ד בטבת התשנ"א (31 בדצמבר 1990)".

(א) תוקפן של תקנות שעת-חירום (יהודה
והשומרון וחבל-עזה — שיפוט בעבירות
ועזרה משפטית), התשכ"ז — 1967¹ (להלן
— התקנות), בניסוחן המתוקן לפי חוק זה.